

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TEFSİR PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TABERSİ ve BEĞAVİ TEFSİRİNDE BAKARA
SURESİNİN KIRAAT AÇISINDAN İNCELENMESİ

Handenur MEĞRELİ

DANIŞMAN
Prof.Dr. Ömer DUMLU

İZMİR – 2021

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Tabersi ve Beğavi Tefsirinde Bakara Suresinin Kıraat Açısından İncelenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Handenur MEĞRELİ

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Tabersî Ve Beğavî Tefsirinde Bakara Suresinin Kıraat Açısından İncelenmesi

HANDENUR MEĞRELİ

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Tefsir Programı

Bu çalışmada Tabersî ve Beğavî Tefsirinin kıraate dair farklılıkları Bakara Sûresi özelinde mukayeseli bir şekilde açığa çıkarılması amaçlanmaktadır.

Çalışmamız giriş, üç bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın amacı, konusu ve yapılan çalışmalar hakkında bilgilere yer verilmektedir.

Birinci bölümde; kıraatin tanımı, kıraat imamları, her iki müfessir ve tefsirleri hakkında bilgiler çok fazla ayrıntıya girilmeden anlatılmaktadır.

İkinci bölümde Beğavî'nin Meâlimü't-Tenzil ve Tabersî'nin Mecma'u'l-Beyân adlı tefsirlerini kıraat açısından karşılaştırarak, ayetleri naklederken kullandıkları yöntemler incelenmektedir. Ayetlerden örnekler vererek her iki müellifin tercih ettikleri yöntemler mukayese edilerek verilmektedir.

Üçüncü bölümde ise her iki müfessirin tefsirinde hangi ayetlerde kıraate değindikleri, hangi kıraat imamlarından nakilde bulundukları ve tercih edilen okuyuş tek tek ele alınmaktadır. Müfessirlerin ortak değindiği ayet ve farklı olan ayetler şema ile de gösterilmektedir.

Çalışmamız sonuç ve kaynakça ile sona ermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kıraat, Beğavî, Meâlimü't-Tenzil, Tabersî, Mecma'u'l-Beyân

ABSTRACT

Master's Thesis

Examination of the Surah of Baqara in terms of Recitation in Taberi and Begavi Interpretation Handenur MEĞRELİ

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Basic Islamic Sciences

Hermeneutics Program

With this study, it is aimed to reveal a comparative study on the science of qiraah named "Analysis of Tabersi and Begavi Interpretation in terms of Recitation in the Surah of Baqara."

Our study consists of introduction, two parts and conclusion. In the introduction part, information about the purpose, subject and studies of the research has been given. At the same time, the description of qiraat, imams of qiraat, both commentators and commentaries are included in the introduction.

In the first chapter, the methods used by Begavî while transmitting the verses by comparing his interpretation named Meâlimü'd-Tenzil and Tabersî's interpretation of Mecma'u'l-Beyân in terms of recitation are examined. The methods preferred by both authors were compared by giving examples from the verses.

In the second part, the verses in which the two commentators referred to the Quran, which imams they reported and the preferred reading are discussed one by one. The verse that commentators commonly refer to and the verses that are different are also shown with a diagram.

Our study ends with the result and bibliography.

Keywords: Recitation, Begavî, Meâlimü'd-Tenzil, Tabersî, Mecma'u'l-Beyân

**TABERSÎ ve BEĞAVÎ TEFSİRİNDE BAKARA SURESİNİN KIRAAT
AÇISINDAN İNCELENMESİ
(MUKAYESELİ ÇALIŞMA)**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	viii
TABLolar LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KIRAATİN TARİHÇESİ ve MÜELLİFLERİN HAYATI

1.1. KIRAAT İLMİ ve KIRAAT İMAMLARI	3
1.2. BEĞAVÎ'NİN HAYATI ve TEFSİRİ	9
1.3. TABERSÎ'NİN HAYATI ve TEFSİRİ	13

İKİNCİ BÖLÜM

MÜFESSİRLERİN KIRAAT TASAVVURU

2.1. BEĞAVÎ'NİN KIRAATLARA SÜNNÎ ANLAYIŞ AÇISINDAN YAKLAŞIMI	16
2.2. TABERSÎ'NİN KIRAATLARA Şİİ ANLAYIŞ AÇISINDAN YAKLAŞIMI	18
2.3. HER İKİ MÜFESSİRİN KIRAATLARA ATIF (NAKİL) YÖNTEMLERİ	21
2.3.1. Kıraatler Arasında Tercihle Bulunmaları	24
2.3.2. Kıraat İhtilaflarından Kaynaklanan Anlam Farklılıklarına Temas Etmeleri	26

2.3.3. Şiirlerden Şâhidler Getirerek Kıraatleri Tesbite Çalışması	28
2.4. ELEŞTİREL YAKLAŞIM	30
2.4.1. Sahih Kıraatlere Eleştirel Yaklaşımı	31
2.4.2. Şâz Kıraatlere Eleştirel Yaklaşımı	32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BEGAVÎ VE TABERSÎ'NİN BAKARA SÛRESİNİ KIRAAT YÖNÜYLE ELE ALIŞLARI

3.1. TEFSİRLERİN KONUYLA İLGİLİ KARŞILAŞTIRILMASI	35
2.2. BEGAVÎ VE TABERSÎ KIRAATLERİNİN ŞEMA İLE MUKAYESESİ	99
SONUÇ	124
KAYNAKÇA	126

KISALTMALAR

b.	Bin
Bkz.	Bakınız
d.	Doğumu
Hız.	Hazreti
m.	Miladi
neşr.	Neşreden
ö.	Ölümü
s.	Sayfa
ss.	Sayfalar arası
thk.	Tahkik
vb.	ve benzeri

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Kiraat İmamları ve Ravileri

s. 8

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı, Begavî'nin Meâlimü't-Tenzîl adlı tefsiri ile Tabersî'nin Mecmâ'u'l-Beyân adlı tefsirinin Bakara Sûresi özelinde kıraatlere dair yaklaşımlarını incelemektir. Çalışmanın konusu ise farklı ortamlarda ve kültürlerde yetişen bu müfessirlerin, Kur'ân'daki kıraatlere dair yer alan ayetlere yaklaşım tarzlarını ele almaktır.

Müslümanlar Kur'ân-ı Kerîm'in muhafazasında çok titiz ve gayretli davranmışlardır. Kur'ân'ı harf harf, hareke hareke, kelime kelime, ayet ayet en ince detayına kadar incelemişler, her bir harfın nasıl okunması gerektiğine önem vermişler; telaffuz, imâle, teshîl ve med ölçülerine varıncaya kadar okuyuşlara dikkat etmişlerdir. Böylece kıraat ilmi zamanla gelişmiş, diğer ilimler gibi sonraki dönemlerde müstakil bir ilim halini almıştır.

Bu bakımdan kıraat ilmi, bazı ayetleri tahlilde ve bazı hükümlerde, tezatlık barındırmayan farklı anlayışların doğmasına da sebep olmuştur. Böylece Kur'ân'ın okunuşunda çeşitlilik barındıran ifadelerin ortaya çıkmasıyla birlikte zengin anlamlar ifade etmesiyle de Kur'ân-ı Kerîm'in mânâsı oldukça zenginleşmiştir.

Çalışmamızda bu zenginliği göstermemizin yegâne amacı, IV. yüzyıl sonlarında ve V. yüzyıl başlarında yaşamış olan müfessir Begavî ve Tabersî'nin tefsirlerinin, kıraat açısından zengin bir birikime sahip olmalarıdır. Eserlerinde kıraate genişçe yer ayırmışlardır. İki müfessirimizinde farklı yerlerde yetişmiş olmaları, farklı itikadi mezhebe mensup olmaları, farklı kültürleri benimsemiş olmaları ve bunları ayetlerin manalarına yansıtmaları büyük zenginlik oluşturmuştur.

Bu zenginliğin iki müfessir özelinde incelenmesi, iki farklı ekolden gelen bakış açısıyla, kıraat olgusu üzerinde Kur'ân'ı idrak etmede çıkartacağı yansımalar konumuzu oluşturmaktadır.

Araştırma ile ilgili yapılan çalışmalardan tespit ettiğimiz başlıcaları şunlardır: Begavî ile ilgili yapılan çalışmalar;

- Ali Eroğlu, el-Begavî ve Tefsirindeki Metodu (Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 1987)
- Saffet Bakırcı, Meâlimü't-Tenzîl'in Rivayet Tefsirleri İçindeki Yeri (Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, 1990)

- Nesrişah Saylan, Kıraat Açışından Begavî Tefsiri, (Doktora tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ, 2015)

Tabersî ile ilgili yapılan alışmalar

- Mûsâ Kâzım Yılmaz, Tabersî ve Tabatabâi'de İmâmiyye Tefsiri (Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum,1985)
- Süleyman Yıldız, Klasik Dönem İmâmiye Şıası Tefsirlerinde Kıraat Olgusu: Tûsî ve Tabersî Örneği (Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2019)
- Mustafa Şentürk, İbn Atıyye el-Endelûsi ile Tabresi'nin Kur'ân'a Yaklaşımaları (Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2008)
- Süleyman Narol, Şiî bir müfessir olarak Tabersî'nin İtikadi Konularına İlişkin görüşleri (Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2004)

BİRİNCİ BÖLÜM

KIRAATIN TARİHÇESİ ve MÜELLİFLERİN HAYATI

1.1. KIRAAT İLMİ ve KIRAAT İMAMLARI

Begavî ve Tabersî'nin tefsirlerinin kıraat ilmi çerçevesinde incelediğimiz bu çalışmada, konunun daha iyi anlaşılabilmesi için bazı bilgileri ayrıntıya girmeden nakledeceğiz.

Kıraat kelimesi “k-r-e” “قرأ” kök fiilinden türemiş bir isimdir. Bu fiil sözlükte, kadının hayız görmesi ve hayızdan temizlenmesi, toplamak, bir şeyi diğerine eklemek, ulamak, okumak, telaffuz etmek, vakit, rüzgârın vaktinde esmesi, hamile kalmak ve doğurmak, geri dönmek, yaklaşmak, sona kalmak ve gecikmek gibi anlamlara gelmektedir.¹

Sözlüklerde kıraat lafzının “k-r-e” “قرأ” kelimesinden semâî mastar olduğu, sesli-sessiz okumak, nağmeli-nağmesiz tilavet etmek olduğu anlamlarına da gelmektedir. Bu kelimedenden türeyen “Kur’ân” kelimesi, mastarıyla aynı mânâyı taşıdığı söylenmektedir.²

Kur’ân’ı Kerîm’e baktığımızda kırâ’at “قراءة” kelimesi veya kırâ’ât “قراءات” şeklindeki kırık çoğulu hiçbir sûrede yer almamaktadır. Tilâvet anlamını veren kara’t³ “قَرَأَتْ”, kara’nâ⁴ “قَرَأْنَا”, kuri’e⁵ “قُرِئَ”, ve ikra⁶ “اِقْرَأْ” şekillerindeki kelimeler fiil kiplerinde ve masdar olarak defalarca geçmektedir.

Kıraat tanımına birkaç örnek verelim: Ebü'l-Bekâ el-Kefevî'ye (h. 1095/m. 1684) göre kıraat; “Okuma esnasında kelime ve harflerden bir kısmını diğerine

¹ Abdülhamit Birişik, **Kıraat ilmi ve Tarihi**, Emin Yayınları, Bursa, 2018, s. 21.

² İsmail Karaçam, **Kıraat İlminin Kur’ân Tefsirindeki Yeri ve Mütevâtir Kıraatlerin Yorum Farklılıklarına Etkisi**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1996, s. 73; Muhsin Demirci, **Kur’ân Tarihi**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997, s.181.

³ Nahl, 16/98, İsrâ, 17/45.

⁴ Kiyame, 75/17-18.

⁵ A’raf, 7/204, İnşikak, 84/21.

⁶ İsrâ, 17/14, Alak, 96/1.

eklemek ve katmaktır.”⁷ Rağib el-İsfahânî’ye (h. 425/m.1034)) göre kıraat; “Tertilde harf ve kelimeleri birbirine katmaya denir.”⁸ Taşköprizâde’nin kıraat tanımı ise şöyledir: “Mütevâtir ihtilaf vecihleri bakımından Allah kelamı olan Kur’ân’ı Kerîm’in nazmının şekillerinden bahseden bir ilim dalıdır”.⁹ Büyük kıraat âlimi İbnü’l-Cezerî (h.833/m.1429) ise kıraati şöyle tanımlamıştır: “Kur’ân kelimelerinin nasıl okunacağını ve râvilerine nispet etmek suretiyle bu kelimelerin üzerindeki farklı okuyuşları konu edinen bir ilimdir.”¹⁰

Başka bir tanım da ise “Kur’ân-ı Kerîm’in kelimelerinin edasının keyfiyetini ve ihtilaflarını, nakledenlerine isnâd ederek bilmektir veya Kur’ân-ı Kerîm kelimelerinin nasıl okunacağını, bütün vecihleri ile nakledenlere nispet edilerek, ittifak ve ihtilaflarıyla beraber nasıl eda edileceğini öğreten ilimdir.”¹¹

Bu tanımların ortak noktası dikkate alındığında kıraat, Kur’ân’daki kelimelerin nasıl okunacağını ve râvilerin nisbet ettikleri okuyuş farklılıklarının nasıl olacağı hakkında bilgi veren ilim dalıdır.

“Kâri” genel anlamıyla, Kur’ân tilavet eden demek, “Kurrâ” ise “Kâri” kelimesinin çoğulu olup yedi ve on mütevâtir kıraatin kendisine nisbet edildiği kıraat imamları için kullanılmaktadır. “Mukrî” ise kıraatleri sağlam ve kesintisiz bir isnâdla almış bir üstattan müşâfehe yoluyla (ağızdan ağza) rivayet eden kıraat âlimi anlamına gelmektedir.¹²

Kıraat ilmi Kur’ân’ın nüzûlü ile başlamaktadır. Hz. Muhammed gelen vahyi ezberlerken bir yandan ayetleri vahiy kâtiplerine yazdırıyor, bir yandan da Ashâb’a ayetleri okuyor ve ezberletiyordu. Sahâbe arasında Hz. Muhammed’den bir kıraat öğrenen olduğu gibi, iki veya daha fazla kıraat öğrenen sahâbelerde bulunmaktaydı.¹³

⁷ Ebü’l-Bekâ Eyyûb b. Mûsâ el-Hüseynî el-Kefevî, **el-Külliyyât**, nşr. Adnan Derviş Muhammed el-Mısrî, Müessesetü’r-Risâle, Beyrut, 1993, s. 703.

⁸ Ebü’l-Kasım Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal Rağib el-İsfahânî, **Müfredât elfâzi’l-Kur’ân**, nşr. Safvan Adnan Dâvûdi, Darü’l-Kalem, Dimaşk 1992, “k-r-e”md.

⁹ Taşköprizâde İsmeddin Ahmed Efendi, **Miftahü’s-Sa’âde ve Misbâhü’s-Siyâde fî Mevzûati’l-Ülûm**, nşr. Abdülvehhâb Ebü’n-Nûr-Kâmil Kâmil Bekrî, Darü’l-Kütübî’l-Hadîse, Kahire 1968, Cilt:2, s. 6.

¹⁰ Ebü’l-Hayr Şemseddin Muhammed b. Muhammed İbnü’l-Cezerî, **Müncidü’l-Mukrîin ve Mürşidü’t-Tâlibin**, Beyrut 1400/1980, s.3.

¹¹ Ömer Dumlu, **Tefsir Usûlü**, Tibyan Yayıncılık, İzmir, 2017. s. 94.

¹² Abdülhamit Bırışık, “Kıraat”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, 2002, Cilt: 25, s. 426

¹³ Zürcânî, **Menâhil**, Cilt: 1, s. 365.

Kur’ân’ın indirildiği dönemde çeşitli lehçeler mevcuttu. Her dilde olduğu gibi Arap dilinde de lehçe farklılıkları bulunmaktaydı. Medeniyet ve kültür yönünden merkez olan Mekke ve Medine şehirlerinde ortak bir dil olsa da her kabile kendine has lehçesini kullanmakta ve toplumu o dili konuşmaya davet etmekteydi.¹⁴

Hicrî ikinci asrın başlarında kıraat imamları birer ekol olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu dönem, insanların her şehirde öne çıkan ve daha sonra şöhretleri iyice yayılmış olan kıraat imamlarına yöneldiği ve kıraatleri onlardan öğrendiği dönem olmuştur. Başlangıçta hafızlar ve kıraat imamları tarafından ağızdan ağıza, hocadan talebeye şifâhi olarak nakledilen kıraatler, zamanla kitaplarda tedvîn edilmeye başlanmıştır.¹⁵ Biz burada kendilerine kıraat nisbet edilen meşhur on kıraat imamı hakkında da kısaca bilgi vereceğiz:

NÂFÎ’: En önde gelen kıraat imamı Ebû Abdurrrrahmân Nâfi’ b. Abdurrahman b. Ebî Nuaym el-Leysî el-Medenî’dir. Aslen İsfahanlıdır. Nâfi’ yaklaşık olarak (h. 70/m. 690) yılında Medine’de doğmuş ve (h. 169/m. 785) yılında Medine’de vefat etmiştir. Meşhur olan ilk râvisi Kâlûn dur. Asıl adı; İsa b. Mina (h. 220/m. 835) dir. İkinci râvisi ise; Verş tir. Asıl adı; Osman b. Said (h.197/m.812) dir.¹⁶

İmam	Remz	1. Râvi	Remz	2. Râvi	Remz
Nâfi	ا	Kâlûn	ب	Verş	ج

İBN KESİR: Mekke kıraat imamıdır. Aslen İranlı olan Ebû Ma’bed Abdullâh b. Kesîr b. Amr ed-Dâri Mekke’de doğdu. (h.120/m.737) yılında Mekke’de vefat etmiştir. Meşhur iki râvisi vardır. Birinci râvisi Bezzî lakabı ile Ahmed b. Muhammed b. Abdillâh b. Kâsım b. Nâfi’ b. Ebi Bezze (h. 250/m.864) dir. İkinci Râvisi ise Kunbul lakabı ile Muhammed b. Abdurrahman b. Halid b. Muhammed b. Said Curce el-Mahzumî (h. 291/m.904) dir.¹⁷

İmam	Remz	1. Râvi	Remz	2. Râvi	Remz
İbn Kesîr	د	Bezzî	ه	Kunbul	ز

¹⁴ Mustafa Altundağ, “Sahih Kıraatlerin Arap Lehçeleriyle İlişkisi Üzerine”, **Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, İstanbul, 2001, sayı: 20, s. 23.

¹⁵ Nesrişah Saylan, **Kıraat Açısından Begavî Tefsiri**, Basılmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 2015, s. 9.

¹⁶ İbn Mucâhid, **Kitâbü’s-Seb’a**, ss. 53-54.

¹⁷ İbn Mucâhid, **Kitâbü’s-Seb’a**, ss.64-66.

EBÛ AMR: Basra kıraat imamıdır. Asıl adı; Ebû Amr Zebban b. El-Alâ b. Ammâr el- Mâzinî el-Basrî dir. Mekke’de doğmuştur. Bir yolculuk sırasında Kûfe’de (h.154/m.771) yılında vefat etmiştir.¹⁸ İki Meşhur râvisi vardır. İlk râvisi Dûrî tam adı Ebû Ömer Hafs b. Ömer b. Abzûlaziz el-Ezdî ed-Dûrî (h.248/m.862) dir. İkinci râvisi ise; Sûsî adı, Ebû Şuayb Sâlih b. Ziyâd b. Abdillâh es-Sûsî (h. 261/m.874) dir.¹⁹

İmam	Remz	1. Râvî	Remz	2. Râvî	Remz
Ebû Amr	ح	Dûrî	ط	Sûsî	س

İBN ÂMİR: Şam kıraat imamıdır. Asıl adı; Ebû İmran Abdullah b. Âmir b. Yezîd el- Yahsubî dir. Meşhur olan künyesi Ebû İmrân dır. Dimaşk’ta (h.118/m.736) yılında vefat etmiştir. Meşhur olan râvilerinden ilki; Hişâm lakabı ile Ebû’l-Velîd Hişâm b. Ammâr b. Nusayr ed-Dimaşkî (h.245/m.859) dir. İkinci râvisi İbn Zekvan dır. Asıl adı; Ebû Amr Abdullah b. Ahmed b. Beşîr b. Zekvan ed- Dimaşkî (h.242/m.856) dir.²⁰

İmam	Remz	1. Râvî	Remz	2. Râvî	Remz
İbn Âmir	ك	Hişâm	ج	İbn Zekvan	م

ÂSİM: Kûfe kıraat imamıdır. Asıl adı; Ebû Bekr Âsım b. Ebî’n-Necûd Behdele el-Esedî el- Kûfîdir. Doğum tarihi kaynaklarda geçmemektedir. Kûfe’de doğmuş ve h. (h.127/m.745) yılında Kûfe’de vefat etmiştir. Meşhur olan râvilerden ilki Ebû Bekr Şu’be b. Ayyâş b. Sâlim el-Esedî el-Kûfî (h.193/m.809) dir. İkinci râvis ise Hafs tır. Tam adı; Ebû Ömer Hafs b. Süleyman b. El-Muğîre el-Esedî (h.180/m.796) dir. Müslümanların büyük çoğunluğu tarafından en çok okunan kıraat Hafs kıraatidir.²¹

İmam	Remz	1. Râvî	Remz	2. Râvî	Remz
Âsım	ن	Ebû Bekr Şu’be	ص	Hafs	ع

HAMZA: Kûfe kıraat imamıdır. Adı; Ebû Umâre Hamza b. Habib b. Umâre ez-Zeyyât el-Kûfî dir. (h.156/m.773) Hulvan’da vefat etmiştir.²² Meşhur ilk râvisi

¹⁸ İbnü’l-Cezerî, **Gâyetü’n-Nihâye**, Cilt:1, s. 288-289.

¹⁹ İbnü’l-Cezerî, **Gâyetü’n-Nihâye**, Cilt:1, s. 332, Muhsin Demirci, **Tefsir Usulü**, İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2008, s. 136.

²⁰ İbnü’l-Cezerî, **Gâyetü’n-Nihâye**, Cilt:1, s. 404; Necati Tetik, **Başlangıçtan IX. Hicri Asra Kadar Kıraat İlminin Ta’limi**, İşaret Yayınları, İstanbul, 1990, ss. 66-67.

²¹ Dâni, **Kitabu’t-Teyisir fi’l-Kıraati’s-Seb’a**, Beyrut, 1996, s. 6.

²² İbnü’l-Cezerî, **Gâyetü’n-Nihâye**, Cilt:1, ss. 261-274.

ismi; Ebû Muhammed Halef b. Hişâm b. Sa'leb el-Esedî (h.229/m.844) dir. İkinci râvisi ise Ebû İsâ Hallâd b. Hâlid eş-Şeybânî (h.220/m.835) dir.²³

İmam	Remz	1. Râvi	Remz	2. Râvi	Remz
Hamza	ف	Halef	ض	Hallâd	ق

KİSÂÎ: Kûfe kıraat imamıdır. Tam adı; Ebû'l- Hasen Ali b. Hamza b. Abdillâh el-Kisâî el- Kufî dir. Fars kökenlidir ve Tebeû't Tâbiîn dendir. Rey'in Renbuye köyünde (h.189/m.805) vefat etmiştir.²⁴ İlk râvisi El-Leys b. Halid Ebû'l-Haris el-Bağdâdî (h.240/m.854) dir. İkinci râvisi de Dûrî asıl adı; Ebû Ömer Hafs b. Ömer b. Abdülaziz el-Ezdî ed-Dûrî dir.

İmam	Remz	1. Râvi	Remz	2. Râvi	Remz
Kisâî	ر	Ebû'l-Hâris	س	Dûrî	ت

EBÛ CA'FER: Medine kıraat imamıdır. Adı; Ebû Ca'fer Yezid b. Ka'ka' el-Mahzumî el-Medenî'dir. Medine'de (h.130/m.748) vefat etmiştir. Meşhur olan ilk râvisi Ebû'l-Hâris İsa b. Verdân el-Medenî (h.160/m.777) dır. İkinci râvisi ise Ebû'r-Rabi' Süleyman b. Müslim b. Cemmâz ez-Zührî (h.170/m.786) dir.²⁵

İmam	Remz	1. Râvi	Remz	2. Râvi	Remz
Ebû Ca'fer	جع	İbn Verdân	عى	İbn Cemmâz	جم

YA'KUP: Basra kıraat imamıdır. Tam adı; Ebû Muhammed Ya'kub b. İshak b. Zeyd b. Abdullah el- Hadramî dir. Basra'da (h.205/m.821) yılında vefat etmiştir. Meşhur olan ilk râvisi, Ebû Abdullah Muhammed b. El- Mütevekkil b. Abdirrahman el- Lü'lûî el-Basrî Ruveys (h.238/m.852) tir. Diğer râvisi de; Ebû'l-Hasen Ravh b. Abdilmümin el-Hüzeylî el-Basrî (h.234/m.848) dir.²⁶

İmam	Remz	1. Râvi	Remz	2. Râvi	Remz
Ya'kup	يع	Ruveys	يس	Ravh	حه

²³ Abdurrahman Çetin, **Kur'ân Okuma Esasları**, Emin Yayınları, Bursa, 2012, s. 314.

²⁴ İbnü'l-Cezerî, **Gâyetü'n-Nihâye**, Cilt:1, s. 274-275, Tayyar Altıkulaç, "Kisâî", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, 2002, Cilt: 26, ss. 69-70.

²⁵ Altıkulaç, "Ebû Cafer", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, 1994, Cit: 10, s. 116.

²⁶ İbnü'l-Cezerî, **Gâyetü'n-Nihâye**, Cilt:1, s. 285.

HALEF: Kûfe kıraat imamıdır. Adı; Ebû Muhammed Halef b. Hişam b. Sa'leb el- Esedî dir. Onuncu kıraat imamı olduğu için “Âşir” sıfatıyla anılır. Bağdat’da (h. 229/m.844) yılında vefat etmiştir. Meşhur olan ilk râvi tam adı; Ebû Ya’kub İshak b. İbrâhîm b. Osman el-Verrak el-Mervezî el-Bağdadî (h.286/m.889) dir. İkinci râvisi de Ebû’l-Hasen İdris b. AbdilKerîm el-Haddâd el-Bağdadî (h.292/m.905) dir.²⁷

İmam	Remz	1. Râvi	Remz	2. Râvi	Remz
Halef	خل	İshak	سح	İdris	سه

Kıraat imamlarını bir de toplu bir şekilde şema ile vereceğiz.²⁸

Tablo 1: Kıraat İmamları ve Ravileri

SIRA	BELDE	KÂRİ		REMZ	RÂVÎ	REMZ	TARİK	
1	Medine	Nâfî	(ö.169/785)	ا	Kâlûn ö.220/835	ب	Ebû Neşit	ö.258/871
							Hilvânî	ö.250/864
					Verş ö.197/813	ج	Ezrag	ö.240/854
							Isbehânî	ö.296/908
2	Mekke	İbn Kesîr	(ö.120/735)	د	Bezzî ö.250/864	ها	Ebâ Rabîa	ö.294/906
							İbn Habbâb	ö.301/913
					Kunbul ö.291/903	ز	İbn Mucâhid	ö.324/935
							İbn Şenebûz	ö.328/939
3	Basra	Ebû Amr	(ö.154/770)	ح	Dûrî ö.246/860	ط	Ebû Ze’ra	ö.280/893
							İbn Ferh	ö.303/915
					Sûsî ö.261/874	ي	İbn Cerîr	ö.316/928
							İbn Cumhûr	ö.300/912
4	Şam	İbn Âmir	(ö.118/736)	ك	Hişam ö.245/859	ل	Hilvânî	ö.250/864
							Dâcûnî	ö.324/935
					İbn Zekvân ö.242/856	م	Ahfêş	ö.292/904
							Sûrî	ö.307/919
5	Kûfe	Âsım	(ö.127/744)	ن	Ebu Bekr Şu’be ö.193/808	ص	Yahya b. Adem	ö.203/818
							Uleymî	ö.243/857
					Hafs ö.180/796	ع	Ubeyde b. Sabâh	ö.235/849
							Amr b. Sabbâh	ö.221/835
6	Kûfe	Hamza	(ö.156/772)	ف	Halef ö.229/843	ض	İdris	ö.292/904
							İbn Şâzân	ö.286/899
					Hallâd		İbn Heysem	ö.249/863

²⁷ İbnü’l-Cezerî, **Gâyetü’n-Nihâye**, Cilt:1, s. 272-274; M. Atilla Akdemir, “**Kıraat İlmi Eğitim ve Öğretim Metotları**”, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2015.

²⁸ Oğuzhan Şemsettin Yağmur, **Kelami Tefsir Metinleri**, Tibyan Yayınları, İzmir, 2020.

SIRA	BELDE	KÂRİ		REMZ	RAVİ	REMZ	TARİK	
					ö.220/835	ق	El-Vezzân	ö.250/864
							Et-Talha	ö.252/866
7	Kûfe	Kisâi	(ö.189/804)	ر	Ebu'l Hâris ö.240/854	س	İbn Yahya	ö.300/912
							İbn Âsım	ö.270/883
					Dûrî ö.246/860	ن	Cafer en-Nusaybî	ö.307/919
							Ebû Osman ed-Darîr	ö.310/922
8	Medine	Ebû Ca'fer	(ö.130/747)	جع	İbn Verdân ö.160/776	عي	İbn Şâzân	ö.299/902
							Hibetullah b. Cafer	ö.350/961
					İbn Cemmâz ö.170/786	جم	Ebû Eyyûb	ö.216/831
							Dûrî	ö.246/860
9	Basra	Ya'kub	(ö.205/820)	يع	Ruveys ö.238/852	يس	Temmmâr	ö.300/912
					Ravh ö.234/848	حه	İbn Vehb	ö.270/883
							Zübeyrî	ö.300/912
10	Kûfe	Halef	(ö.229/843)	خل	İshâk ö.286/899	سح	Ebî Ömer	ö.352/963
							İbn İshân	ö.290/902
					İdris ö.292/904	سه	İbn Bûyân	ö.344/955
							Kutâyı'	ö.368/978
							Eş-Şâtî	ö.370/980
							Mutavvî'	ö.371/981

1.2. BEGAVÎ'NİN HAYATI ve TEFSİRİ

Begavî'nin tam ismi Ebû Muhammed el-Hüseyin b. Mes'ûd b. Muhammed el-Begavî el-Ferrâ el-Begavî'dir. Künyesi ise "Ebû Muhammed"dir.²⁹ Begavî, Şâfiî mezhebine mensup bir âlimdir, bu sebeple eş-Şâfi'î ismiyle de anılmaktadır.

Çocukluk ve gençlik yılları hakkında kaynaklarda çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Kendisine Horasan'da Merverrûz ile Herat arasında bulunan Bağşûr (Bağ) kasabasına nisbetle Begavî denmektedir.³⁰ Babasının ismi Mes'ûd, dedesinin ismi ise Muhammed'dir.³¹ Ferrâ lakabı, kürkçülük yapan babasına aittir. Bu sebeple İbnü'l-Ferrâ diye de anılmaktadır.³²

²⁹ Suyûtî, **Tabakâtu'l-Huffâz**, Cilt:1, s. 457.

³⁰ Taşköprüzâde, **Miftâhu's-Sa'âde**, Cilt:2, s. 102, Muhittin Düzenli, "Begavî'nin Kitabı'l- Mesabih Adlı Eserinin Kadim Bir Nüshası ve Diğer Nüshalarla Mukayesesi", **DinBilimleri Akademik Araştırma Dergisi**, Cilt: 14, Sayı:3, 2014, s.258.

³¹ el-Hamevî, **Mu'cemü'l-Buldân**, Cilt:1, s. 695.

³² Mevlüt Güngör, "Begavî", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, 1992, Cilt: 5, s. 340.

Begavî'ye ait birçok lakap bulunmaktadır. En çok kullanılan lakabı Mühî's-Sünne'dir. Kendisine bu lakabın verilmesinin nedeni şudur: Begavî, Şerhu's-Sünne³³ adlı eserini telif ettikten sonra rüyasında Hz. Muhammed'i görür, Hz. Muhammed ona "Sünnetimi ihya ettin Allah'da seni ihya etsin" buyurmuştur. Bundan sonra bu lakap Begavî için âlem olmuştur.³⁴ Begavî için Ferrâ, Muhyiddîn, Rüknuddîn³⁵ ve Şeyhu'l-İslâm da diğer söylenen lakaplar arasında yer almaktadır.³⁶

İlim arzusıyla, bilgiye olan sevgisiyle ve sünnete olan aşkı ile Merverrûz'a yerleşmiş ve orayı kendisine ikinci vatan edinmiştir. Meverrûz'a göç etmesinin sebebi el-Kâdi Hüseyin b. Muhammed el-Mervezî ile buluşmak içindir. El-Kâdi Hüseyin'den fıkıh okumuş ve hadîs rivâyet etmiştir. Gün geçtikçe hocasının gözde talebelerinden biri haline gelmiştir.³⁷

Begavî'nin yaşadığı dönem içerisinde Selçuklu İmparatorluğu sınırlarında Hânefi ve Şâfi'î mezheplerinden olanlar çoğunlukta idi. Selçuklu hanedanı ve halkın büyük bir kısmının Sünnî olması, Selçuklu Devleti ile Abbasi halifeleri arasındaki irtibatın kuvvetli olmasını sağlamıştır.³⁸ Zamanla Şiî, Bâtınî ve Sünnî mezhepler arasında mücadeleler olmuş, Büveyhiler Bağdat'ı işgal etmiş ve Abbasiler Şiî bir hanedanın baskısı altına girmiştir. Tuğrul Bey Bağdat'ı geri almış ve Abbasileri Şiî hâkimiyetinden kurtarmıştır.³⁹

Begavî, yaşadığı dönemden etkilenmiş olması sebebiyle itikatta selefin yolunu takip ettiği, amelde ise Şâfi'î mezhebine mensup olduğu kaynaklarda yer alır. Şâfi'î mezhebine bağlı bir çevrede yetişmesi, onun fikhî konulardaki görüşlerine yansıdığı görülmüştür. Şâfi'î fikhına dair "et-Tezhîb"⁴⁰ adlı önemli bir eser yazdığı halde

³³ Begavî'nin derleyip şerhettiği hadislerden oluşan eseri. Begavî, kendisine ulaşan isnatlarla elde ettiği veya daha önceki eserlerden derlediği hadisleri kitap ve bab esasına göre tasnif ederek eserini meydana getirmiştir. Özelliği, hadis metinlerinde anlaşılması zor olan yerleri izah etmesi, hadislerden çıkarılabilecek hükümlere işaret etmesi, kısa ve öz olmasıdır. İbrahim Hatipoğlu, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 2010, Cilt: 38, s. 569-570.

³⁴ Ali Eroğlu, **el-Kifâye Fi'l-Kıraâ Li'l-Begavî**, Kültür Eğitim Vakfı Yayın Evi, Erzurum, 2002, s.11.

³⁵ El-Hamevî, **Mu'cemü'l-Buldân**, Cilt: 1, s. 694.

³⁶ Suyûtî, **Tabakâtu'l-Huffâz**, Cilt:1, s. 457.

³⁷ Ali Eroğlu, **el-Kifâye**, s.12,

³⁸ İbrahim Kafesoğlu, "Selçuklular", **MEB İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, Cilt: 10, s. 371.

³⁹ Recep Çakır, **el-Begavî ve Hadis İlmindeki Yeri**, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999, s. 2.

⁴⁰ Bu eser, Şâfiî fikhının önemli bir kaynağıdır. Eserin her babı ilgili ayet ve hadis ile başlamakta sonra Begavî o konuda hem kendinin hem de diğer âlimlerin görüşlerini zikretmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Güngör, "Begavî", s. 341.

mezhep taassubuna düşmediği söylenir.⁴¹ Begavî bütün mezheplerin görüşlerini incelemiştir. Naslara en uygun olanı ve delil yönünden kuvvetli olanı benimsemekte ise tereddüt etmemiştir. Kur’ân ve sünnet kültürünün yaygınlaşmasına gayret ederek Müslümanları da bu iki kaynağa sarılmaya çağırmıştır.⁴²

Begavî sadece tek bir ilim dalıyla uğraşmamış; tefsir, fıkıh, hadis ve kıraat gibi birçok ilimle de meşgul olmuştur. Bundan dolayı kendisinden fakih, müfessir, muhaddis ve mukrî olarak bahsedilmektedir.⁴³

Begavî’nin başlıca eserleri şunlardır:

Hadis ile ilgili eserleri;⁴⁴

- Şerhu’s- Sünne
- Mesâbîhu’s- Sünne
- El -Câmi’ beyne’s- Sahîhayn
- El -Envâr fî Şemâ’ili’n-Nebîyyi’l-Muhtâr
- Şerhu Câmi’i’t-Tirmizî

Fıkıh ile ilgili eserleri;⁴⁵

- Et -Tehzîb
- Fetâvâ
- El -Kifâye fi’l-Fıkh
- Tercemetü’l-Ahkâm

Tefsir ile ilgili eserleri;⁴⁶

- Meâlimü’t-Tenzîl
- El -Kifâye Fi’l-Kırâ’a⁴⁷

Begavî seksen yaşlarında Merverrûz’da vefat etmiş ve çok sevdiği hocası Kadı Hüseyin el- Merverrûzî’nin yanına, Tâlekân kabristanına defnedilmiştir. Kaynaklarda

⁴¹ Suyuti, Tabakâtu’l Huffâz, s. 457.

⁴² Güngör, “Begavî”, s. 340.

⁴³ Saylan, s. 24.

⁴⁴ Begavî, Meâlimü’t-Tenzîl, Cilt:1, ss. 20-21.

⁴⁵ Aykut Kaya, **Meğazi’nin Kur’ân Tefsirine Kaynaklığı**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009, s. 14.

⁴⁶ Güngör, “Begavî”, s. 341.

⁴⁷ Bu eserin ilk bölümünde, Begavî’nin hayatı, yaşadığı dönem, mezhebi, hocaları ve eserleri hakkında bilgiler bulunmaktadır. Kitabın ikinci bölümünde ise Begavî’nin değindiği kıraatlere sûre sûre ve ayet ayet ayrılarak bize nakletmektedir. Meâlimü’t-Tenzîl ile kıraat açısından kitabı karşılaştırdığımda aynı ayetler üzerinde kıraate değindiğini görmüş bulunmaktayım. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ali Eroğlu, **el-Kifâye Fi’l-Kırâa Li’l-Begavî**, Kültür Eğitim Vakfı Yayınevi, Erzurum, 2002.

vefat tarihi kesin olmamakla beraber h.510 (m.1116) olarak da geçmektedir.⁴⁸ Yâkût el-Hamevî, el- Begavî'nin h.516 yılında vefat ettiğini bildirmektedir.⁴⁹ Begavî hakkındaki en eski kaynak Yâkût el- Hamevî'nin Mu'cemü'l-Buldân'ıdır. Hicri 516 yılının vefat tarihi olarak gösterilmesi daha doğru olur.⁵⁰

Burada tezimizin kaynağı olan müellifin, Meâlimü't-Tenzîl adlı eserinden kısaca bilgi vereceğiz.

Begavî, eserin mukaddimesinde orta hacimde bir tefsir yazmayı amaçladığını belirtmiştir. Tefsire geçmeden önce sûrenin adı, nerede indiği, ayet sayısı ve ayetlerin hangi olay hakkında indiği ile ilgili bilgiler vermiştir. Müellifin hadis alanındaki otoritesi ayetleri tefsir ederken yansımıştır.

Begavî, tefsirinde İsrâliyata da yer vermiş ve zaman zaman süzgeçten geçirerek bazılarını reddetmiştir. Ayrıca eserinde açık ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Gereksiz lafızlardan, uzatmalardan ve söz tekrarlarından kaçınmıştır.

Begavî, Kur'ân ayetlerini kelime kelime, cümle cümle ele alıp tefsir etmiş, Kur'ân'ın Kur'ânla, Kur'ân'ın sünnetle tefsirine önem vermiştir. Bu yüzden eseri, rivayet tefsirleri arasında sayılmaktadır. Ayetlerin tefsirinde, beyânında, irâbında ve tahlillerinde Kur'ân ve sünnete önem vermiştir.⁵¹

Meâlimü't-Tenzîl, yazıldığı dönemden itibaren çok rağbet görmüş ve birçok esere kaynaklık etmiştir. Ali b. Muhammed el-Hâzin'in Lübâbü't-Te'vîl fî Me'âni't-Tenzîl'i, İbn Kesîr'in Tefsîrû'l- Kur'âni'l- Âzim'i, İbnü'l- Cevzî'nin Zâdü'l -Mesîr'i, Cemâleddin el-Kâsımî'nin Mehâsinü't-Te'vîl'i, Zerkeşî'nin el- Burhân fî Ulûmi'l-Kur'ân'ı ve Süyûtî'nin el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân'ı ondan yararlanan müelliflerden bazılarıdır.⁵² İlk olarak İran'da taş baskısı dört cilt halinde, tarihi belirtilmeden basılmıştır. Bombay'da ve Kahire'de ise Lübâbü't-Te'vîl ile birlikte basılmıştır. Ayrıca eser, son olarak Beyrût'ta basılmıştır.⁵³

⁴⁸ Güngör, "Begavî", s. 341.

⁴⁹ el-Hamevî, **Mu'cemü'l-Buldân**, Cilt: 1, s. 694.

⁵⁰ Ali Eroğlu, **el-Begavî ve Tefsirindeki Metodu**, Basılmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1987, s. 43.

⁵¹ Recep Çakır, **el-Begavî ve Hadis ilmindeki Yeri**, s. 79.

⁵² Saffet Bakırcı, "Mealimu't-Tenzîl", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, Ankara, 2003, Cilt: 28, s. 204.

⁵³ Bakırcı, "Meâlimü't-Tenzîl", ss. 203-204.

1.3. TABERSÎ'NİN HAYATI ve TEFSİRİ

Tabersî, h. 468 yılında dünyaya gelmiştir. Babası Hasen b. Fazl Tabersî ona Fazl ismini vermiştir. Tabersî'nin tam adı Ebû Alî Emînüddîn el-Fazl b. el- Hasen b. el- Fazl et-Tabersî'dir.⁵⁴ Taberistan şehrinde doğduğu için Taberistan'a nisbetle Tabersî denilmiştir. Aynı zamanda Meşhed'e defnedildiği için Meşhedî de denmiştir.⁵⁵ Eminü'd-Dîn, Emînü'd-Devle, Emînü'l-İslâm ve Ümdetü'l- Müfessirîn gibi lakaplarla da anılmaktadır.⁵⁶

Tabersî, Tabristan'da Kâşân ve Isfâhan arasında bulunan ve Arapça'ya Tabrîs şeklinde geçen Tefrîş'te doğmuştur. Tabersî, hayatının ilk yıllarını Taberistan'da geçirmiştir. Yaşadığı dönemde büyük âlimlerden dersler almış ve kendini ilmi konularda yetiştirmiştir. Tefsir, hadis, fıkıh ve usul ilimleriyle beraber Arap edebiyatında da kendini kanıtlamıştır.⁵⁷

Tahsilinden sonra Horasan'a gitmiş ve orada birçok öğrenci yetiştirmek için onlara hocalık yapmıştır. Başta oğlu Radiyyüddîn olmak üzere Reşidüddîn İbn Şehrâşûb et-Tabersî, Müntecebüddîn el- Kummî, Kutbüddîn er- Râvendî ve Burhâneddîn Muhammed Ali el- Kazvînî gibi öğrenciler yetiştirmiştir. Tabersî, 523 yılında Sebzevâr'a yerleşmiştir. Eserlerini telif ederken ömrünün son 25 yılını burada geçirmiştir. 548 yılında Sebzevâr'da vefat etmiştir.⁵⁸

Tabersî'nin Büyük Selçuklu Devleti'nin hâkim olduğu İran bölgesinde, Melikşah, Berkıyaruk gibi hükümdarlar döneminde yaşadığı belirtilmiştir. Selçuklular döneminde İslâm dünyasında siyasi alanda mezhep ayrımcılığı ve çekişmeler etkin durumdaydı. Yine bu dönemde düzenli eğitim kurumları olan Nizamiye medreseleri kurulmuştu. Diğer etkenlerle birlikte mezheplere yönelik ortaya çıkan tartışmalar vb. sorunlar, İslâmî ilimler alanında, daha sonraki dönemleri de etkileyecek gelişmelerin yaşanmasına sebep olmuştur.⁵⁹

⁵⁴ Mustafa Öz, "Tabersî", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 2010, Cilt:39, s. 324.

⁵⁵ Süleyman Narol, **Şii Bir Müfessir Olarak Tabersî'nin İtikadi Konulara İlişkin Görüşleri**, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2004, s. 13.

⁵⁶ Mustafa Şentürk, **İbn Atıyye el- Endelûsi İle Tabersî'nin Kur'ân'a Yaklaşımları**, Basılmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2008.

⁵⁷ Abdülkerîm Çelik, **Râzî'nin Mefâtihi'l- Gayb Adlı Tefsiri ile Tabersî'nin Mecm'au'l-Beyân fî Tefsiri Kur'ân Adlı Tefsirinde Takıyye Kavramı**, Atatürk Üniversitesi, 2015, s. 16.

⁵⁸ Öz, "Tabersî", s. 324.

⁵⁹ İshak Özgel, "Büyük Selçuklular Döneminde Tefsir İlmi ve Müfessirler", **Dilbilimleri Akâdemik Araştırma Dergisi**, Isparta, 2005, Cilt:5 sayı: 2, s. 33.

Bu dönem Şîa tarihinde siyasi ve ictimai açıdan en parlak dönem olmuştur. Büyük Selçuklular döneminin ilk yıllarında vezirin mutezîli olması, Şîa fırkasını her alanda geliştirmiş ve güçlendirmiştir.⁶⁰

Tabersî'nin itikadi konulardaki görüşü, yaşadığı ve bulunduğu ortamın etkisi ile oluşmuştur. Bu durum gerek fikhî konularda gerekse ayetleri tefsir ederken yorumlarında ortaya çıkmaktadır. Kısacası Tabersî, Şîiler gibi halifelik hakkının Peygamberimizden sonra Hz. Ali'nin olduğunu söyler. Hz. Ali'den sonra da bu hakkın torunlara geçtiğini savunur. Tabersî, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) neslinden gelenlerin hem imam olmalarının gerektiğini hem de onların masum olduğu görüşünü de savunur. Mut'anın caiz olduğu görüşündedir.⁶¹ Bu görüşlerinin tamamını tefsirinde ayetlerle açıklar.

Tabersî'nin başlıca eserleri şunlardır:

- Mecmâ'u'l-Beyân li-Ulûmi'l-Kur'ân⁶²
- El- Kâfi eş-Şâfi min Kitâbi'l- Keşşâf
- Cevâmi'u'l-Câmi et-Tefsîrû'l-Vasît⁶³
- İ'lâmü'l-Verâ bi-a'lâmi'l-Hüdâ
- El-Âdâbü'd-dîniyye li'l-hizâneti'l-Mu'îniyye
- El-Mü'telef Mine'l- Muhtelef Beyne e'immeti's-Selef
- Tâcü'l-Mevalîd
- Neşrü'l- Le'âlî

Burada Tabersî'nin Mecmau'l-Beyân adlı tefsiri hakkında kısaca bilgi verip asıl konumuz olan Bakara sûresine geçeceğiz.

Tabersî “Zihnimi açık tutup kafa patlatırcasına uzun uzun düşündüm ve tefsirleri inceledim. Allah'tan başarı ve kolaylık dileyip kitabı te'lif etmeye başladım.” diyerek tefsir ilminin kural ve teknikleri ile ilgili bir tefsir yazdığını söyler.⁶⁴

Bazı kaynaklarda eserin garip bir şekilde yazılma hikâyesinden bahsedilir. Şöyle ki: “Cemaat tarafından Tabersî'nin bir gün öldüğü zannedilir. Bunun üzerine defnedilir. Halk bu büyük zatı defnedip geri döndükten sonra Tabersî kendine gelir.

⁶⁰ Ramiz Memmedov, **Tabersî'nin Mecma'u'l-Beyân Tefsirinde Hz. Peygamber'i İkaz Eden Ayetlerin Yorumu**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006, s. 23.

⁶¹ Memmedov, ss. 30-35.

⁶² Tabersî, Mecm'au'l-Beyân Fî Tefsiril Kur'ân, Cilt: 1. s. 9.

⁶³ Tabersî, Cilt:1, s. 10.

⁶⁴ Tabersî, Cilt. I, s. 10

Kendine gelmesine gelir ama kabirden çıkamaz, şayet kabirden çıkarsa bir tefsir yazacağına nezir eder. Daha sonra geceleyin kefen soymak için kabri açılır. Tabersî'nin yaşadığını görenler dehşete kapılırlar. Bunun üzerine Tabersî, “Korkmayın ben ölmedim, benim öldüğümü zannederek beni defnetmişler” der. Tabersî böylece kabirden çıkartılarak tekrar hayata döndürülür ve “Mecmâ'u'l-Beyân” adlı tefsiri böylelikle yazmış olduğu rivayet edilir.” Bu durum ne kadar gerçek bilinmez ancak Tabersî'nin gençliğinden beri bir tefsir yazmak istediği kaynaklarda nakledilmiştir. Tabersî 60 yaşına geldiğinde bu eseri yazmaya başlamıştır. Eserin ortaya çıkmasında kendisine destek olan Sebzevâr Emini Ebû Mansûr Muhammed b. Yahyâ b. Hibetullah el- Hüseyinî'yi de eserinde övgüyle anmıştır.⁶⁵

Tabersî her sûrenin başında sûrelerin Mekkî mi ve Medenî mi oluşu, ayetlerin sayısı ve bu sayılar arasındaki ihtilaflardan bahsetmiştir. Ayettin tefsirine başlamadan önce kıraat farklılıklarına değinmiş, daha sonra kıraati lûgat ve nahiv açısından delillendirmiştir.⁶⁶ Birçok meşhur âlimden nakillerde bulunmuştur. Lafızlara açıklayıcı mahiyette Arap şiirlerinden şahidler getirmiştir. Ayetteki müşkil yerleri irab başlığı altında incelemiştir. Sîbeveyh, Ahfeş ve Müberred gibi dilcilerden istifade etmiştir. “en-Nüzûl” başlığı altında ayetlerin iniş sebeplerini incelemiştir. Şîa tefsirlerinde olduğu gibi, bu tefsirde de Muhammed el-Bâkır ve Ca'fer es-Sâdık'tan gelen rivayetler ağırlık kazanmıştır.⁶⁷ Tabersî'nin Mecmâ'u'l-Beyân isimli tefsiri kıraat açısından oldukça zengindir. İlk defa h.1268 (m.1852), ikinci defa (m.1889) yıllarında iki cilt halinde İran'da basılmıştır.

⁶⁵ Mûsâ Kazım Yılmaz, “Mecma'u'l-Beyân” Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Ankara, 2003, Cilt: 28, s. 257.

⁶⁶ Şentürk, **İbn Atıyye el- Endelûsi ile Tabresi'nin Kur'ân'a Yaklaşımları**, s.59.

⁶⁷ Tabersî, Cilt:1, s. 22

İKİNCİ BÖLÜM MÜFESSİRLERİN KIRAAT TASAVVURU

2.1. BEGAVÎ’NİN KIRAATLERE SÜNNÎ ANLAYIŞ AÇISINDAN YAKLAŞIMI

Tefsir tarihinde Begavî’nin tefsiri, rivayet tefsiri olarak kabul edilmektedir. Bunun sebebi ise tefsirindeki ayetleri açıklarken Kur’ân, Sünnet, Sahâbe ve Tâbiûn’un rivayetlerini çokça kullanmasıdır. Müfessirimiz tefsirinde kıraatlere oldukça yer vermiştir. Kıraatleri naklederken de yine aynı yöntemi kullanmış ve ayetleri ayetlerle, Hz. Muhammed’in sünnetiyle, sahâbenin tercih etmiş olduğu okumayla ya da tâbiûn’un okumalarıyla nakillerde bulunarak kıraatler konusuna değinmiştir. Böylece okuyuştaki farklılıkları bize göstermiştir. Bazen de sadece kıraati nakletmekle yetinmiş ve ayetin anlamıyla ilgili herhangi bir bilgiye yer vermemiştir.

Müfessir, mukaddimesinde şöyle bir beyânda bulunur: Cenâb-ı Hak, Hz. Muhammed’e insanlığı sapıklıktan kurtaracak, doğru yola iletecek bir nur indirmiştir. Bu Kur’ân’dır. Kur’ân’a uyanların kurtulup, feraha ereceğini, uymayanların ise sonunda hüsrana uyacaklarını da bildirmiştir. Ayrıca Kur’ân’ın bir mûcize olduğunu, insanların bir benzerini meydana getirmekten aciz kaldıklarını bildirerek bizlere hatırlatmıştır. Kur’ân’ı anlamak için nüzûl sebebini, nâsih ve mensuhunu bilmek gerekmektedir.⁶⁸ Şimdi bu konuları Bakara Sûresinde kıraat açısından nasıl işlediğini tespit etmeye çalışalım.

Begavî, tefsirinde her müfessir gibi Kur’ân’ın Kur’ân’la tefsire yer vermektedir. Bu şekilde okuyuştaki farklılığı başka bir ayetle de delillendirmektedir.⁶⁹ Birkaç örnekle konumuzu daha ayrıntılı görelim: Bakara Sûresi 182. ayette geçen مِنْ مُوصٍ “vasiyet eden” kelimesini Hamza, Kisâî, Ya’kub ve Ebû Bekr “و” harfini fethalı, “ص” harfini de şeddeli “مِنْ مُوصٍ” şeklinde okumuşlardır. Şeddeli okuyuşu teksir

⁶⁸ Begavî, Cilt:1, s. 12.

⁶⁹ Konuyla ilgili başka ayetler için bkz. Bakara/ 40-164-185-254-258.

(çokluk) ifade etsin diye kullanmışlardır. Bu okuyuşun doğruluğunu Şûrâ Sûresi⁷⁰ 13. ayette geçen “وَمَا وَصَّىٰ بِهِ نُوحًا” ve Ankebût Sûresi⁷¹ 8. ayette geçen “وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ” ayetlerindeki kelimelerin okunuş şekliyle örneklendirmiştir. Bu durum da müfessir, tercih ettiği okuyuşu başka bir ayette kelimenin geçtiği şeklin okunuşuyla desteklemiştir.⁷² Konumuzla ilgili bir başka örnek ise; Bakara Sûresi 236. ayette geçen “مَّا لَمْ تَمْسُوهُمْ” “Kendileriyle temas etmediğiniz...” kelimesini Hamza ve Kisâî elif harfi ile “مَّا لَمْ تَمْسُوهُمْ” şeklinde müfâale (karşılıklı yapılan iş) vezninde okumuşlardır. Dolayısıyla anlam “ortak yapılan iş” olmuştur. Begavî bu kıraati Mücâdele Sûresi⁷³ 4. ayet ile delillendirmiştir. Ayette bu kelime müfâale vezninden elif harfi ile “أَنْ يَتَمَاسَا” şeklinde okunmuştur. Diğerleri ise kelimeyi elif olmadan okumuşlardır. Bu örneğimizle müellif ayette tercih ettiği ya da naklettiği okuyuşu başka bir ayetin okuyuşunu delillendirerek bize sunmuştur.⁷⁴

Begavî zaman zaman ayeti naklederken Hz. Muhammed’in sözleriyle de okuyuşu delillendirmektedir. Örneğin 119. ayette geçen “وَلَا تُسْأَلُ” “sorumlu olacak değilsin” kelimesinin Nâfi’ ve Ya’kup tarafından “وَلَا تُسْأَلُ” “sorma” şeklinde nehiy⁷⁵ olarak okunduğunu nakletmiştir. Bu şekilde okumalarının sebebini İbn Abbas “ليت شعري ما فعل أبوي” Hz. Muhammed’in bir gün “-Keşke anne babama ne şekilde muamele edildiğini bir bilseydim.” diye rivayet etmiştir⁷⁶. Ayetin, Hz. Muhammed’in bu sözü

⁷⁰ Şûrâ 13/42: “شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِ نُوحًا وَالَّذِينَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰ أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَكَّرُوا فِيهِ كَبِّرْ عَلَى الْمَشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ”

⁷¹ Ankebût 8/29: “وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَلَدَيْهِ خَشْيَةً وَإِنْ خَاكَ إِشْرَكَ بِمَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ”

⁷² Begavî, Cilt: 1, s. 194.

⁷³ Mücâdele 4/58: “فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فِرْيَانًا مِنْهُمْ فَاصْطَبِطْ بِأَطْعَامِ سَبْتَيْنِ مَسْكِينًا ذَلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَلْكَ خُدُودُ اللَّهِ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ”

⁷⁴ Begavî, Cilt:1, ss. 283- 284.

⁷⁵ Nehiy: Bir işin yapılmamasını istemeğe yani yasaklamaya nehiy denir. Bir işin yapılmaması emri karşındaki kimseden isteniyorsa buna “nehy-i hâzir” karşımızda olmayana veriyorsak “nehy-i gaib” denir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yunus Apaydın, “Nehiy”, **Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, Cilt: 32, 2006, ss. 544-546

⁷⁶ İlk dönem hadis kitapları arasında bulunmamaktadır. Hadisi bulabildiğimiz en erken hadis kaynağı ise Taberânî’nin eseridir. Ebu’l Kâsım Taberânî, **Mucemu’l-Kebîr**, Darun Neşr Mektebetül İbn Teymiyye, Kahire, Cilt: 150, s. 3.

üzere indiğini söylemiştir. Kelimeyi nehiy olarak ve “ل” harfini sükûnlü olarak “sorma” şeklinde okuyanın kıraatine uygundur diyerek kıraati delillendirmiştir.⁷⁷

Rivayet tefsiri olmasına bir başka örnek ise; 88. ayette geçen “قُلُوبِنَا غُلْفٌ” “Kalplerimiz kılıflıdır.” kelimesindeki kıraat farklılığıdır. Begavî’nin nakline göre İbn Abbas tarafından “ل” harfinin dammeli okunduğunu yani “غُلْفٌ” şeklinde rivayet etmiştir. Bu okuyuşu A’rec’in kıraatiyle delillendirmiştir. Aynı zaman “غِلَافٌ” kelimesinin çoğuludur. Ayetin manası: “Bizim kalplerimiz zaten ilim ile doludur, diğerlerinin bilgilerine ihtiyacımız yoktur.” anlamına gelmektedir. Begavî bu ayette hem sahâbeden hem de tâbiûndan delil getirerek tercih ettiği okuyuşu nakletmiştir.⁷⁸

Bakara Sûresi çerçevesinde Begavî’nin ayetleri kıraat açısından naklederken daha çok tercih ettiği yöntemi ve ayetlerin okuyuşundaki tercihlerini örneklerle vermiş bulunmaktayız. Vermiş olduğumuz örneklerle Kur’ân ayetlerinin okuyuş tercihinde klasik yöntemi, yani kurân, sünnet ve sahâbe rivayetlerini kullanarak naklettiği sonucuna ulaşmaktayız. Bu durumda Begavî’nin ayetleri, daha çok rivayetçi bir bakış açısıyla ele aldığını görmekteyiz.

2.2. TABERSÎ’NİN KIRAATLARA ŞİÎ ANLAYIŞ AÇISINDAN YAKLAŞIMI

İmâmiyye Şiâ’sının önde gelen âlimlerinden birisi de Tabersî’dir. Tefsirinde sahih⁷⁹ olsun şâz⁸⁰ olsun pek çok kıraatler konusuna yer vermiştir. Şîî bir müfessir olan Tabersî, kıraatlerle ilgili yaptığı nakillerde, yaşadığı ve bulunduğu ortamın etkisiyle düşüncelerini yansıtmış, Şîî âlimlere atıfta bulunarak nakillerde bulunmuş, aynı zamanda naklettiği ayetlerin delillerini açıklarken Hz. Ali’nin okuyuşuna ve sözlerine de yer vermiştir.

⁷⁷ Begavî, Cilt:1, s. 143.

⁷⁸ Begavî, Cilt:1, s. 120

⁷⁹ Sahih kıraat: Kendisinde şu şartları haiz bulunduran kıraatlere sahih kıraat denir. Bu şartlar; senedinin sahih bir şekilde gelmesi, Hz. Osman Mushafına uygun olması ve bir vecihle de olsa Arap diline uygun olması şartlarını kendisinde bulundurmasıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Zürkânî. s. 340.

⁸⁰ Şaz kıraat: Sahih kıraatin şartlarından birini veya daha fazlasını taşımayan okuyuşlardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. İbn Mücâhid, Kitâbü’s-Seb’a, s. 49.

Tabersî'nin tefsirinde kıraatleri naklederken izlediği yöntemlerden biriside; Kur'ân, sünnet, sahâbe ve tâbiûn ışığında okuyuşun delillerini aktarmış olmasıdır. Bu noktada Begavî ile izlediği yöntem benzerlik oluşturmaktadır. Tefsirinde kıraatlere önem veren Tabersî, ilk olarak kıraat başlığı altında okuyuştaki farklılıklara değinmiştir. Hemen altında kıraatin delilini göstermeye çalışmış, birçok ayetin kıraatlerini okuyanlara nisbet ederek aktarmıştır. Kimi zaman da kıraatleri sadece aktarmakla yetinmiş, kıraatler arasında genel olarak tercihte bulunmamıştır. Şimdi örneklerle konumuzu daha iyi tespit etmeye çalışacağız.

İlk olarak Şîf bir müfessir olması sebebiyle okuyuşta delil olarak gösterdiği Şîf âlimlerden örneğimizi vereceğiz.⁸¹119. ayette geçen “وَلَا تُسْئَلُ” “Sorumlu olacak değilsin...” kelimesinin Nâfi’ tarafından “ت” harfinin fethalı ve son harfin cezmlî olarak yani “وَلَا تُسْئَلُ” “sorma” anlamında okunduğunu nakletmiştir. Bu rivayetin Cafer Bâkır’dan olduğunu naklederek okuyuşa delil göstermiştir.⁸² Başka bir örnek ise; 168. ayette geçen “حُطُوتٍ” “adımlar” kelimesini Nâfi’, Ebû Amr ve Hamza tarafından “ط” harfinin sükûn ile “حُطُوتٍ” “adım” şeklinde, diğerlerinin ise kelimeyi damme ile okuduğunu nakletmiştir. Her iki okuyuşta aynı anlamdadır. Ayrıca bu ayetin Hz. Ali’nin “حُطُوءَاتٍ” şeklinde iki ötre ve hemze ile okuduğunu nakletmiştir.⁸³

Tabersî’nin bir başka yöntemi ise; kıraat farklılığını ayetle delillendirmesidir.⁸⁴ 9. ayette geçen “وَمَا يَخْدَعُونَ” kelimesinin Nâfi’, İbn Kesîr ve Ebû Amr tarafından “وما” “Aldatmaya çalışırlar...” olarak, diğerlerinin ise “وما يَخْدَعُونَ” “Aldatırlar...” olarak okuduğunu nakletmiştir. Bu okuyuşa tefsirinde delil olarak ⁸⁵يدل عليه قوله في الآية

⁸¹ Başka ayetler için bkz: Tabersî, ss 148-234.

⁸² Tabersî, Cilt: 1, s. 280.

⁸³ Tabersî, Cilt: 1, s. 350.

⁸⁴ Başka ayetler için bkz: Tabersî, ss. 16- 74-78.

⁸⁵ Nisa, 142/4: “إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كَسَالَى يُرَاؤُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا”

وَهُوَ خَادِعُهُمْ يُخَادِعُونَ اللَّهَ diyerek, naklettiği ayeti başka bir ayet örneği üzerinden açıklamıştır.⁸⁶

Bir başka yöntem ise; tercih ettiği kıraati Hz. Muhammed'in sözü ile ayetteki kıraat farklılığını nakletmesidir. Bunun içinde; 164. ayette “الرَّيَّاحُ” kelimesinin Hamza ve Kisâî tarafından tekil olarak “الريح” “rüzgâr” şeklinde okunmasıdır. Diğerleri ise çoğul anlamında “الرَّيَّاحُ” “rüzgârlar” olarak okumuşlardır. Tabersî burada delil olarak Peygamberimizin rüzgâr estiğinde şöyle dediğini rivayet eder:⁸⁷ “اللهم اجعلها رياحا ولا” “-Allahım, sen bunu rüzgârlar kıl, bir rüzgâr kılma.” Kıraatteki farklılığı peygamberin sözü ile açıklığa kavuşturmuştur.⁸⁸

Tabersî tefsirinde tâbiûn ile naklettikleri ayetlere örnek olarak şunu verebiliriz: 49. ayette geçen “يَذَّبْحُونَ” kelimesini tâbiûn'dan İbn Muhaysın⁸⁹ kelimeyi “يَذَّبْحُونَ” olarak okunduğu nakledilmiştir. Tahfif ile okumanın manayı teksir ettiğini ifade ederek “boğazlar” anlamını verecek şekilde okur. Diğerleri ise “boğazlayıp” anlamını verecek şekilde fethalı okur.⁹⁰

Tabersî'nin tefsirinde Bakara Sûresini kıraat açısından incelediğimizde yetiştirdiği çevreninde etkisiyle, Şîî âlimlere yer vermiş ve onlardan deliller getirmiş olması; Kur'ân, sünnet ve sahâbe gibi kaynakları kullandığı ve tefsirine rivayetçi bakış açısını yansıttığı da gözlerden kaçmamalıdır.

⁸⁶ Tabersî, Cilt: 1, s. 61.

⁸⁷ İlk dönem hadis kitapları arasında bulunmamaktadır. Hadisi bulabildiğimiz en erken hadis kaynağı ise Taberâ'nî'nin eseridir. Ebu'l Kâsım Taberânî, **Mucemu'l-Kebîr**, Darun Neşr Mektebetül İbn Teymiyye, Kahire, Cilt: 213, s. 11.

⁸⁸ Tabersî, Cilt:1, ss. 339-340

⁸⁹ İbn Muhaysın: Tam adı kaynaklarda Ebû Hafs Ömer b. Abdurrahman b. Muhaysın es- Sehmi olarak geçmektedir. Kureyş'in beni sehm koluna mensuptur. Kıraat tahsilini Mücahid b. Cebr, Abdullah b. Abbas'ın mevlası Dirbas ve Said b. Cübeyr'den yapan İbn Muhaysın Ata b. Ebû Rebah, Muhammed b. Kays b. Mahreme, Ebû Seleme b. Süfyan, Safiye bint Şeybe'den ve babası Abdurrahman'dan rivayette bulunmuştur. İbn Muhaysın'ın kıraat ilmindeki yeri tartışmalı olup İbn Mücâhid'e göre çevresi onun okuyuşuna tabi olmamıştır. Mekke'de İbn Kesîr kıraati üzerinde meydana gelen icma onun kıraati üzerinde gerçekleşmemiştir. Günümüzde on dört kıraat denilince akla gelen imamlardan biridir. Ayrıntılı bilgi için bkz. İbn Mücâhid, **Kitâbü's-Seb'a**, ss 65-66.

⁹⁰ Tabersî, Cilt: 1, s. 140.

2.3. HER İKİ MÜFESSİRİN KIRAATLARA ATIF (NAKİL) YÖNTEMLERİ

Her iki müfessir de kıraat farklılıklarını; ayeti ayetle, Hz. Muhammed'in sözüyle ve sahâbenin okuyuşuyla desteklemektedir. Bunun yanında ayrıca ayetleri naklederken bazı yöntemler kullanmışlardır. Bazen isme, şehir adlarına ve râvilere işaret ederek ayetleri aktarmışlardır.

Müfessirlerin kıraatleri naklederken kullandıkları yöntemlerin büyük bölümü kıraat imamlarından oluşmaktadır. On'lu sistem içindeki kıraat imamlarına yer vermişlerdir. İlk olarak müfessirler 87. ayette geçen “الْقُدْسِ” kelimesinin İbn Kesîr tarafından “د” harfinin sükûn ile yani “الْقُدْسِ” olarak, diğerlerinin ise; “د” harfini dammeli okuduklarını nakletmişlerdir. Bu durumun lehçe farklılığından kaynaklandığını rivayet etmişlerdir. Anlama herhangi bir etkisi olmamıştır.⁹¹ Böylece kıraat farklılığını tek bir kıraat imamından nakletmiş olmaktadır.⁹² Bazen de bir ayeti birden fazla isim bir arada vererek atıfta bulunmuşlardır. Örneğin; 102. ayette her iki müfessirde İbn Âmir, Hamza ve Kisâî tarafından “وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ” “Fakat o şeytanlar...” ayeti “وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ” “ن” harfini tahfif okumuş, “الشَّيَاطِينَ” kelimesinde de “ن” harfini dammeli okumuştur, diğerleri ise; “ن” harfini şeddeli okumuşlardır. Burada müfessirler ortak kıraat imamlarını ve ortak okuyuşu nakletmişlerdir.⁹³

Begavî, Tabersî'den farklı olarak 170. ayette “بَلْ نَسْعُ” kelimesinin Kisâî tarafından “ل” harfini idgam ederek okunduğunu nakletmiştir. Tabersî 170. ayette herhangi bir kıraat farklılığı nakletmemiştir.⁹⁴ Tabersî ise Begavî'den farklı olarak; 54. ayette geçen “وَبَارِئُكُمْ” “sizi yaratan” kelimesini Ebû Amr tarafından “وَبَارِئُكُمْ” yani

⁹¹ Begavî, Cilt: 1, s. 119; Tabersî, Cilt:1, s. 211.

⁹² Begavî için bkz: ss. 21-37-126-149-116-165-280; Tabersî için bkz: ss. 54-7487-106-116.

⁹³ Begavî, Cilt:1, s. 128; Tabersî, Cilt:1, s. 233.

⁹⁴ Begavî, Cilt:1, s. 181; Tabersî, Cilt:1, s. 352.

hemzeyi ihtilas⁹⁵ ile okuduğunu nakletmiştir.⁹⁶ Tabersî kıraati naklettikten sonra bu okuyuşun nahivciler tarafından ihtilaflı olduğunu ve bu şekildeki okuyuşta yanlışlık olduğunu bize aktarmışlardır. Örneklerde görüldüğü üzere müfessirler, kıraat farklılıklarının çoğunun kıraat imamlarından nakil yöntemiyle bize aktarmışlardır.

Begavî ve Tabersî yalnızca kıraat imamları arasındaki farklılıklara yer vermemiş aynı zamanda rivayette bulunan râviler arasında kıraat farklılığına da değinmişlerdir. Her iki müfessirin ortak râvilerle değindiği ayetlere örnek:⁹⁷ 279. ayette geçen “فَإِذْ” “siz bilin” kelimesinin Âsım râvisi Ebû Bekîr Şû’be tarafından “فَإِذْ” olarak, yani kelimenin med ile ve “ذ” harfinin kesralı okunduğunu, diğerlerinin ise “فَإِذْ” olarak okunduğunu nakletmişlerdir.⁹⁸

Begavî 29. ayette geçen “وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ” ayetinin Kâlun tarafından “ها” harfinin sükûn ile okunduğunu nakletmiştir. Sebebinin ise “ها” harfinden önce “و, ف, ل” harflerinin gelmesinden dolayı olduğunu delilinde söylemiştir. Tabersî ise bu ayette herhangi bir kıraat farklılığına değinmemiştir. ⁹⁹Tabersî; 148. ayette “هُمُومُلِيهَا” kelimesinin Ebû Bekr tarafından “هُمُومُلَاها” “Herkesin döndürüleceği bir yönü vardır...” olarak okuduğunu, diğerleri ise “هُمُومُلِيهَا” “yüzünü çeviren” olarak okuduklarını nakletmiştir.¹⁰⁰Bu ayette de Begavî, kıraati İbn Âmir’den nakletmiştir.¹⁰¹ Tabersî ise bu ayette kıraati başka râviden rivayet ederek, müelliflerin ayeti naklederken tercih ettiği râvide farklılık çıkmıştır.¹⁰²

⁹⁵ İhtilâs: Sözlükte “çalmak, aşırmaq” anlamındaki hals kökünden türeyen ve revm ile kısmî benzerliği bulunan ihtilâsa “harekeyi süratle telaffuz etmek” manası verilmiş, ayrıca “harekeyi gizli ve hafif bir sesle belli etmek; harekenin çoğunu ve üçte ikisini telaffuz etmek” gibi tarifler yapılmıştır. Uygulama: 1. Revm kelimenin son harfinde ve vakıf halinde uygulanırken ihtilâs için son harf sınırlaması yoktur ve vasl halinde yapılır. 2. Revm yalnız kesre ve zammede yapılırken ihtilâs üç harekede de icra edilebilir. 3. Revmde harekenin azı, İhtilâsta üçte ikisi telaffuz edilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Fatih Çollak, “İhtilâs” **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, 2008, Cilt:35, s. 32

⁹⁶ Tabersî, Cilt:1, s. 150.

⁹⁷ Başka ayetler için bkz: ss. 128-140-185-265.

⁹⁸ Begavî, Cilt:1, s. 345; Tabersî, Cilt:1, s. 171.

⁹⁹ Başka ayetler için bkz: Begavî; ss. 3-13-124.

¹⁰⁰ Tabersî, Cilt:1, s. 319.

¹⁰¹ Begavî, Cilt:1, s.164.

¹⁰² Başka ayetler için bkz: Tabersî, s. 119.

Kimi zaman kıraat imamları ve râvilerine ismen atıfta bulunurken, kimi zamanda bulundukları bölgelere göre atıfta bulunurken kıraat farklılığını nakletmişlerdir. Mekke Ekolü¹⁰³, Medine Ekolü¹⁰⁴, Basra Ekolü¹⁰⁵, Kûfe Ekolü¹⁰⁶ ve Şam Ekolü¹⁰⁷ gibi şehirlere nispet etmişlerdir. Bu atıfta bulundukları şehirler kıraat imamlarının bulunduğu şehirlerdir. Bu konumuza uygun örneklerimizi de inceleyelim:

Müfessirlerin ayette kıraat farklılığına ortak değindiği ayetlere¹⁰⁸ ilk örneğimiz; 132. ayette geçen “وَوَصَّى” “vasiyet etti” kelimesinin Medine Ekolü ve Şam Ekolü tarafında kelimenin “وَأَوْصَى” olarak yani tahfifle okunduğunu, diğerlerinin ise “وص” harfini şeddeli olarak “وَوَصَّى” şeklinde okuduklarını nakletmişlerdir. Her iki okuyuşta aynı anlamı vermektedir. Burada müfessirler, ayette aynı bölge isimlerini ve kıraat farklılığına yer vermişlerdir.¹⁰⁹

Begavî, 197. ayette geçen “فَلَا رَفَتْ وَلَا فُسُوقَ” “Kadına yaklaşmak ve günah işlemek yoktur...” ayetini Basra Ekolü tarafından ref ve tenvinli okunduğunu yani “فَلَا رَفَتْ وَلَا فُسُوقَ” “Bir açık saçıklık ve günah olmasın...” anlamında okumuş, diğerleri ise tenvinsiz ve nasb ile okumuşlardır. Bu ayette Tabersî aynı kıraat farklılığına değinirken, kıraat imamlarının tek tek isimlerini zikrederek nakletmiştir.¹¹⁰ Bu ayette Begavî şehir ismi vererek ayeti nakleder.¹¹¹ Tabersî ise; 48. ayeti Mekke Ekolü ve Basra Ekolü tarafından “لَا تُقْبَلُ” olarak okunduğunu, diğerleri ise kelimeyi “ي” ile yani

¹⁰³ Mekke ekolü diyerek Mekke’de doğan ve orada yaşayan kıraat imamını kasteder. İsmen değil bulundukları yer ismini vererek kıraati nakleder. Mekke Ekolü diyerek atıfta bulunduğu kıraat imamı İbn Kesîr dir. Ayrıntılı bilgi için bkz. İbn Mücâhid, **Kitâbü’s-Seb’a**, s. 64-66.

¹⁰⁴ Medine Ekolü, Medine’de yaşayan kıraat imamlarını temsil eder. Medineli kıraat imamları: Nâfi’ ve Ebû Câfer dir. Ayrıntılı bilgi için bkz. İbn Mücâhid, **Kitâbü’s-Seb’a**, ss. 54-78.

¹⁰⁵ Basra Ekolü, Basra’da doğup yetişen kıraat imamlarının bulunduğu ekoldür. Basra kıraat imamları: Ebû Amr ve Ya’kûb el-Hadramî dir. Ayrıntılı bilgi için bkz. İbnü’l Cezerî, Cilt:2, s. 165/386.

¹⁰⁶ Kûfe’de doğup yetişmiş oranın ismini almış kıraat imamları Kûfe Ekolü olarak adlandırılır. Kûfe Kıraat İmamları: Asım b. Behdele, Hamza b. Habîb ve Halef b. Hişâm dir. Ayrıntılı bilgi için bkz. İbnü’l-Cezerî, **Gayetü’n-Nihâye**, Cilt:1, ss. 254-272-404.

¹⁰⁷ Şam Ekolü ile kastedilen Şam beldesinde doğmuş ve orada yetişmiş olan kıraat âlimi İbn Âmir dir. Ayrıntılı bilgi için bkz. İbn Mücâhid, **Kitâbü’s-Seb’a**, s. 86.

¹⁰⁸ Başka ayetler için bkz: ss. 51-81-208-233-240.

¹⁰⁹ Begavî, Cilt:1, s. 153; Tabersî, Cilt:1, s. 295.

¹¹⁰ Tabersî, Cilt:2, s. 35.

¹¹¹ Begavî, Cilt:1, s. 226.

“لا يُقْبَلُ” olarak okuduklarını nakletmiştir. Böyle okumasının sebebini ise “şefaât” kelimesinin müennes olmasından kaynaklandığını söylemiştir.¹¹² Bu ayette de bir önceki ayetin aksine Begavî, bu ayette kıraat farklılığını kıraat imamlarının rivayetiyle açıklamıştır.¹¹³ Örneklerde anlaşılaçağı üzere zaman zaman kıraati naklederken farklı nakil yöntemlerini kullanmışlardır.

Son olarak müfessirler ayeti naklederken ayete dikkat çekerek bazı ifadeler kullanmışlardır. Ayeti naklederken “meşhur kıraat”, “çoğunluk”, “bazı kıraatçiler” “cumhur” gibi terimler kullanarak ayeti nakletmişlerdir. Bu terimlerin nasıl geçtiğini ayetler üzerinde göreceğiz. Sözelimi Begavî, kıraat farklılığını ifade ederken “قراءة العامة” lafzını kullanarak “genel okuyuş, çoğunluğun okuyuşu” şeklinde ifade kullanarak ayeti nakletmiştir.¹¹⁴ Tabersî ise; ayeti naklederken “جماعة”,¹¹⁵ “القراءة المشهورة”,¹¹⁶ بعض القراءة¹¹⁷ lafızlarını kullanmıştır.

Begavî ve Tabersî’nin Bakara Sûresinde nakil yöntemlerine tek tek örnekler vererek değindik. Konumuzun daha iyi anlaşılması açısından ortak olan ayetlerle, farklı ayetleri bir arada göstermeye çalıştık. Farklı ayetler üzerinden aynı rivayette bulunsalar da ya da farklı atıf yöntemleri ile aynı ayetleri tercih etseler de genel olarak aynı yöntemi kullanmışlardır.

2.3.1. Kıraatler Arasında Tercihle Bulunmaları

Begavî, Bakara sûresinde naklettiğı kıraatler arasında bazen çeşitli deliller ileri sürerek tercihte bulunmuş bazen de çoğunluğun okuyuşunu tercih etmiştir. Kimi zaman da sadece kıraati nakletmiş ve hangi okuyuşu tercihte bulunduğunu ifade etmemiştir. Burada ayetleri naklederken hangi okuyuşu tercih ettiğine dair örnekler vereceğiz.

¹¹² Tabersî, Cilt:1, s. 138.

¹¹³ Begavî, Cilt:1, s. 95.

¹¹⁴ Begavî, Cilt:1, s. 138.

¹¹⁵ Tabersî, Cilt:1, s. 79.

¹¹⁶ Tabersî, Cilt:1, s. 124.

¹¹⁷ Tabersî, Cilt:1, s. 22.

Begavî, 185. ayette geçen “وَلْيَكْمُلُوا الْعِدَّةَ” “Ta ki o sayılı günleri tamamlayasınız...” kelimesini Ebû Bekr tarafından “م” harfinin şeddeli olarak yani “وَلْيَكْمُلُوا الْعِدَّةَ” okunduğunu, diğerleri tarafından ise şeddesiz olarak okunduğunu nakletmiştir. Burada diğer ayetlerden farklı olarak ikinci kıraati tercih ettiğini “اختيار” “tercih edilendir” kavramıyla ifade etmiştir. Aynı zamanda tercih etmiş olduğu kıraati ¹¹⁸ “الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ” ayetini delil getirerek, kelimenin başka bir yerde kullanımı ile okuyuşu delillendirmiştir. Bu kelimenin bu şekillerde okunması aynı anlama gelen iki ayrı şivedir.¹¹⁹

Yine konumuza uygun başka bir örnek ise 246. ayette geçen “عَسَيْتُمْ” kelimesidir. Begavî, Nâfi’ tarafından Kur’ân’da kelimenin geçtiği her yerde “س” harfinin kesre ile “عَسَيْتُمْ” okunduğunu, diğerlerinin ise “س” harfini fethalı okunduğunu rivayet etmiştir. Müfessirimiz burada da fethalı okuyuşu tercih ettiğini “الفصيحة” “fasihtir” kavramıyla bize nakletmiştir.¹²⁰

Tabersî mukaddimesinde, Kûfe kıraatinin hem sıhhat hemde isnâd açısından daha güvenilir olduğunu belirtmiştir ve bunun sebebinin ise Hz Ali’den kıraatin alınması olarak açıklamıştır. Sened zincirini Âsım - Abdurrahman Sülemî – Hz Ali şeklinde belirtmiştir.¹²¹ Aynı zamanda o dönemde Müslümanlar arasında yaygın olan kıraati tercih düşüncesi hâkim olmuştur. Burada Tabersî tefsirinden konumuza uygun örnekler vereceğiz:

İlk olarak 128. ayette geçen “وَأَرِنَا” “bize göster” kelimesini İbn Kesîr Kur’ân’ın her yerinde “ر” harfini iskân¹²² ile yani “أَرِنَا” olarak okumuştur. İbn Âmir ve Ebû Bekr

¹¹⁸ Maide, 5/3.

¹¹⁹ Begavî, Cilt:1, s. 201.

¹²⁰ Begavî, Cilt:1, s. 296.

¹²¹ Tabersî, Cilt:1, s. 36.

¹²² İskân: Lügatte harfî üç harekeden uzaklaştırmaktır. Bir kelimedede vakf, onun son harfini sâkin kılmaktır. Zira vakfin manası terk etmektir. Kelimenin son harfini iskân ederek vakf yapan okuyucu, onu harekeden uzaklaştırmak suretiyle istirahat imkanına kavuşturmuş olur. Temel, Kıraat ve Tecvid İstılahları, s.92.

bu okuyuşa uymuştur. Diğerleri ise “ر” harfini kesralı okumuştur. Tabersî burda ikinci okuyuşu tercih ettiğini delilinde “الاختيار” terimiyle açıklamıştır.¹²³

234. ayette geçen “يَتَوَفَّوْنَ” “İçinizden ölenlerin...” kelimesinin de “ي” harfinin Hz. Ali tarafından üstün okuduğunu “يَتَوَفَّوْنَ” “İçinizden müddetleri tamamlayanların...” şeklinde nakletmiştir. Delilini ise mefulün bihin hazfedilmesi ile kelimenin bu şekilde okunduğunu, aynı zamanda bu okuyuşun Hz. Ali kıraati olmasından dolayı tercih ettiğini belirtmiştir.¹²⁴

Bu ve benzeri örneklerle anlaşılacağı üzere müfessirler, kıraati tercihte bulunurken genel olarak belirli bir metot izlememişlerdir. Çoğunluk tarafından tercih edilen okuyuşu tercih etmişler, tek kalmış kurrânın okuyuşunu tercih etmemişlerdir. Begavî tercihte zaman zaman lafzî terimler ile delillendirme yapmış ama Tabersî Bakara Sûresinde lafzî terim ile delillendirme yapmamıştır. Begavî’den farklı olarak Tabersî, kıraati kabul etme yöntemi olarak Hz. Ali’den gelen silsileyi kabul etmiştir. Bu durumdan anlaşılacağı üzere her iki müfessir de kıraati tercih etmede kendi benimsediği mezhebi ve yaşadığı ortamı yansıtmaktadır.

2.3.2. Kıraat İhtilaflarından Kaynaklanan Anlam Farklılıklarına Temas Etmeleri

Begavî ve Tabersî tefsirinde zaman zaman anlam farklılıklarına temas etmişlerdir. Kimi zaman aynı ayette aynı kıraat imamları ile ortak okuyuşu tercih etmişler, kimi zamanda aynı ayette farklı kıraat imamları ile farklı okuyuşu nakledip ve farklı anlamlar vermişlerdir. Konumuzun daha iyi anlaşılması açısından örneklerle bunu temellendireceğiz. İlk olarak müfessirlerin ortak değindiği ayetlere bakalım ve birkaç örnek verelim:

Bakara sûresi 48. ayette geçen “يُقْبَلُ” kelimesini İbn Kesîr ve Ya’kub “تُقْبَلُ” şeklinde okumuşlardır. Her iki müfessirde bunun sebebinin “şefaât” kelimesinin müennes olduğundan dolayı bu şekilde olduğunu söylemişlerdir. Buna göre mana: “O

¹²³ Tabersî, Cilt:1, s. 289.

¹²⁴ Tabersî, Cilt:2, s. 95.

nefsin şefaati kabul olunmaz...” anlamında olur. Diğerleri ise kelimeyi “ي” ile okur, o zamanda mana: “O nefisten şfaat kabul olunmaz...” anlamına gelmiştir. Burada tercih edilen kıraatte anlam değişmesi olmuştur.¹²⁵

222. ayette geçen “يَطْهَرْنَ” kelimesini Begavî tefsirinde Ebû Bekr, Hamza, Kisâî; Tabersî tefsirinde ise Kûfeliler “ط” ve “هـ” harfini teşdid ile yani “يَطْهَرْنَ” şeklinde okumuşlardır. Buna göre mana şöyle olmuştur: “Kadınlar gusûl yapıncaya kadar onlara yaklaşmayın”. Diğerleri ise “ط” sükûnlu, “هـ” zamme ile okumuştur. O zamanda mana: “Hayız kanı kesilip, hayızdan temizleninceye kadar kadınlara yaklaşmayın...”¹²⁶ şeklinde olmuştur.

Verdiğimiz iki örnekte de müfessirlerin ortak değindiği ayetlere örnek vermiş bulunmaktayız. Şimdi ise müfessirlerin birbirinden farklı ayetlere değindiği örneklerle gözatalım:

Tabersî 50. ayette geçen “فَرَّقْنَا” kelimesini ez-Zührî tarafından “ر” harfini şeddeli olarak “فَرَّقْنَا” okunduğunu nakletmiştir. Anlamı “Arasını açtık, bir kısmını diğerinden ayırdık...”; şeddeli okunması ile anlamı: “İyice ayırdık...” manasına geldiğini belirtmiştir. Burada müfessirimiz naklettiği kıraat ile manada farklılık oluşturmuştur. Aynı zamanda bu ayet, Begavî’nin yaklaşımından ayrılır. Begavî bu ayette kıraate değinmez.¹²⁷

Her iki müfessirde 191. Ayette geçen “فَإِنْ قَاتَلُوكُمْ، حَتَّى يُقَاتِلُوكُمْ، تُقَاتِلُوهُمْ” kelimelerinin hepsinin Hamza ve Kisâî tarafından elif olmadan “فَإِنْ، حَتَّى يُقَاتِلُوكُمْ، تُقَاتِلُوهُمْ” şeklinde okunduğunu rivayet etmişlerdir. Böyle okumalarının sebebini ise “القتل” kelimesinden kaynaklandığını nakletmişlerdir. Burada iki müfessirimiz de aynı ayet ve aynı kıraat imamları ile ayetin okunuşunu açıklamışlardır. Aralarındaki fark ise; bu okuyuştaki anlama olan tesirini sadece Begavî ele almıştır. Tabersî tefsirinde manayı

¹²⁵ Begavî, Cilt:1, s. 90; Tabersî, Cilt:1, s. 138.

¹²⁶ Begavî, Cilt:1, s. 258; Tabersî, Cilt:2, s. 71.

¹²⁷ Tabersî, Cilt:1, s. 143.

açıklamamış, Begavî ise bu okuyuşun “Sizi öldürmedikçe sizde onları öldürmeyin...” anlamını taşıdığını belirtmiştir.¹²⁸

Bakara Sûresi 240. ayette geçen “وَصِيَّةٌ لِّأُولَآئِهِمْ” kelimesini Begavî tefsirinden Basralılar, Hamza, İbn Âmir ve Hafs tarafından nasb ile yani “وَصِيَّةٌ” şeklinde okunduğunu nakletmiştir. Mansup okuyanlar için mana şöyle olmuştur: “İçinizden vefat edenler eşlerine...bir vasiyette bulunsunlar.” şeklinde takdir edilmiştir. Tabersî tefsirinde ise Medineliler, İbn Kesîr, Kisâî, Ebû Bekr kelimeyi “وَصِيَّةٌ” olarak ref ile okumuşlar, bu okuyuşa göre de mana: “İçinizden vefat edenlerin hükmü eşlerine...vasiyet etmiş olmalarıdır.” şeklinde olmuştur.¹²⁹

2.3.3. Şiirlerden Şâhidler Getirerek Kıraatleri Tesbite Çalışması

Her iki müfessirde okuyuş açısından kıraatleri temellendirmede Arap şiirine başvurmuşlardır. Böylece kıraatin doğruluğunu ispat etmeye çalışmışlardır. Daha üst başlıklarda olduğu gibi önce müfessirlerin ortak delillendirdikleri ayetlere örnekler vereceğiz daha sonra farklı ayetlere temaz edeceğiz.

İlk olarak Bakara sûresi 98. ayette geçen “Cibrîl” ve “Mikâil” kelimelerinin iki müfessirin tefsirinde de İbn Kesîr tarafından kelimenin hemzesiz ve ج fethalı yani fa’ili vezninde okunduğunu söylemişlerdir. Burada Hassân’ın şiirini “Cibril” kelimesinin okunuşuna müfessirlerimiz şahid getirmiştir.¹³⁰

وجبريل رسول الله فينا وروح القدس ليس له كفاء¹³¹

“Ve Allah’ın elçisi Cibril bizim aramızda,”¹³²

Bir başka şairde şöyle demektedir:¹³³

عَبْدُوا الصَّلِيبَ وَكَذَّبُوا مُحَمَّدًا وَيَجْبُرَيْلَ وَكَذَّبُوا مِيكَالًا¹³⁴

¹²⁸ Begavî, Cilt:1, s. 214; Tabersî, Cilt:2, s. 25.

¹²⁹ Begavî, Cilt:1, s. 290; Tabersî, Cilt:2, s.106.

¹³⁰ Begavî, Cilt:1, s.125; Tabersî, Cilt:1, s. 228.

¹³¹ Hassan b. Sabit, **Divan-ı Hassan b. Sabit**, Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, 1994, s. 361.

¹³² Kurtubi, Cilt:2, s. 227.

¹³³ Tabersî, Cilt:1, s. 228.

¹³⁴ İbn Cerîr, **Divân-ı Cerîr**, Dâru’l-Beyrut, 1986, s. 412.

“Haç’a ibadet ettiler, Muhammed’i, Cebraîl’i ve Mikaîl’i de yalanladılar”¹³⁵

143. ayette geçen “كَرُؤْفٌ” kelimesini Hicazlılar, İbn Âmir ve Hafs işba’¹³⁶ ile كَرُؤُف şeklinde okumuştur. Allah’ın isimlerinin çoğu “فَعُول و فَعِيل” vezninden okunduğunu naklederler. Diğerleri ise kelimeyi ihtilas ile yani “فَعْل” vezninde okumuştur. Begavî ile Tabersî bu kelimeye Cerir şiirinden delil getirmiştir. Cerir şöyle der:¹³⁷

تَرَى لِلْمُسْلِمِينَ عَلَيْكَ حَقًّا كَفَعَلَ الْوَاحِدِ الرَّؤُفَ الرَّحِيمَ¹³⁸

“Müslümanların senin kendi üzerinde hakkı olduğunu görüyorsun, Rahim ve Raûf olan tek bir fiil gibi.”

Tabersî ise aynı kelimeyi Velid b. Ukbe’nin şu beyitiyle de destekler:¹³⁹

وَشَرُّ الطَّالِبِينَ فَلَا تَكُنْهُ لَقَاتِلْ عَمَّهَ الرَّؤُفَ الرَّحِيمَ¹⁴⁰

“Sakın o takipçilerin en kötüsü olma. Son derece Raûf ve Rahim olan amcasıyla çarpışan.”¹⁴¹

61. ayet ise sadece Tabersî tarafından nakledilen kıraat şiirle delillendirilmiştir. Bu ayette Medineliler “nebî” kelimesini hemze ile yani “النَّبِيِّ” olarak okumuş, diğerleri ise kelimeyi hemzesiz olarak “النَّبِي” okumuştur ve bu kıraati el Abbas b. Mirdas es Sülemî’nin Hz. Muhammed’i (s.a.v.) öven şu sözleri ile delillendirilmiştir. Hemzeli okuyuşun anlamı budur.¹⁴²

يَا خَاتَمَ النَّبَاءِ إِنَّكَ مُرْسَلٌ بِالْحَقِّ كُلُّ هُدَى السَّبِيلِ هَذَا كَا¹⁴³

“Ey peygamberlerin sonuncusu, şüphesiz ki sen hak ile gönderilmişsin; doğru yola ileten bütün hidayet senin hidayetindir.”¹⁴⁴

¹³⁵ Kurtubi, Cilt: 2, s.229.

¹³⁶ İşba’: Lügatta doyurmak anlamına gelir. Kıraat ıstılahında teshili caiz olan bazı harflerin mahrecinden çıkarılmasıdır. Nihat Temel, Kıraat ve Tecvid İstılahları, 4. Baskı, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2018, s.97.

¹³⁷ Begavî, Cilt:1, s. 161.

¹³⁸ İbn Cerîr, s. 412.

¹³⁹ Tabersî, Cilt:1, s. 309.

¹⁴⁰ Kaynaklarda herhangi bir bilgiye ulaşamadım.

¹⁴¹ Kurtubi, Cilt. 2, s. 380.

¹⁴² Taberi, Cilt:1, s. 165.

¹⁴³ Mirdas es-Sülemî, **Divân-ı Abbas bin es-Sülemî**, Müessesettu’r-Risâle, 1991, s. 58.

¹⁴⁴ Kurtubi, Cilt:2, s. 135.

Tabersî tefsirinin 124. ayetinde geçen İbrâhîm kelimesinin İbn Âmir tarafından إبراهيم şeklinde okuduğunu söyler ve böyle okumasının delili ise bu kelimenin lügatta şu şekilde geçmesidir “إبراهيم و إبراهيم و إبراهيم”¹⁴⁵ ve şairin sözünü burada delil getirir.¹⁴⁵

عذت بما عاذ به إبراهيم

“İbrahim’in sığındığına bende sığındım.”

Buna benzeyen başka bir örnek ise; 208. ayette geçer. Tabersî “ف السِّلْمُ كَأَقَّة”¹⁴⁶ kelimesinin س harfini “Hicazlılar ve Kisâî tarafından fetha ile okumuştur.” diyerek nakleder. Bu kelimenin lügatta üç şekilde السِّلْمُ ، السِّلْمُ ، السِّلْمُ geçtiğini söyleyerek delillendirmiştir. Ayrıca şiirle de delillendirir:¹⁴⁶

أنا نائل إني سَلَمٌ لَا هَلْكَ فاقْبَلِي سَلَمِي¹⁴⁷

“Ben senin ailenin esiriyim, teslimiyetimi kabul et.”

Ve son olarak 251. ayeti Begavî, Medineliler ve Ya’kup “دَفَاعُ اللَّهِ” şeklinde yani elif ile okur. Diğerleri ise elif olmadan دَفَعَ اللَّهِ kelimeyi okurlar. Tabersî tefsirinde Arap şiirinden bir örnek ile delillendirir¹⁴⁸. Araplar der ki: أحسن الله عنك الدفاع

Bu ve benzeri örneklerde görüldüğü üzere Begavî ve Tabersî tefsirinde Arap dilinin en önemli kaynaklarından biri olan Arap şiiri ile kıraatini delillendirme yoluna gitmiştir. Tabersî Begavî’ye göre Arap şiirlerini tefsirine daha çok yansıtmıştır. Yine de her iki müfessirimiz tefsirinde bu kaynağa başvurmuş ve kıraat ile Arap dili ilişkisinin önemini göstermiştir.

2.4. ELEŞTİREL YAKLAŞIM

Begavî ve Tabersî Bakara sûresinde kıraatleri tenkide tabi tutmuşlardır. Bu çalışmada müfessirlerimizin kıraatlere yönelttiği tenkitleri, sahih kıraatlere ve şâz kıraatlere eleştirel yaklaşımı şeklinde iki başlık altında ele alınacak, tefsirlerinde

¹⁴⁵ Tabersî, Cilt:1, s. 275.

¹⁴⁶ Tabersî, Cilt:2, s. 48.

¹⁴⁷ Şairlerin divanında herhangi bir bilgiye ulaşamadım

¹⁴⁸ Begavî, Cilt.1, s. 307.

kıraatleri eleştirirken onları hangi açılardan tenkit ettiği ve bu konudaki kriterinin ne olduğu tespit edilecektir.

2.4.1. Sahih Kıraatlere Eleştirel Yaklaşımı

Bir kıraatin sahih olma şartlarından birisi Arap dili ve kaidelerine uygun olmasıdır. Bu sebeple kıraatler, bazen nahiv ve dil kurallarına ya da Araplar arasındaki kullanım biçimine uymadığı gerekçesiyle Begavî ve Tabersî tarafından hatalı bulunmuş ve tenkit edilmiştir.

Begavî hatalı bulunan kıraati “Nahivciler bu kıraat konusunda ihtilafa düştüler ve hatalı bir okuyuş olduğunu söylediler.” şeklinde nakletmiştir. Konumuza uygun olarak 34. ayette geçen “لِلْمَلَأِكَةِ اسْجُدُوا” kelimesinde kıraat farklılığını naklederken Ebû Ca’fer tarafından ج harfinin ötreli okunması sebebiyle ة harfini de ötreli okuduğunu nakletmiştir. Begavî bu ayeti¹⁴⁹ “قَالَ رَبُّ أَحْكَمْ بِالْحَقِّ” ayetiyle delillendirmiştir. Bu ayeti de aynı sebepten dolayı “ب” harfini dammeli okumuştur. Begavî bu kıraati naklettikten sonra “Nahivciler bu kıraati zayıf görmüşler, irabdan kaynaklanan bir harekenin, uygun olsun diye sonraki kelimenin değiştirilmesi bu okuyuşun yanlış olduğunu göstermiştir” demiştir.¹⁵⁰

Tabersî 61. ayette geçen “النَّبِيِّنَ” kelimesini Medineliler’in hemzeli “النَّبِيِّنَ” okuduğunu zikretmiş ve bu okuyuşun delilini Ebû Ali’nin görüşünden nakletmiştir. Kelimeyi hemzeli olarak okumalarının sebebi, kelimenin aslının bu şekilde olmasından kaynaklanmaktadır. Hicaz ekolü ise her zaman kelimelerdeki hemzeyi tahkikli olarak okumuşlardır. Buna delil olarak bir hadis rivayet ederler: “Bir kişi, Hz. Muhammed selam sana Ey Allah’ın Nebîsi “يَا نَبِيَّ اللَّهِ” kelimeyi hemzeli söylemiş Hz. Muhammed’de bu kelimenin hemzesiz olarak yani “يَا نَبِيَّ اللَّهِ” şeklinde söylenmesini o

¹⁴⁹ Enbiya, 21/112.

¹⁵⁰ Begavî, Cilt:1, s. 81.

kişiyi söylemiştir.¹⁵¹ Bu hadisin zayıf¹⁵² olduğunu da Hz. Muhammed'i öven bir şiirle ifade etmişlerdir.¹⁵³ Böylece Tabersî, hadiste olduğu gibi okuyuşunda zayıf olduğunu nakletmiştir.

Konu ile ilgili bir başka örneğimiz; Tabersî 74. ayette “تَعْمَلُونَ” “yaptıklarınızdan” kelimesinin İbn Kesîr tarafından “يَعْمَلُونَ” “yaptıklarından” olarak “ي” harfi ile okunduğunu, diğerlerinin kelimeyi “ت” harfi ile okunduğunu nakletmiştir. Şu ayetlerin okunuşu “وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ” ve “وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ” nakledilen kıraattin okunmasında ihtilaf oluşturmuştur. Ebû Ca'fer ayette geçen kelimenin “ي” ile okunduğunu, İbn Âmir ise “ت” ile okunması gerektiğini söylemiştir. Tabersî delilinde Hz. Ali'nin, kelimenin “ت” ile okunması gerektiğini “ي” ile okunduğunda ise lafzın gaybi olduğunu bize nakletmiştir.¹⁵⁴

2.4.2. Şâz Kıraatlere Eleştirel Yaklaşımı

Begavî ve Tabersî mütevâtir¹⁵⁵ kıraatlerin yanında şâz kıraatlere de yer vermiştir. Her iki tefsirde de nakledilen kıraatlerde ayetleri desteklemede, sahih kıraatleri teyid etmede ve bazen de fikhî meseleri açıklamada delil olarak şâz kıraatleri kullanmışlardır.¹⁵⁶ Konumuzla ilgili birkaç örnek vermeye çalışacağız. Tabersî, tefsirinde Begavî'ye nisbeten daha çok şâz kıraate değinmektedir. Begavî de ise karşımıza iki örnek çıkmaktadır:

İlk olarak Begavî, “وَأَقِيمُوا الْحُجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ” 196. ayeti Alkame ve İbrâhîm en Nehai tarafından ayetin “وَأَقِيمُوا الْحُجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ” şeklinde okunduğunu nakletmiştir. Tefsirinde

¹⁵¹ Tabersî, Cilt:1, ss. 164-165.

¹⁵² Sahih kaynaklarda bu hadis yer almamaktadır. Zaten müellifte tefsirinde bu hadisin zayıf olduğunu nakleder ve bir şiirle hadisin uydurma olduğunu rivayet eder.

¹⁵³ Bkz. Şiirlerden şahitler getirerek kıraatlere tesbit çalışması başlığı altında örneğe yer verdim.

¹⁵⁴ Tabersî, Cilt:1, s. 188.

¹⁵⁵ Mütevâtir kıraat: Yalan üzere birleşmeleri aklen mümkün olmayan bir topluluğun kendileri gibi diğer bir topluluktan naklettiği kıraatlerdir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Suyûtî, **el-İtkân**, s. 197.

¹⁵⁶ Saylan, s. 109.

“Bu, şâz bir kıraatır” diyerek açıklamış ve bu okuyuşun aynı zamanda diğer kıraatçiler tarafından ihtilâflı olduğunu belirtmiştir.¹⁵⁷

Konumuz ile ilgili bir başka ayet ise; 269. Ayette geçen “وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ” ayetinin Ya’kup tarafından “ت” harfinin harekesinin kesra ile okunduğunu yani “يُؤْتِي” olarak Begavî nakletmiştir. Buna göre ayete “Kime ki Allahu Teâla hikmeti verirse...” anlamını verilmiştir. Bu okuyuşun delili A’meş kıraatidir “وَمَنْ يُؤْتِيهِ اللَّهُ” A’meş¹⁵⁸ kıraati şâz bir kıraattir. Burada Begavî şâz kıraat ile mütevâtir kıraati teyit etmiştir.¹⁵⁹ Tabersî de tefsirinde bu kıraati Ya’kup tarafından nakletmiştir. Onunda delili A’meş kıraati olmasından dolayı böyle okunduğunu rivayet etmiştir.¹⁶⁰

Tabersî tefsirinde şâz kıraate çok daha fazla yer vermiştir. 19. ayette geçen “ظُلُمَاتٌ” kelimesinin çoğunluk tarafından “ل” harfinin ötre ile okunduğunu, şâz rivayetle Hasan tarafından “ل” harfinin sükûn ile “ظُلُمَاتٌ” nakletmiştir. Burada Tabersî şâz kıraatin okuyuşunda lügat olarak emir olduğunu belirtmiş ve anlam olarak uymadığını nakletmiştir.¹⁶¹

Başka bir örneğimizde ise 88. ayette geçen “عُلْفٌ” kelimesinin meşhur kıraatçiler tarafından “ل” harfinin sükûn ile okunduğunu, şâz rivayetle de Ebi Ömer tarafından “ل” harfinin damme ile okunduğunu Tabersî tefsirinde nakletmiştir. Şâz kıraati ile okuyuşu tercih etmemiştir. Kelimenin teskîn ile okunması gerektiğini, çoğul olması ve çoğunluk tarafından tercih edilmesi ile açıklamaktadır.¹⁶²

Bu bölümde her iki müfessirimizin tefsirlerinde konu başlıklarına uygun olarak birkaç örnek verdik. Bakara sûresindeki kıraatlere değinirken farklılık ve benzerliklere

¹⁵⁷ Begavî, Cilt:1, s. 217.

¹⁵⁸ A’meş: Aslen Taberistanlıdır. Kûfe’de doğduğu rivayet edilmiştir. Bu ilmi Irak kıraati temsilcisi sayılan Yahya b. Vessab’dan almıştır. A’meş kıraati her ne kadar on kıraat arasında yer almasada on kıraatten sonra onun eserlerine yer verilir. A’meş, kıraatiyle ilgili kaideler ve hususiyetler zamanımıza kadar ulaşmış sayılı kurrâ arasında yer almıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. İbnü’l Cezerî, **Gayetün-Nihâye**, Cilt:1, ss. 315-316.

¹⁵⁹ Begavî, Cilt:1, s. 334.

¹⁶⁰ Tabersî, Cilt:2, s.158.

¹⁶¹ Tabersî, Cilt:1, s. 74.

¹⁶² Tabersî, Cilt:1, s. 214.

mukayeseli bir çalışma ile ele almaya çalıştık. Yaşadıkları ortam ve dönemin de etkisiyle tefsirlerinde kıraat konusuna nasıl yer verdiklerini, hangi yöntem ve metodu izlediklerini, hangi okuyuşu tercih ettiklerini vb. konuları başlıklar altında örneklerle beraber yansıttık. Üçüncü bölümümüzde ise her ayeti tek tek ele almaya çalışacağız.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BEGAVÎ VE TABERSÎ’NİN BAKARA SÛRESİNİ KIRAAT YÖNÜYLE ELE ALIŞLARI

3.1. TEFSİRLERİN KONUyla İLGİLİ KARŞILAŞTIRILMASI

Begavî’nin Mealimü’t-Tenzîl isimli tefsirini ve Tabersî’nin Mecma’u’l-Beyân isimli tefsirini kıraat açısından Bakara Sûresi özelinde karşılaştıracamız. Yakın dönemlerde yaşamış ama farklı ortamlarda yetişmiş ve eğitim almış olan Begavî ve Tabersî’nin kıraatlere bakış açısındaki farklılıkların kıraate nasıl yansıdığını ayetler üzerinden ele alacağız.

Sünnî müfessir olan Begavî ve Şîî müfessir olan Tabersî’nin hangi ayetlerde ortak kıraatlere değindiklerini, hangi ayetlerde farklılıklar arz ettiklerini, daha çok tercih ettikleri kıraat imamlarını ve kıraatte kullandıkları kaynaklarını vb. konuları karşılaştırarak inceleyeceğiz.

2. Ayet:

”ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ”¹⁶³

BEGAVÎ: İbn Kesîr “فيه” vasl da işba’ ile okur, böylece her “ها” harfi kendinden önce sakın bir harf ile geldiğinde işba’ ile okunur, bu harf “ي” harfi dışında “و” harfi ile de olur, o zamanda damme ile okunur. Hafs¹⁶⁴ bu görüşe katılır.¹⁶⁵

TABERSÎ: İbn Kesîr “فيه يهـى” diyerek kelimede “ي” ile “ها” birleştirerek okur. Böylece sakın “ي” kendinden önceki her “ها” harfine birleştirir. “ي” harfi

¹⁶³ “Bu, kendisinde şüphe olmayan kitaptır. Allah’a karşı gelmekten sakınanlar için yol göstericidir.”

¹⁶⁴ Ebû Ömer Hafs b. Süleyman b. El- Muğîre el- Esedî 90/709 yılında Kûfe de doğmuş, 180/796 senesinde yine Kûfe’de vefat etmiştir. Çocukluk yıllarını üvey babası İmam Âsım’ın evinde geçirmiş, kıraat ilmini ondan öğrenmiştir. Bir sûre Bağdat ve Mekke’de ikamet ederek orada Âsım kıraatini okutmuştur. Kıraattaki üstünlüğü ve güvenilirliği herkes tarafından kabul edilmiştir. Tarikleri: Ubeyd b. Sabbah ve Amr b. Sabbah tır. Ayrıntılı bilgi için bkz. İbn Mücâhid, *Kitâbü’s-Seb’a*, ss.95-96.

¹⁶⁵ Begavî, Cilt:1, s. 59.

dışında sakın gelen “و” harfini de birleştirir. Hafs ve Kuteybe bu görüşe katılır. Diğerleri ise işba’ ile okumaz.¹⁶⁶

3. Ayet:

¹⁶⁷“الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ”

BEGAVÎ: Ebû Ca’fer, Ebû Amr ve Verş kelimeyi hemzeyi terk ederek “يُؤْمِنُونَ” olarak okur. Böylece Ebû Ca’fer her sakın hemzeyi terkeder ancak “أَنْبِئْهُمْ وَنَبِّئْهُمْ وَنَبِّئْنَا” kelimeleri dışında. Ebû Amr cezm alameti olması dışında her sakın hemzeyi terk eder “أَنْبِئْهُمْ وَأَنْبِئْهُمْ وَتَسْؤُهُمْ” bunun gibi, Verş ise her sakın hemze فعل vezninde olduğunda terk eder ancak “تُؤَيِّ وَتُؤَيِّ” bu kelimeler hariç.¹⁶⁸

TABERSÎ: Ebû Ca’fer, Âsım rivayeti Ebû Bekr’den sakın hemzeyi terk ederek okurlar. Örneğin: “يُؤْمِنُونَ, وَيَأْكُلُونَ وَيُؤْتُونَ” bunun gibi. Harekeli harften de birçoğunu terk ederler. Örneğin: “يُؤَدُّ وَلَا يُؤَاخِذُكُمْ” gibi. Ama Ebû Amr her sakın hemzeyi terk eder ancak hemzenin alameti cezm ise terk etmez. Örneğin: “نَنْسُئُهَا وَتَسْؤُكُمْ وَبِهِئْ لَكُمْ”. Nâfi’ ise her harekeli sakın hemzeyi terk eder, فعل den فاء olduğu zaman وَلَا يُؤَاخِذُكُمْ gibi. Hamza ve Kisâî bu kıraate ihtilaf ederler. Kolaylaştırmak için terk ederler ve aslına döndürürler.¹⁶⁹

6. Ayet:

¹⁷⁰“إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ”

¹⁶⁶ Tabersî, Cilt:1, s. 45.

¹⁶⁷ “Onlar gaybe inanırlar, namazı dosdoğru kılarlar, kendilerine rızık olarak verdiğimizden de Allah yolunda harcarlar.”

¹⁶⁸ Begavî, Cilt:1, s. 62.

¹⁶⁹ Tabersî, Cilt:1, s.48.

¹⁷⁰ “Küfre saplananlara gelince, onları uyarsan da uyarmasan da, onlar için birdir.”

BEGAVÎ: İbn Âmir, Âsım, Kisâî, Hamza “أَنْذَرْتَهُمْ” iki hemzeyi de okur.

Böylece her iki hemze de ilk kelime de bulunur. Diğerleri ise ilk hemzeyi ikinci hemzeye meylederek okur.¹⁷¹

TABERSÎ: “أَنْذَرْتَهُمْ” 3 şekilde okunur:

1. Âsım, Hamza ve Kisâî iki hemzeyi uygulayarak okur.
2. Hicazlılar ve Ebû Amr ikinci hemzeyi yumuşatarak ve uzatarak hemze ile okur. Diğerleri bu durumu orta derecede yapar. Kisâî de okurken hafifletir.
3. Ebû Amr İbn Kesîr’den bir med daha uzatarak kelimeyi okur, Nâfi’’den med konusunda ihtilaf eder. İbn Âmir iki hemze arasını elif ile okur.

Araplarda 3 vecih ile okumak caizdir:

1. “أَنْذَرْتَهُمْ” İlk hemzeyi tahkik¹⁷² ile okur ikinci hemzeyi tahfif ile yani hafifleterek okur.
2. “أَنْذَرْتَهُمْ” Tek bir hemze ile okur.
3. “أَنْذَرْتَهُمْ” hemzenin harekesi bir önceki kelimenin sakin olan son harfine yani “م” harfine nakledilerek okunur. Örneğin: “قَدْ أَفْلَحَ” Nâfi’’den rivayet edilmiştir.¹⁷³

7.Ayet:

“خَتَمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَعَلَى سَمْعِهِمْ وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ وَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ”¹⁷⁴

¹⁷¹ Begavî, Cilt:1, s. 64.

¹⁷² Sözlükte, bir şeyi vacip ve lâzım kılmak, tasdik etmek demektir. Ayrıca, bir şeyin hakkını eksiksiz ve artıksız yerine getirmede mübalağa edip özen göstermektir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Asım Efendi, **Kâmus Tercemesi**, Cilt:3, s. 813.

¹⁷³ Tabersî, Cilt:1, s. 54.

¹⁷⁴ “Allah, onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Gözleri üzerinde de bir perde vardır. Onlar için büyük bir azap vardır.”

BEGAVÎ: Ebû Amr ve Kisâî “أَبْصَارِهِمْ” imale¹⁷⁵ ile okur, her “ا” kendinden sonra “ز” harfini mecrur yapar. Kesreli “ز” tekrar ve adeta iki kesre gibi olduğu için isti’lâ harfine galip gelir ve imale yapılır.¹⁷⁶

TABERSÎ: Kıraatçiler kelimedeki “ها” harfini ref ile “غ” harfini ise kesre ile “غَشَوَةٌ” açıkça okur. Âsım dan şâz rivayetle nasb ile “غَشَاوَةٌ” okunduğu nakledilir, el-Hasen de “غ” damme ile okuduğunu rivayet eder. Bazıları da “غ” fetha ile okur, bazıları da “ا” olmadan “غَشَوَةٌ” olarak okur. Ebû Amr ve Kisâî imale ile okur, diğerleri ise tefhim¹⁷⁷ ile okur.¹⁷⁸

9. Ayet.

“يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يُخَادِعُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ”¹⁷⁹

BEGAVÎ: İbn Kesîr, Nâfi’, Ebû Amr kelimeyi “وَمَا يُخَادِعُونَ” “Aldatmaya çalışıyorlar...” olarak yani “الْمُخَاَعِل” vezninde okur, diğer kıraat âlimleri ise “يُخَادِعُونَ” “Oysa sadece kendilerini aldatıyorlar...” anlamında okurlar. Birincilerin delili lafzın mutabakatıdır. Bu lafız birinci lafza mutabık olmuş olur.¹⁸⁰ Diğerlerinin delili ise kelimenin aslıdır.¹⁸¹

¹⁷⁵ İmale: Meyl kökünden türeyen ve “bir şeyi bir tarafa doğru eğmek, yatırmak, meylettirmek” anlamına gelen imâle, sarf ve kıraat ilimlerinde “fethayı kesreye ve elifi yâ’ya yaklaştırarak seslendirmek” demektir. Arap dilinde aslolan fethalı harfî dudakları açarak (feth ile / imâlesiz) telaffuz etmektir. Ayrıntılı bilgi için bkz. İbnü’l Cezerî, en-Neşr, Cilt:1, s. 215.

¹⁷⁶ Begavî, Cilt:1, s. 65.

¹⁷⁷ Tefhim: Bir şeyi büyükmek ve kalın yapmak manasına gelir. İstılahta ise; tefhim harflerini okurken dilin kökünün üst damağa kalkması sebebiyle harfe bir kalınlık gelmesi ve ağzın içinin ses ile dolmasına denir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Nihat Temel, Tecvid ve Kıraat İstılahları, s.160.

¹⁷⁸ Tabersî, Cilt:1, s. 57.

¹⁷⁹ “Bunlar Allah’ı ve mü’minleri aldatmaya çalışırlar. Oysa sadece kendilerini aldatırlar da farkında değillerdir.”

¹⁸⁰ Zemahşeri fiilin bu formu, “aldatma” eyleminin karşılıklı olması anlamına gelmektedir. Oysa ayette, “onlar sadece kendilerini aldatırlar” denilmektedir. Bu duRûmda insanın kendisini aldatması, neden karşılıklı aldatma olarak ifade edilmiştir gibi bir soru akla gelmektedir. İşte Zemahşeri’nin değindiği husus budur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Zemahşeri, Keşşâf, Cilt:1, s. 188.

¹⁸¹ Begavî, Cilt:1, s. 66.

TABERSÎ: Nâfi', İbn Kesîr, Ebû Amr “يُخَادِعُونَ” “Aldatmaya çalışıyor...” diyerek okur. Diğerleri ise “يُخَذِّعُونَ” “Oysa sadece kendilerini aldatıyorlar...” diyerek okurlar. Delilleri ise kelimenin فاعل vezninden okunmasıdır.¹⁸²

10. Ayet:

”فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ”¹⁸³

BEGAVÎ: İbn Âmir ve Hamza “فَزَادَهُمْ” imale okur, Hamza و خاب و زاد “زاد و زاع و خاب و Hamza طاب و حاق و ضاق gibi kelimeleri de imale ile okur. Diğerleri imale yapmaz, yani meyletmezler. Kûfeliler “يُكْذِّبُونَ” kelimesini tahfif ile okur. Yani “يُكْذِبُونَ” şeklinde okurlar.¹⁸⁴

TABERSÎ: İbn Âmir ve Hamza “فَزَادَهُمْ” kelimesini imale ile okur. “جاء - شَاء” kelimelerinde olduğu gibi. Kûfeliler ise “يُكْذِّبُونَ” kelimesini “ي” harfini fethalı ve hafifleterek “يُكْذِبُونَ” okur. Diğerleri ise “يُكْذِّبُونَ” olarak yani “ي” harfini dammeli olarak okurlar.¹⁸⁵

11. Ayet:

”وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ”¹⁸⁶

BEGAVÎ: Kisâî “قِيلَ , غِيض , جِيء , حِيل , سُيِّق , سُيِّت” bunları aslı olan revm¹⁸⁷ ile okudu. El- Kisâî der ki: “Fiilin meçhul olduğunu göstermek üzere “ق” harfinin

¹⁸² Tabersî, Cilt:1, s. 61.

¹⁸³ “Kalplerinde münafıklıktan kaynaklanan bir hastalık vardır. Allah'da onların hastalıklarını artırmıştır. Söyledikleri yalana karşılık da onlara elem dolu bir azap vardır.”

¹⁸⁴ Begavî, Cilt:1, s. 66.

¹⁸⁵ Tabersî, Cilt:1, s. 62.

¹⁸⁶ “Bunlara, “Yeryüzünde fesat çıkarmayın” denildiğinde, “Biz ancak ıslah edicileriz!” derler.”

¹⁸⁷ Revm: sözcükte talep etmek, istemek demektir. Hafif bir sesle harekeyi okumak demektir. Revm, kesre ve zamme hareke de yapılır, fetha harekede – bu hareketin zayıflığı sebebiyle- yapılmaz. Revm, sadece kasr ile yapılır, tul ve tevasut ile yapılmaz. Ayrıntılı bilgi için bkz. İbnü'l Cezerî, en-Neşr, Cilt: 2, s. 121.

“سيق و حيل” İbn Âmir bu kelimeler de “سيق و حيل” üzerinde dammenin işmam edilmesi caizdir.”¹⁸⁸ Kisâî’ye uydu. Medineliler sadece سِيءٌ, سِيئٌ kelimelerinde uydu. Onların aslı “قُول” “ق” dammeli “و” kesreli dir. Damme “و” harfine delalet etsin diye dammeye işaret edilir. Geriye kalanlar, başını kesre okumuş çünkü “و” hareke vermeyi ağır bulduklarından kesre ile okudular. Onun kesresini ilk harfine naklettiler.¹⁸⁹

TABERSÎ: Kisâî “سِيءٌ, سِيئٌ, سِيءٌ, سِيئٌ, سِيءٌ, سِيئٌ, سِيءٌ, سِيئٌ” bütün kelimelerin ilk harfini damme ile okur. Ya’kub dan rivayet edilmiştir. Nâfi’ iki kelimedede “سِيءٌ, سِيئٌ” Kisâî ye uyar, İbn Âmir de “سِيَقٌ وَحِيلٌ” kelimelerinde uyar. Diğerleri ise hepsini kesre olarak okur.¹⁹⁰

13. Ayet.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ قَالُوا قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ¹⁹¹

BEGAVÎ: Kûfeliler ve İbn Âmir “السُّفَهَاءُ” iki hemzeyi tahkik ile okur.

Böylece her iki hemzede de ihtilaf ya da ittifak bulunur. Diğerleri ise ilk hemzeyi tahkik ile ikinci hemzeyi meylederek okurlar. Ebû Amr ve Bezzi¹⁹² tek hemze ile okurlar, Ebû Ca’fer, Verş, Kavvas, Ya’kup 1. Hemzeyi tahkîk ile 2. Hemzeyi

¹⁸⁸ Kurtubi, cilt:2, s. 159.

¹⁸⁹ Begavî, Cilt:1, s. 66.

¹⁹⁰ Tabersî, Cilt:1, s. 64.

¹⁹¹ “Onlara, “İnsanların inandıkları gibi siz de inanın” denildiğinde ise, “Biz de akılsızlar gibi iman mı edelim? derler. İyi bilin ki, asıl akılsızlar kendileridir, fakat bilmezler.”

¹⁹² Aslen Fârisli (veya Hemedanlı) olup 170’te (786) Mekke’de doğdu. Dedelerinden Ebû Bezze’ye nisbetle Bezzi diye şöhret buldu. Kıraat ilmini babasından ve Abdullah b. Ziyâd, İkrime b. Süleyman, Vehb b. Vâzih gibi devrinin tanınmış kıraat âlimlerinden öğrendi. İbn Kesîr kıraatini İkrime-Şibl b. Abbâd ve İsmâil b. Abdullah el-Kıst-İbn Kesîr isnâdıyla aldı. Mekke’de vefat etmiştir. Tarikleri, Ebû Rabîa ve İbnu’l- Habbab tır. Ayrıntılı bilgi için bkz. İbn Mucâhid, Kitâbü’s-Seb’a, ss. 92-93.

meylederek okur, Kâlun¹⁹³ ise 1. Hemzeyi yumuşatarak, 2. Hemzeyi tahkîk ile okur çünkü hemze ile başlanması daha iyidir.¹⁹⁴

TABERSÎ: Kûfeliler ve İbn Âmir iki hemzeyi de uygular, Hicazlılar ve Ebû Amr ilk hemzeyi uygular ikinci hemzeyi meylederek okurlar. Böylece iki kelimedede muhtelifdir, çoğunluğun görüşü tek kelimedede iki hemze ile zikretmektir. “ءانزرتهم” de olduğu gibi.¹⁹⁵

14. Ayet:

”وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزَؤُونَ“¹⁹⁶

BEGAVÎ: Ebû Ca’fer “يَسْتَهْزِئُونَ مُسْتَهْزِئُونَ” kelimelerini, bazen de اسْتَهْزِئُوا , لِيُطْفَئُوا , وَيَسْتَهْزِئُونَكَ , وَلِيُطَاطُوا , وَمُتَكِّنٌ , وَخَاطُونَ , وَخَاطِينَ , وَيَسْتَهْزِئُونَكَ , وَلِيُطَاطُوا kelimeleri bu şekilde okur, kelimelerdeki hemzeyi düşürür, terk eder.¹⁹⁷

TABERSÎ: Bazı kıraatçiler “مُسْتَهْزِئُونَ” kelimesinde hemzeyi terk eder. “خَلَوْا إِلَىٰ” kelimesinde ise Hicazlılar, hemzeyi düşürerek “خَلَوِى” şeklinde okurlar. “وَالْقَوَا” kelimesinde “و” dan önce harekesini okurken hemze düşer, bu onun örneğidir. Diğerleri ise “و” ve hemzeyi okur.¹⁹⁸

16. Ayet:

”أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهَدَىٰ فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ“¹⁹⁹

¹⁹³ Asıl adı İsâ b. Mîna olan Kâlûn 120/737 tarihinde Medine’de doğmuştur. Kendisi Rûm kökenlidir. Ders okurken kıraatinin güzel oluşu sebebiyle hocası İmam Nâfî, kendisine Rûmca “güzel” anlamına gelen “Kâlûn” lakabını takmış ve kıraat ilminde bu lakapla şöhret bulmuştur. Kâlûn, 220/835 tarihinde Medine’de vefat etmiştir. Tariki: Ebû Neşit ve Hulvânî dir. Bırışık, Kıraat İlmi ve Tarihi, ss.116-117.

¹⁹⁴ Begavî, Cilt:1, s. 67.

¹⁹⁵ Tabersî, Cilt:1, s.65.

¹⁹⁶ “İman edenlerle karşılaştıkları zaman, “İnandık” derler. Fakat şeytanlarıyla (münafık dostlarıyla) yalnız kaldıkları zaman, “Şüphesiz, biz seninle beraberiz. Biz ancak onlarla alay ediyoruz” derler.”

¹⁹⁷ Begavî, Cilt:1, s.68.

¹⁹⁸ Tabersî, Cilt:1, s.66.

¹⁹⁹ “İşte onlar, hidayete karşılık sapıklığı satın almış kimselerdir. Bu yüzden alışverişleri onlara kâr getirmemiş ve (sonuçta) doğru yolu bulamamışlardır.”

TABERSÎ: Genel okuyuş “أَشْتَرُوا الضَّلَالَةَ” yani “و” harfini dammeli okumaktır.

Yahya İbn Ya‘mer²⁰⁰ şâz rivayetle iki sakinin yan yana gelmesi ile “و” harfini kesralı

“أَشْتَرُوا الضَّلَالَةَ” okur, bu kelimeye “لَوْ اسْتَطَعْنَا” olduğu gibi.²⁰¹

19. Ayet:

أَوْ كَصَيْبٍ مِّنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَنُقُرُّ يُجْعَلُونَ أَصَابِعُهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِّنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ

بِالْكَافِرِينَ²⁰²

BEGAVÎ: Ebû Amr ve Kisâî “الْكَافِرِينَ” nasb ve cer mahallinde kelimeyi imale yapar. Yalnız²⁰³ أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ ayetinde imale yapmazlar.²⁰⁴

TABERSÎ: Çoğunluk “ظُلُمَاتٍ” kelimesinde kendinden öncekine tabi olarak “ل” harfini dammeli okur. Hasan’dan şâz rivayetle “ل” sükûn ile bazıları da “ل” harfini fethalı okurlar. Ebû Amr “الْكَافِرِينَ” nasb telaffuz edildiği durumda “ك” harfine meylederek okur. Bu durumu Kisâî’den rivayet etmiştir. Diğerleri ise meyletmez.²⁰⁵

²⁰⁰ Basra’da doğdu. Ebû Adî künyesi ve Veşkî nisbesiyle de anılır. İbn Ya‘mer tahsilini Basra’da yaptı. Arapça’yı babasından, nahiv ve Kur’ân ilimlerini Ebü’l-Esved ed-Düelî’den öğrendi. Arap dili ve grameri, fıkıh ve Kur’ân ilimlerinde tâbiîlerin ileri gelenleri arasında yer aldı. İbn Ya‘mer’in yaptığı en önemli iş Kur’ân’ı noktalamasıdır. Daha önce Muâviye döneminde hocası Ebü’l-Esved ed-Düelî tarafından başlatılan harekeleme ve noktalama çalışmaları Nasr b. Âsım ve İbn Ya‘mer’le devam etmiştir. Bu bakımdan İbn Ya‘mer, noktalama çalışması yapan ilk âlimlerden biri olarak Kur’ân tarihinde önemli bir yere sahiptir. Ayrıntılı bilgi için bkz. İbnü’l Cezerî, Gâyetü’n-Nihâye, Cilt:2, s. 381.

²⁰¹ Tabersî, Cilt:1, s.69.

²⁰² “Yahut onların durumu, gökten yoğun karanlıklar içinde gök gürültüsü ve şimşekle sağanak halinde boşanan yağmura tutulmuş kimselerin duRûmu gibidir. Ölüm korkusuyla, yıldırım seslerinden parmaklarını kulaklarına tıkarlar. Oysa Allah, kâfirleri çepeçevre kuşatmıştır.”

²⁰³ Bakara, 2/41

²⁰⁴ Begavî, Cilt:1, s.70.

²⁰⁵ Tabersî, Cilt:1, s.74.

20. Ayet:

يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَشَوْا فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ²⁰⁶ وَأَبْصَارِهِمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

BEGAVÎ: İbn Âmir ve Hamza “قَدِيرٌ” kelimesini “قَادِرٌ” olarak okur. “جَاءَ - شَاءَ”

de olduğu gibi imale ile okur.²⁰⁷

22. Ayet:

الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ²⁰⁸ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

TABERSÎ: “جَعَلَ لَكُمُ” kelimesini okuyanların çoğu birbirine idgam ederek “جَعَلَكُمْ” olarak okur. Diğerleri ise kelimeyi açıkça okurlar. Böyle okumalarının delili, harflerin harekelerinin tek cins olmasından dolayı idgam ederler.²⁰⁹

26. Ayet:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ²¹⁰ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ

²⁰⁶ “Şimşek neredeyse gözlerini alıverecek. Önlerini her aydınlatışında ışığında yürürler. Karanlık çökünce dikilip kalırlar. Allah dileseydi, elbette onların işitme ve görme duyularını giderirdi. Şüphesiz Allah, herşeye hakkıyla gücü yetendir.”

²⁰⁷ Begavî, Cilt: 1, s. 71.

²⁰⁸ “O, yeri sizin için döşek, göğü de bina yapan, gökten su indirip onunla size rızık olarak çeşitli ürünler çıkarandır. Öyleyse siz de bile bile Allah’a ortaklar koşmayın.”

²⁰⁹ Tabersî, Cilt: 1, s. 79.

²¹⁰ “Allah, bir sivrisineği, ondan daha da ötesi bir varlığı örnek olarak vermekten çekinmez. İman edenler onun, Rablerinden (gelen) bir gerçek olduğunu bilirler. Küfre sapanlar ise, “Allah örnek olarak bununla neyi kastetmiştir?” derler. (Allah) onunla (ondan ders çıkarıp çıkarmamaları ile) birçoklarını saptırır, birçoklarını da doğru yola iletir. Onunla ancak fasıkları saptırır.”

TABERSÎ: İbn Kesîr “يَسْتَحْي” kelimesini tek “ي” ile “يَسْتَحْي” okunduğunu rivayet etmiştir.²¹¹ Topluluk iki “ي” harfinin ağır olduğunu bir “ي” harfinin düşmesi gerektiği görüşündedir. Buna Benî Temim dili denir.²¹²

28. Ayet:

”كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أََمْوَآتًا فَآَحْيَاكُمْ ثُمَّ مُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ“²¹³

BEGAVÎ: Ya’kub Kur’ân’ın her yerinde “ت” ve “ي” harflerini fethalı olarak “تُرْجَعُونَ” okur. Fail olarak isimlendirir.²¹⁴

TABERSÎ: Ya’kub “تُرْجَعُونَ” kelimesini fail isimlendirmesi olduğu için “ت” fethalı olarak “تُرْجَعُونَ” şeklinde okur. Diğerleri ise “ت” harfini dammeli, “ج” harfini ise fethalı olarak okur, onu fail olarak isimlendirmez.²¹⁵

29. Ayet:

هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ²¹⁶

BEGAVÎ: Ebû Ca’fer, Ebû Amr, Kisâî ve Kâlun “وهي وهو” kelimelerinde he harflerini sükûn ile okurlar. “ها” harfinden önce و, ف, ل harfleri geldiğinde “ها” harfini

²¹¹ Bu kelime iki farklı lûgat söz konusudur; birinde harf-i cer ile nesne alır; diğerinde ise harf-i cersiz nesne alır. Birincisini kullananlar istahyeytu minhu derler; ikincisini kullananlar ise istahyeytuhü derler. Burada bunların her ikisinde muhtemeldir. Zemahşeri, Keşşâf, Cilt:1, s. 314.

²¹² Tabersî, Cilt:1, s. 87.

²¹³ “Siz cansız (henüz yok) iken sizi diriltten (dünyaya getiren) Allah’ı inkâr ediyorsunuz? Sonra sizleri öldürecek, sonra yine diriltecektir. En sonunda O’na döndürüleceksiniz.”

²¹⁴ Begavî, Cilt:1, s.78.

²¹⁵ Tabersî, Cilt:1, s. 93.

²¹⁶ “O, yeryüzünde onların hepsini sizin için yaratan, sonra göğe yönelip onları yedi gök hâlinde düzenleyendir. O, her şeyi hakkıyla bilendir.”

sükûn ile okurlar. Kisâî ve Kâlun bu kelimelere ek olarak “يُؤْمَرُ” kelimesini de ekler.

Kâlun ayrıca هُوَ اَنْ يُمِلَّ²¹⁷ ayetinde de uygular.²¹⁸

30. Ayet:

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّىْ جَاعِلٌ فِى الْاَرْضِ خَلِيْفَةً قَالُوْۤا اَتَجْعَلُ فِيْهَا مَنۢ يُفْسِدُ فِيْهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَآءَ وَنَحْنُ
”نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ اِنِّىْ اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ“²¹⁹

BEGAVÎ: Hicazlılar ve Basralılar “اِنِّىْ اَعْلَمُ” kelimesinde bulunan “ي” harfini fethalı “اِنِّىْ اَعْلَمُ” okurlar. Böylece her “ي” açıkça “ا” elif’e onu izafe eder. Ancak bazı yerler de fetha yapar. Bazı okuyucular onları ayırmada ihtilaflıdır.²²⁰

31. Ayet.

”وَعَلَّمَ آدَمَ الْاَسْمَآءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلٰٓئِكَةِ فَقَالَ اَنْبِئُوْنِىْ بِاَسْمَآءِ هٰۤؤُلَآءِ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ“²²¹

TABERSÎ: Medineliler ve Basralılar “هٰۤؤُلَآءِ” kelimesini tek bir med ile okurlar ancak ۱ çıkardıkları takdirde uzatmazlar. Diğerleri Kur’ân’ın her yerinde iki med ile uzatır. Böyle ki; “هٰۤؤُلَآءِ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ” Ebû Ca’fer, Verş rivayeti ile Nâfi’, Kavvas rivayeti ile İbn Kesîr ve Ya’kup 1.’yi hemze ile “هٰۤؤُلَآءِ” 2.’yi hafifleterek “هَوْلَآءِ” okurlar.²²²

²¹⁷ Bakara, 2/282.

²¹⁸ Begavî, Cilt: 1, s. 78.

²¹⁹“Rabbin meleklere, “Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım” demişti. Onlar, “Orada bozgunculuk yapacak, kan dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa biz sana hamdederek daima seni tesbih ve takdis ediyoruz.” demişler. Allah da, “Ben sizin bilmediğinizi bilirim” demişti.”

²²⁰ Begavî, Cilt: 1, s. 79.

²²¹ “Allah, Âdem’e bütün varlıkların isimlerini öğretti. Sonra onları meleklere göstererek, “Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi bana bunların isimlerini bildirin” dedi.”

²²² Tabersî, Cilt: 1, s. 100.

33. Ayet:

قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا
تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ²²³

TABERSÎ: İbn Âmir kelimenin “أَنْبِئْهُمْ” olarak yani hemzeli ve “ها” harfinin kesreli okunmasını rivayet eder. Diğerleri ise “ها” harfini damme ile okurlar. “ها” yi damme ile okuyanlar onu aslına hamlederler. “ها” zamirdir. “ها” kesra ile okumanın sebebi; kendinden önceki hemzenin hafif ve önceki harfinde kesralı okunması sebebiyle “ها” harfi ona tabi olmuş olmasıdır.²²⁴

34. Ayet.

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ²²⁵

BEGAVÎ: Ebû Ca’fer kelimeye elif’e yakınlığından dolayı “ت” harfini damme olarak okur. Böylece²²⁶ قال رَبُّ أَحْكُمُ بِالْحَقِّ kelimesindeki “ب” harfini de dammeli okur. Nahivciler bunu ciddi bir problem olarak gördüler ve hata olduğunu söylediler. Kelimenin aslı “السُّجُود” dur. Bir harekenin takip eden kelimeye uysun diye değiştirilmesi zayıf bir dil tercihidir.²²⁷

TABERSÎ: Ebû Ca’fer tek bir okuyuş ile “ت” harfini damme ile “لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا” okur. Böylece قال رَبُّ أَحْكُمُ بِالْحَقِّ kelimesindeki “ب” harfini de dammeli okur. Böyle okumasının delili; “ت” harfi “ج” harfinin dammesine tabi olur, hemze de damme bulunur ama başta olması derecesini düşürür. Harekeyi diğerine nakleder.²²⁸

²²³ “Melekler, “Seni bütün eksikliklerden uzak tutarız. Senin bize öğrettiklerinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Şüphesiz her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin” dediler.”

²²⁴ Tabersî, Cilt.1, s. 105.

²²⁵ “O vakit meleklerle, “Âdem için saygı ile eğilin” demiştik de İblis hariç bütün melekler hemen saygı ile eğilmişler, İblis (bundan) kaçınmış, büyüklük taslamış ve kâfirlerden olmuştu.”

²²⁶ Enbiya, 21 /112.

²²⁷ Begavî, Cilt:1, s. 81.

²²⁸ Tabersî, Cilt.1, ss.107-108.

36. Ayet:

فَأَرْهَمُوا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ

”حِينَ“²²⁹

BEGAVÎ: Hamza “فَأَرْهَمُوا” kelimesini “ا” ile “فَأَرْهَمُوا” olarak okur.²³⁰

TABERSÎ: Hamza “فَأَرْهَمُوا” kelimesini “ا” ile “فَأَرْهَمُوا” olarak okur. Diğerleri ise “فَأَرْهَمُوا” olarak okurlar.²³¹

Her iki müfessirde kelimeyi “Ayaklarını kaydırıldı...” ifadesi ile okurken Hamza kıraati ile anlamın: “Onları izale etti, onlara zeval verdi...” şeklinde okunduğunu nakletmiştir.²³²

37. Ayet:

”فَتَلَقَّىٰ آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ“²³³

BEGAVÎ: İbn Kesîr “آدَمُ” kelimesini nasb ile “آدَمُ” şeklinde okur. “كَلِمَاتٍ” kelimesini de ref ile “كَلِمَاتُ” okur.²³⁴ Bunun sebebi ise tevbesi idi.²³⁵

TABERSÎ: İbn Kesîr “آدَمُ” kelimesini nasb ile “آدَمُ” şeklinde okur. كَلِمَاتٍ kelimesini de ref ile “كَلِمَاتُ” okur. Diğerleri ise “آدَمُ” ref ile “كَلِمَاتُ” nasb ile okur.

²²⁹ “Bunun üzerine şeytan onları oradan kaydırıldı. Onları içinde bulundukları konumdan çıkardı. Bunun üzerine biz de “Birbirinize düşman olarak inin. Sizin için yeryüzünde belli bir süre barınak ve yararlanma vardır” dedik.”

²³⁰ Begavî, Cilt:1, s. 83.

²³¹ Tabersî, Cilt:1, s.115.

²³² Zemaşşeri, s. 350.

²³³ “Âdem (vahiy yoluyla) Rabbinden birtakım kelimeler aldı, bunun üzerine tövbesini kabul etti. Şüphesiz O, tövbeleri çok kabul edendir, çok bağışlayandır.”

²³⁴ İbn Kesîr “Âdem’in karşısına Rabbinden bazı kelimeler çıktı” anlamını verecek şekilde okumuştur. Her iki kıraat şekli aynı manayı vermektedir. Çünkü Âdem’in kelimelerle karşılaşması, kelimelerinde onun karşısına çıkması demektir. Burada kelimeler fail olmuştur. Buna göre İbn Kesîr’in bu kıraati “Rabbinden gelen birtakım kelimeler Âdem’in karşısına çıktı.” şeklinde gibidir. Ancak dışı olan kelimeler ile onun fili arasında başka kelimeler girip bir uzaklık meydana geldiğinden dolayı, filin sonundaki müenneslik alametinin hazfedilmesi güzel kaçmıştır. Kurtubi, Câmiu l- Beyân, Cilt: 1, s. 249.

²³⁵ Begavî, Cilt:1, s. 85.

Şöyle denilmektedir; her iki kıraatte de mana aynı anlama gelmektedir çünkü zikredilen kelimeler fail olmuştur.²³⁶

38. Ayet:

”قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبَعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ”²³⁷

BEGAVÎ: Ya’kup Kur’ân’ın her yerinde “ف” harfini fethalı “فَلَا خَوْفَ” olarak okur. Diğerleri ise tenvin ve ötreli “فَلَا خَوْفٌ” olarak okur.²³⁸

TABERSÎ: Ya’kup Kur’ân’ın çoğu yerinde “ف” harfini fetha ile “فَلَا خَوْفَ” olarak okur. Diğerleri ise tenvin ve ötre ile okur. “هُدَايَ” kelimesini ise çoğunluk “ي” harfini harekeli olarak okur, “ا” harfi bunun isbatıdır ancak vakıf yapıldığında sükûn ile okunur.²³⁹

40. Ayet:

”يَا بَنِي إِسْرَٰئِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ”²⁴⁰

BEGAVÎ: Ebû Ca’fer kelimeyi hemzesiz olarak “إِسْرَٰئِيلَ” olarak okur.²⁴¹

TABERSÎ: Meşhur olan kıraat kelimeyi “إِسْرَٰئِيلَ” olarak okumaktır. Hasen ve Zührî ise şâz rivayetle kelimeyi hemzesiz ve medsiz olarak “إِسْرَٰئِيلَ” olarak okumuşlardır. A’meş ve İsa b. Ömer²⁴² ise kelimeyi hemzesiz olarak “ي” harfinden

²³⁶ Tabersî, Cilt:1, s. 118.

²³⁷ ““Hepiniz oradan inin. Benden size bir yol gösterici gelir de kim ona uyarsa, onlar için herhangi bir korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir”dedik.”

²³⁸ Begavî, Cilt:1, s. 86.

²³⁹ Tabersî, Cilt:1, s.121.

²⁴⁰ “Ey İsrail oğulları! Size verdiğim nimeti hatırlayın. Bana verdiğiniz sözü yerine getirin ki ben de size verdiğim sözü yerine getireyim. Yalnız benden korkun.”

²⁴¹ Begavî, Cilt:1, s. 86.

²⁴² İsa b. Ömer es- Sekafî: Muhtemelen Basra’da doğdu. Hâlid b. Velid’in âzatlî kölesidir. Basra’da Sakîf kabilesi içinde yaşadığı için Sekafî nisbesiyle anılır. Abdullâh b. Ebû İshâk, İbn Kesîr ve İbn Muhaysîn’den kıraat okudu. Ahmed b. Mûsâ el-Lü’lûî, Hârûn b. Mûsâ en-Nahvî, Sehl b. Yûsuf, Ubeyd b. Akîl en-Nahvî gibi şahsiyetler ondan kıraat rivayet etmişler ve Sîvebeyhi onunla uzun sûre beraber olmuş ve kendisinden çok faydalanmıştır. Hüseyin Tural, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, 2000, Cilt:22, s. 485.

sonra medli okumuştur. Ahfeş²⁴³ ise kelimeyi “ي” harfi olmadan ve hemzeyi kesralı olarak “إِسْرَائِيل” okumuştur.²⁴⁴

48. Ayet:

وَأَتَقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ²⁴⁵

BEGAVÎ: İbn Kesîr ve Ya’kub “وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ” “kimsenin şefaati kabul edilmez” kelimesinde “الشفاعة” kelimesinin müennes olması sebebiyle “ت” ile “لَا تُقْبَلُ” olarak okur.²⁴⁶ Diğerleri ise “ي” ile okur çünkü “الشفع الشفاعة” kelimeleri tek mana iledir.²⁴⁷

TABERSÎ: Mekkeliler ve Basralılar “وَلَا يُقْبَلُ” kelimesini “ت” ile yani “لَا تُقْبَلُ” olarak okur. Diğerleri ise: “ي” ile okurlar. Şefaath kelimesi müennestir.²⁴⁸

49. Ayet:

وَإِذْ نَجَّيْنَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يُدَبِّحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ²⁴⁹

²⁴³ Ahfeş ed-Dımaşkî: 201 (816) yılında doğdu. Kıraati arz ve semâ yoluyla Abdullah b. Zekvân ve Hişâm b. Ammâr’dan öğrendi. Şam’da yaşadı ve uzun sûre Bâbülcâbiye’de “şeyhü’l-kurrâ” unvanı ile kıraat öğretti. Arap dili ve edebiyatında özellikle kırâat-i seb’a ve garîbü’l-Kur’ân konularında derin bilgi sahibiydi. Kıraat imamı İbn Âmir’in râvisi İbn Zekvân tarikinin en önde gelen mümessillerinden biri olup Şam’da Ahfeş lakabıyla anılanların da sonuncusudur. Ayrıntılı bilgi için bkz. İbnü’l Cezerî, Gâyetü’n-Nihâye, Cilt:2, s. 347.

²⁴⁴ Tabersî, Cilt:1, s.124.

²⁴⁵ “Öyle bir günden korkun ki, o gün hiç kimse bir başkası adına bir şey ödeyemez. Hiçbir kimseden herhangi bir şefaath kabul olunmaz, kimseden fidiye alınmaz. Onlara yardım da edilmez.”

²⁴⁶ İbn Kesîr ve Ebû Amr okuyuşuna göre; “o nefsin şefaati kabul olunmaz” anlamındadır. Diğerlerinin okuyuşuna göre “o nefsiyen şefaath kabul olunmaz” anlamındadır. Kurtubi, Cilt:2, s.72.

²⁴⁷ Begavî, Cilt:1, s. 90.

²⁴⁸ Tabersî, Cilt:1, s. 138.

²⁴⁹ “Bir zamanlar, sizi Firavun ailesinden kurtardığımızı hatırlayın. Sizi azabın kötüsüne uğratiyorlardı. Oğullarınızı boğazlıyorlar, kızlarınızı hayatta bırakmak istiyorlardı. Bunda, Rabbiniz tarafından size büyük bir imtihan vardır.”

TABERSÎ: Şâz kıraatte İbn Muhaysın “يَذْبَحُونَ أَبْنَاءَكُمْ” olarak okur. Tahfîf ile okuması manayı teksir eder, böylece fail mastara delalet eder, mastar cins isimdir.²⁵⁰ Diğerleri “boğazlayıp” anlamı verdikleri için be harfini şeddeli okur, İbn Muhaysın ise “boğazlar” anlamını verecek şekilde “ب” harfini üstün olarak okur.²⁵¹

50. Ayet:

“وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمْ الْبَحْرَ فَأَنْجَيْنَاكُمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ”²⁵²

TABERSÎ: ez-Zührî kelimedede “ر” harfini şeddeli olarak “فَرَقْنَا” şeklinde okumuştur. Biz onu “Kısım kısım kıldık, ayırdık...” anlamı vermiştir. Yani sizin denize girmenizle birlikte biz denizi ayırdık.²⁵³ İsrailoğulları iki su arasında yol aldılar ve onlar vasıtasıyla sular ayrılmış oldu. Bu açıklama uygundur.²⁵⁴

51. Ayet:

“وَإِذْ وَاعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ”²⁵⁵

BEGAVÎ: Basralılar ‘ا’ harfi olmadan “وَعَدْنَا” diyerek okurlar.²⁵⁶

TABERSÎ: Basralılar ve Ebû Ca’fer kelimeyi “ا” harfi olmadan “وَعَدْنَا” diyerek okurlar. Taha ve A’raf sûrelerinde de kelimeyi böyle okurlar. Diğerleri “وَاعَدْنَا” olarak okur. “ا” harfi ile okunduğu zaman “vaatleşmiştik” anlamı olurken “ا” olmadan okunduğunda “vaat etmiştik” anlamına gelir. Burada Allah’ın Hz. Mûsâ’ya bir vaatte bulunduğu anlaşılmaktadır. Hz. Mûsâ’nın buna karşılık bir vaadi yoktur. İbn Kesîr,

²⁵⁰ Tabersî, Cilt:1, s. 140.

²⁵¹ Kurtubi, Cilt:2, s. 78.

²⁵² “Bir zamanlar, sizin için denizi yarmış, sizi kurtarmış, gözlerinizin önünde Firavun ailesini suda boğmuştuk.”

²⁵³ Tabersî, Cilt:1, s. 143.

²⁵⁴ Kurtubi, , Cilt:2, s. 82.

²⁵⁵ “Bir zamanlar Mûsâ ile kırk gece için sözleşmiştik. Sizler ise onun ardından (kendinize) zulmederek bir buzağıyı tanrı edinmiştiniz.”

²⁵⁶ Begavî, Cilt:1, s. 94.

Hafs, Ruveys, Bercemî “اتخذتم أخذتم” kelimesinde “ذ” harfini açıktan okurlar. Diğerleri ise idgam eder.²⁵⁷

54. Ayet:

وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ فَتُوبُوا إِلَى بَارِئِكُمْ فَاقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ
”لَكُمْ عِنْدَ بَارِئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ”²⁵⁸

TABERSÎ: Ebû Amr kelimeyi “بَارِئِكُمْ” harekeyi ihtilas ile okur, aynı şekilde sükün ile de okunduğu rivayet edilir.²⁵⁹ Diğerleri tahfîf ve ihtilas olmadan “بَارِئِكُمْ” sizi yaratan” anlamında okurlar.²⁶⁰

58. Ayet:

وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ
”وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ”²⁶¹

BEGAVÎ: Medineliler ve Nâfi’ “نَغْفِرْ لَكُمْ” “sizi bağışlayalım” kelimesini “ن” harfini de fetha olarak “يَغْفِرْ لَكُمْ” “sizi bağışlanın” okur. İbn Âmir “ن” harfini “ت” ile “ف” harfini de fethalı olarak “تَغْفِرْ لَكُمْ” “sizi bağışlarız” okur. İrabta çoğu okuyucular ve Ya’kub “ن” harfini “ت” olarak okur. Diğerleri ise “ن” harfini fethalı, “ف” harfini ise kesralı olarak “نَغْفِرْ لَكُمْ” okur.²⁶²

²⁵⁷ Tabersî, Cilt:1, s. 145.

²⁵⁸ “Mûsâ, halkına dedi ki: “Ey halkım! Sizler, buzağıyı ilâh edinmekle kendinize yazık ettiniz. Gelin yaratıcınıza tövbe edin de nefislerinizi öldürün. Bu, yaratıcınız katında sizin için daha iyidir. Böylece Allah da onların tövbesini kabul etti. Çünkü O, tövbeleri çok kabul edendir.””

²⁵⁹ Nahivciler böyle bir okuyuş hakkında ihtilafa düşmüşlerdir. İrab harfinde peşpeşe hareketlerin gelmesiyle birlikte sakin okumak ne günlük konuşmada ne de şiirde mümkün değildir. O bakımdan Ebû Amr’ın okuyuşu da bir lahn (yanlışlık)tır. Kurtubi, Cilt: 2, s. 100.

²⁶⁰ Tabersî, Cilt:1, ss. 150-151.

²⁶¹ “Hani, “Şu memlekete girin. Orada dilediğiniz gibi, bol bol yiye. Kapısından eğilerek tevazu ile girin ve “hıttâ” deyin ki, biz de sizin hatalarınızı bağışlayalım. İyilik edenlere ise daha da fazlasını vereceğiz” demiştik.”

²⁶² Begavî, Cilt:1, s. 99.

TABERSÎ: Ebû Ca'fer ve Nâfi' "يُغْفِرُ" olarak "ي" ile "siz bağışlanın" okur.

Diğerleri ise "تُغْفِرُ" olarak "ن" harfi ile "sizi bağışlayalım" anlamını vererek okur.

"حَطَّأَيَاكُمْ" "günahlarınızı" kelimesinde kıraatçiler ihtilaf etmiş, bazıları "ي" harfinin

"ت" ile okunmasını ve kelimenin elifsiz olduğunu ifade etmiştir.²⁶³

61. Ayet:

وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نَصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِئُ الْأَرْضُ مِنْ بَغْلِهَا وَقَتَّائِهَا وَفُومِهَا
وَعَدَسِهَا وَبَصِلَهَا قَالَ أَرَسَّبِدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ إِمَّا يَدُورُ إِمَّا يَنْزِيلُ مِمَّا سَأَلْتُم مَّا سَأَلْتُمْ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلِيلَةُ
وَالْمَسْكَنَةُ وَبَآؤُوا بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا
يَعْتَدُونَ²⁶⁴

TABERSÎ: Medineliler "النَّبِيِّينَ" "peygamber" kelimesini hemze ile okur, diğerleri ise hemzesiz okurlar. Hemzeli okuyanlar bunu "haber vermek" anlamına gelen "أَنْبَاءً" den alırlar. Bunun ismi faili ise haber verici anlamına "مُنْبِئٌ" şeklinde gelir.²⁶⁵

62. Ayet:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَىٰ وَالصَّابِئِينَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ
وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ²⁶⁶

²⁶³ Tabersî, Cilt:1, s. 158.

²⁶⁴ "Bir zamanlar, "Ey Mûsâ! Biz bir çeşit yemeğe asla katlanamayız. O halde, bizim için Rabbine yalvar da o bize yerden biten sebze, kabak, sarımsak, mercimek, soğan versin" demiştiniz. O da size, "İyi olanı düşük olanla değiştirmek mi istiyorsunuz? Öyle ise inin şehre! İstedikleriniz orada var" demişti. Böylece zillet ve yoksulluk onları kapladı. Onlar, Allah'ın gazabına uğradılar. Bunun sebebi, onların; Allah'ın âyetlerini inkâr ediyor, peygamberleri de haksız yere öldürüyor olmaları idi. Bütün bunların sebebi ise, isyan etmek ve aşırı gitmekte oluşlarıydı."

²⁶⁵ Tabersî, Cilt.1, s.165.

²⁶⁶ "Şüphesiz, inananlar ile Yahudiler, Hristiyanlar ve Sâbiîlerden Allah'a ve ahiret gününe inanan ve salih ameller işleyenler için Rableri katında mükâfat vardır; onlar korkuya uğramayacaklar, mahzun da olmayacaklardır."

BEGAVÎ: Medineliler “وَالصَّابِينَ” ya da “وَالصَّابُونَ” hemzeyi terk ederek okurlar.

Diğerleri ise hemze ile okurlar. Hemzeli okuyanlar bu kelimenin “صَبَاتِ النَّحُومِ” “yıldızlar doğdu, görüldü” geldiğini kabul ederler. Yine çocuğun dışı çıkıp görüldüğü zaman da aynı kökten gelen “صَبَاتُ نَبِيَّةِ الْغَلَامِ” tabiri kullanılır.²⁶⁷

TABERSÎ: Nâfi’ Kur’ân’da kelimenin geçtiği her yerde “وَالصَّابِينَ” hemzeyi terk ederek okur, diğerleri hemze ile okur. Ebû Ali der ki: hemzesiz okuyanlar bunu meyletmek anlamını ifade eden “صَبًا يَصْبُو” den türetirler, böylece sözlükte “sabi” bir dinden çıkıp bir başka dine giren ve meyleden kişi anlamındadır.²⁶⁸

67. Ayet:

“وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَعْرَةً قَالُوا أَتَتَّخِذُنَا هُزُؤًا قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ”²⁶⁹

BEGAVÎ: Hamza “هُزُؤًا” tahfif ile okur, diğerleri ise teşkil ile “هُزُؤًا” okur.

Hafs hemzeyi terk ederek okur. Yani kelimeleri هُزُؤًا ، كُفُؤًا olarak okur.²⁷⁰

TABERSÎ: Hamza, Nâfi’’den rivayetle İsmail ve Abbas²⁷¹ kelimeleri Kur’ân’ın her yerinde هُزُؤًا ، كُفُؤًا olarak yani tahfif ve hemze ile okurlar. Hafs “ز” harfini dammeli, “ف” harfini ise gayri mehmuz olarak “هُزُؤًا” okur. Ya’kup “هُزُؤًا” kelimesinde “ز” harfini dammeli, “كُفُؤًا” olarak ف yi sükûn ile okur. Diğerleri ise hemze ve teskil ile “هُزُؤًا” okur. Ebû Hasan şunu nakletmektedir: Birinci harf ötreli ve üç harfli bütün

²⁶⁷ Begavî, Cilt:1, s. 102.

²⁶⁸ Tabersî, Cilt:1, s. 170.

²⁶⁹ “Bir zamanlar Mûsâ kavmine, “Allah, size bir sığır kesmenizi emrediyor” demişti. Onlar da “Sen bizimle eğleniyor musun?” demişlerdi. Mûsâ, “Kendini bilmez cahillerden olmaktan Allah’a sığınırım” demişti.”

²⁷⁰ Begavî, Cilt:1, s. 106.

²⁷¹ İbn Mücâhid: Rebiülahir 245’te Bağdat’ta doğdu. Kıraat ilmini Yahya b. Mübarek el- Yezidi’nin talebesi Ebû Eyyub el-Hayyat’tan tahsil etmiş olan Abdullah b. Kesîr el-Müeddib ve İdris b. AbdülKerîm’den istifade etmiştir. Kıraat ilmine yapmış olduğu en büyük katkı meşhur ve mütevâtir kabul edilen kıraatleri konunun otoritelerini ikna edecek kurrâ seçimiyle Kitâbü’s- Seb’a fi’l-kıra’at adlı eserinde bir araya getirmiş olmasıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. İbn Mücâhid, Kitâbü’s-Seb’a, Kahire, 1972, ss. 16-33-92.

isimler hafif ve sakil olmak üzere iki türlü okunur şöyle ki: “الْعُسْرُ وَالْيُسْرُ” kelimeleri gibi.

كُتِبَ وَكُتِبَ , رُسِلَ وَرُسِلَ “ kelimeleri gibi.²⁷²

74. Ayet:

“وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشْقَقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ”²⁷³

BEGAVÎ: İbn Kesîr kelimeyi “يَعْمَلُونَ” olarak “yaptıklarından” “ي” ile okur, diğerleri ise “ت” ile “yaptıklarınızdan” okurlar.²⁷⁴

TABERSÎ: İbn Kesîr “يَعْمَلُونَ” “ي” ile okur, diğerleri ise “ت” ile okurlar.

“وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ” ve “وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ” iki ayette ihtilaf ederler. Ebû Ca’fer kelimeyi Kur’ân’ın her yerinde En’âm sûresi hariç “ي” ile okur, İbn Âmir’de Kur’ân’ın her yerinde ت ile okur. Hamza ve Kisâ’ de ilk ayeti “ت” ile ikinci ayeti “ي” ile okur, İbn Kesîr, Nâfi’, Âsım ve Ebû Amr bu konuda ihtilaf ederler. Tabersî de aynı manayı vermiştir.²⁷⁵

78. Ayet:

“وَمِنْهُمْ أُمِّيُونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِيٌّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ”²⁷⁶

BEGAVÎ: Ebû Ca’fer “أَمَانِيٌّ” kelimesini “ي” tahfif ile okur, Kur’ân’ın her yerinde iki ye’den birini “أَمَانِيٌّ” düşürür. Kıraatçilerin geneli teşdid ile okur. “أَمَانِيٌّ”

²⁷² Tabersî, Cilt:1, ss. 177-178.

²⁷³ “Sonra bunun arkasından kalpleriniz yine katılaştı; taş gibi, hatta daha katı oldu. Çünkü taş vardır ki, içinden ırmaklar fışkırır. Taş vardır ki yarılr da içinden sular çıkar. Taş da vardır ki, Allah korkusuyla (yerinden kopup) düşer. Allah yaptıklarınızdan hiçbir zaman habersiz değildir.”

²⁷⁴ Begavî, Cilt:1, s. 113.

²⁷⁵ Tabersî, Cilt:1, s. 188.

²⁷⁶ “Bunların bir de ümmî kısmı vardır; Kitabı, yazmayı bilmezler. Onların bütün bildikleri bir sürü kuruntulardır. Onlar sadece zanda bulunurlar.”

kelimesi “أَمْنِيَّةٌ” kelimesinin çoğuludur. Yüce Allah’ın²⁷⁷ اَلَا اِذَا تَمَكَّى اَلْقَى الشَّيْطَانُ فِيْ اَمْنِيَّتِهٖ buyruğundaki kelimeler bu anlamdadır.²⁷⁸

TABERSÎ: Ebû Ca’fer, Şeybe, Hasan “أَمَانِي” muhaffef olarak yani iki ya’dan birini hazfedip şeddesiz okumuşlar, diğerleri ise teşdid ile okurlar. “أَمَانِي” kelimesi “أَمْنِيَّةٌ” kelimesinin çoğuludur. “و” harfi “ي” harfine idgam edilmiş ve “ي” harfinden dolayı nun esreli okunmuştur.²⁷⁹

81. Ayet:

”بَلَىٰ مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ“²⁸⁰

BEGAVÎ: Medineliler kelimeyi “خَطِيئَتُهُ” cemi “günahların” olarak okur. Diğerleri ise tekil olarak “خَطِيئَتُهُ” okur.²⁸¹

TABERSÎ: Medineliler, “خَطِيئَتُهُ” cemi olarak okur. Diğerleri ise tekil olarak “خَطِيئَتُهُ” okur.²⁸²

83. Ayet:

”وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَآئِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ ۖ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا ۚ وَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ وَأَنتُمْ مُّعْرِضُونَ“²⁸³

²⁷⁷ Hac,17/52

²⁷⁸ Begavî, Cilt:1, s. 114.

²⁷⁹ Tabersî, Cilt:1, s. 196.

²⁸⁰ “Evet, günah işleyip suçu benliğini kaplamış olan kimseler var ya, işte onlar cehennemliklerdir. Onlar orada ebedî kalacaklardır.”

²⁸¹ Begavî, Cilt:1, s. 116.

²⁸² Tabersî, Cilt:1, s. 201.

²⁸³ “Bir zamanlar, İsrailoğulları’ndan, “Allah’tan başkasına ibadet etmeyeceksiniz, anne babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara iyilik edeceksiniz, herkese güzel sözler söyleyeceksiniz, namazı kılacaksınız, zekâtı vereceksiniz” diye söz almıştık. Sonra pek azınız hariç, yüz çevirerek sözünüzden döndünüz.”

BEGAVÎ: İbn Kesîr, Hamza ve Kisâî “لَا تَعْبُدُونَ” “ibadet etmeyin” kelimesini “ي” harfi ile لَا يَعْبُدُونَ “Allah’tan başkasına ibadet etmesinler” diğerleri ise kelimeyi ت harfi ile okurlar.

Hamza, Kisâî ve Ya’kup “و قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا” kelimesini “ح” ve “س” harflerini fethalı olarak “حَسَنًا” okur. Diğerleri ise ح harfini dammeli س harfini cezmlı olarak okur. Her iki okuyuşta da mana aynıdır.²⁸⁴

TABERSÎ: İbn Kesîr, Hamza, Kisâî “يَعْبُدُونَ” kelimesini “ي” harfi ile “يَعْبُدُونَ” diğerleri ise kelimeyi “ت” harfi ile okurlar.

Hamza ve Kisâî “و قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا” ayetini de “ح” ve “س” harflerini fethalı olarak “حَسَنًا” okur. Diğerleri ise “ح” harfini dammeli “س” harfini cezmlı olarak okur.²⁸⁵

85. Ayet:

ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِمْ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَإِنْ يَأْتِوكُمْ أُسَارَىٰ تُفَادُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ²⁸⁶

BEGAVÎ: Âsım, Hamza, Kisâî “تَظَاهَرُونَ” kelimesinde “ظ” harfini tahfîf ile “تَظَاهَرُونَ” olarak okumuşlar. التفاعل babının “ت” harfini hafz ettiler. Her iki okuyuşta aynı manada olup “onlara karşı yardımlaşıyorsunuz” demektir.

²⁸⁴ Begavî, Cilt:1, s. 117.

²⁸⁵ Tabersî, Cilt:1, s. 203.

²⁸⁶ “Ama siz, birbirinizi öldüren, içinizden bir kesime karşı kötülük ve zulümde yardımlaşarak; size haram olduğu halde onları yurtlarından çıkaran, size esir olarak geldiklerinde ise, fidye verip kendilerini kurtaran kimselersiniz. Yoksa siz Kitab’ın bir kısmına inanıp, bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Artık sizden bunu yapanın cezası, dünya hayatında rezil olmaktan başka bir şey değildir. Kıyamet gününde ise onlar azabın en şiddetlisine uğratılırlar. Çünkü Allah, yaptıklarınızdan habersiz değildir.”

“وَإِنْ يَأْتِوكُمْ أَسْرَى” ayetinde Hamza kelimeyi “أَسْرَى” olarak okur. İkisinin de cemisi: أُسِيرَ iki okuyuşunda manası tektir.

“تَفَادَوْهُمْ” “birbirinizin fidyesini veriyorsunuz” kelimesini bir kısım Medineliler, Âsım, Kisâî ve Ya’kup tarafından “تَفَادَوْهُمْ” olarak “fidye veriyorsunuz” anlamında okunmuştur.²⁸⁷

TABERSÎ: Kûfeliler “تَظَاهَرُونَ” kelimesinde “ظ” harfini tahfîf ile yani şeddesiz olarak okumuşlar ve ikinci “ت” yi birincisinin ona delaleti dolayısıyla hazfetmişlerdir.²⁸⁸ Diğerleri ikisini de teşdid ile okurlar. Kelimenin aslı “تَتَظَاهَرُونَ” dir. İkinci te yi birincisinin ona delaleti dolayısıyla hazfetmişlerdir. Okuyuş farklılığı manayı etkilemez. Ebû Ca’fer, Nâfi’, Âsım, Kisâî ve Ya’kup “أَسَارَتُفَادَوْهُمْ” ikisinde “ا” ile okur. Hamza ikisini de “ا” olmadan tek okuyuş ile “أَسْرَى تَفَادَوْهُمْ” okur. İbn Kesîr, İbn Âmir, Ebû Amr “أَسَارَى” elif ile تَفَادَوْهُمْ kelimesini ise “ا” olmadan okur. Ebû Amr, Hamza, Kisâî “ر” ya meylederek “أَسْرَى” okur, Nâfi’ diğerlerine göre orta bir okuyuş ile okur.²⁸⁹

87. Ayet:

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ أَفَكُلَّمَا
جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَى أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِقْنَا كَذِبُكُمْ وَفَرِقْنَا تَقْتُلُونَ²⁹⁰

²⁸⁷ Begavî, Cilt:1, s.118.

²⁸⁸ Kurtubi, Cilt:2, s. 206.

²⁸⁹ Tabersî, Cilt:1, s. 208.

²⁹⁰ “Andolsun, Mûsâ'ya Kitabı (Tevrat'ı) verdik. Ondan sonra ard arda peygamberler gönderdik. Meryemoğlu İsa'ya mucizeler verdik. Onu Ruh'u'l-Kudüs (Cebrail) ile destekledik. Size herhangi bir peygamber, hoşunuza gitmeyen bir şey getirdikçe, kibirlenip (onların) bir kısmını yalanlayıp bir kısmını da öldürmediniz mi?”

BEGAVÎ: Mekkeliler ve Basralılar kelimeyi “يُنْزِلُ” olarak tahfîf ile okurlar

²⁹⁷ وَنُنْزِلُ مِنَ الْقُرْآنِ ve ²⁹⁸ حَتَّى تُنْزِلَ sûresi hariç. İbn Kesîr iki yerde de şeddeli olarak okur.

En’âm sûresi hariç. Ya’kub Nahl sûresinide şeddeli olarak okur. Hamza ve Kisâî kelimeyi tahfîf ile okur aynı şekilde Lokman sûresinde de okurlar. Diğerleri her yerde şeddeli olarak okur. ²⁹⁹

TABERSÎ: Ebû Amr Kur’ân’ın her yerinde hafifleterek “يُنْزِلُ” olarak okur, yalnız En’âm sûresi hariç onu şeddeli “يُنْزِلَ” olarak okur. İbn Kesîr Kur’ân’ın her yerinde kelimeyi tahfîf ile okur İsrâ sûresi hariç orda şeddeli olarak okur, Hamza ve Kisâî de kelimeyi tahfîf olarak okurlar. Diğerleride teşdid ile okur. ³⁰⁰

98. Ayet:

³⁰¹ “مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ”

BEGAVÎ: İbn Kesîr “جِبْرِيلَ” yani “ج” fethalı olarak okur. فعَلِيل vezni ile okur. Hamza ve Kisâî kelimeyi hemze ve işba’ ile birde سَلْسِيل vezni ile okur. Ebû bekir kelimeyi ihtilas ile okur. Diğerleri ise kelimeyi hemzesiz ve “ج” harfini kesralı olarak جِبْرِيل okur.

“مِيكَالَ” kelimesini ise Ebû Amr, Ya’kub ve Hafs hemzesiz “مِيكَالَ” olarak okur. Nâfi’ hemzeli ve ihtilas ile “مِيغَالَ” vezni ile yani “مِيكَالِ” okur. Diğerleri de “مِيكَائِيلَ” vezninde işba’ ve hemze ile okur. ³⁰²

TABERSÎ: İbn Kesîr kelimeyi “جِبْرِيلَ” olarak “ج” fethalı “ر” kesralı bir de hemzesiz okur. Hamza, Kisâî, Ebû Bekir “جِبْرِيلَ” “ج” ve “ر” fetha ile okur. Yahya dan

²⁹⁷ İsrâ, 17/82.

²⁹⁸ İsrâ, 17/93.

²⁹⁹ Begavî, Cilt:1, s. 121.

³⁰⁰ Tabersî, Cilt:1, s. 217

³⁰¹ “Her kim Allah’a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail’e ve Mikâil’e düşman olursa bilsin ki, Allah da inkâr edenlerin düşmanıdır.”

³⁰² Begavî, Cilt:1, s. 125.

rivayet edilen, hemzeden sonra ya düşer. Örneğin; “جَبْرِيلَ”. Diğerleri ise “جَبْرِيلَ” olarak “ج” ve “ر” kesralı, hemzesiz “ر” sonra “ي” gelir.

Medineliler “مِكَائِيلَ” eliften sonra hemzeyi kesra ile okur. “مِكَاعِلَ” vezninde. Basralılar da “مِكِيلَ” hemzenin dışında “ي” ile okur. Diğerleri hemzeden sonra sakın “ي” ile okur yani “مِكَاعِيلَ” vezni ile.³⁰³

102. Ayet:

وَاتَّبِعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَاطِينُ عَلَىٰ مُلْكٍ سُلَيْمَانَ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا حَرُّ فِتْنَةٍ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَقٍ وَلَيْئَسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ³⁰⁴

BEGAVÎ: İbn Abbas, Kisâî ve Hamza “لَكِنَّ” kelimesinde “ن” cezm “لَكِنَّ” ile “الشَّيَاطِينُ” kelimesini ise “ن” ref ile “الشَّيَاطِينُ” okur. Diğerleri “ن” şeddeli “لَكِنَّ” nun’u nasb ile “الشَّيَاطِينُ” okur. Böylece başka bir ayet³⁰⁵ وَلَكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ ve وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى buna okuyuşa örnektir. “Lakin” kelimesinin iki anlamı: Geçmişe dair haberi nefyeder, geleceğe dair haberi de isbat (olumlu) eder.³⁰⁶

³⁰³ Tabersî, Cilt:1, s. 227.

³⁰⁴ “Süleyman’ın hükümrânlığı hakkında şeytanların uydurdukları yalanların peşine düştüler. Oysa Süleyman (büyü yaparak) küfre girmedi. Fakat şeytanlar, insanlara sihri ve Babil’deki Hârût ve Mârût adlı iki meleğe ilham edilen (sihr)i öğretmek suretiyle küfre girdiler. Oysaki o iki melek, “Biz ancak imtihan için gönderilmiş birer meleğiz. (Sihri caiz görüp de) sakın küfre girme” demedikçe, kimseye (sihir) öğretmiyorlardı. Böylece (insanlar) onlardan kişi ile karısını birbirinden ayıracakları sihri öğreniyorlardı. Oysaki onlar, Allah’ın izni olmadıkça o sihirle hiç kimseye zarar veremezlerdi. (Onlar böyle yaparak) kendilerine zarar veren, fayda getirmeyen şeyleri öğreniyorlardı. Andolsun, onu satın alanın ahirette bir nasibi olmadığını biliyorlardı. Kendilerini karşılığında sattıkları şey ne kötüdür! Keşke bilselerdi.”

³⁰⁵ Enfal, 8/17.

³⁰⁶ Begavî, Cilt:1, s.128.

İbn Abbas ve Hasan “الملكين” lam’ı kesra ile okumuştur. Buna göre anlam kendilerine gizli ilimlerin indirildiği iki kişi, Babil’deki iki kral olmaktadır.³⁰⁷

TABERSÎ: İbn Âmir, Hamza ve Kisâî كَفَرُوا الشَّيَاطِينُ وَلَكِنَّ ayetinde “ن” harfini tahfîf ile “لَكِنَّ” okur, Tabersî’de Begavî gibi Enfâl sûresindeki okuyuşu örnek olarak verir. Diğerleri ise teşdid ile “لَكِنَّ” okurlar. İbn Abbas ve Hasan şâz rivayetle “الملكين” lam’ı kesra ile okur.³⁰⁸

106. Ayet:

“مَا نُنْسخُ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنْسخُهَا نَاتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلُهَا أَمْ تَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ”³⁰⁹

BEGAVÎ: Genel olarak “نُسخ” kelimesini “ن” ve “س” harflerini fethalı okurlar. İbn Âmir “النسخ” den dolayı “ن” damme ile س kesra ile “نُسخها” olarak okurlar. İbn Kesîr ve Ebû Amr “س” ve “ن” fethalı “نُسخها” erteleselesek” mehmuz okur.³¹⁰

TABERSÎ: İbn Âmir kelimeyi “مَا نُنْسخُ” olarak “ن” damme ile “س” kesre ile okur. Diğerleri iki harfî- ن ve س fethalı olarak okur. İbn Kesîr ve Ebû Amr “نُسخها” yani “س” ve “ن” fethalı okur, isbatı hemzedir. Diğerleri hemzesiz olarak “س” harfini kesralı “ن” dammeli okurlar.³¹¹

116. Ayet:

“وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَّهُ قَانُونٌ”³¹²

³⁰⁷ Begavî, Cilt:1, s. 129.

³⁰⁸ Tabersî, Cilt:1, s. 233.

³⁰⁹ “Biz herhangi bir ayetin hükmünü yürürlükten kaldırır veya onu unutturur, yerine daha hayırlısını veya mislini getiririz. Allah’ın gücünün her şeye hakkıyla yettiğini bilmez misin?”

³¹⁰ Begavî, Cilt:1, ss. 134-135.

³¹¹ Tabersî, Cilt:1, s. 247.

³¹² “Allah, çocuk edindi” dediler. O, bundan uzaktır. Hayır! Göklerdeki ve yerdeki her şey Allah’ın dır. Hepsi O’na boyun eğmiştir.”

BEGAVÎ: İbn Âmir “وُ قَالُوا” kelimesini “و” olmadan okur, diğerleri “و” ile okur. Bu fiile Allah, “Mesih Allah’ın oğludur, Üzeyir Allah’ın oğludur ve melekler Allah’ın kızlarıdır” diyenleri kasteder.³¹³

TABERSÎ: İbn Âmir “وُ قَالُوا” kelimesini “و” olmadan “وَالُوا” okur, diğerleri ise “و” ile okurlar. “و” harfini hafzetmişlerdir.³¹⁴

117. Ayet:

“بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ”³¹⁵

BEGAVÎ: İbn Âmir kelimeyi “كُنْ فَيَكُونُ” olarak “ن” nasb ile okur ancak Ali İmran كن فيكون ve En’âm sûresi قوله حق كن فيكون hariç. “ن” nasb okunması sebebini “ف” ile emir olmuş mansub olduğunu nakleder, diğerleri ise ref ile okur.³¹⁶

TABERSÎ: İbn Âmir “فَيَكُونُ” kelimesini “ن” nasb ile “فَيَكُونُ” diğerleri ref ile okur.³¹⁷

119. Ayet:

“إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ”³¹⁸

BEGAVÎ: Nâfi’ ve Ya’kup kelimeyi nehiy olarak “وَلَا تُسْأَلُ” “sorma” okur, İbn Abbas şöyle nakleder: bir gün Peygamber Efendimiz (s.a.v.) “Keşke anne ve babama ne şekilde muamele edildiğini bir bilsem” demiş ve bu ayet inmiştir. Denilir ki bu ayettin manası sorma ile başlayan cümle kafirlerin içine düşeceği azabın büyüklüğünü haber vermektedir. Diğerleri ref “وَلَا تُسْأَلُ” “sorma” olarak okur.³¹⁹

³¹³ Begavî, Cilt:1, s. 141.

³¹⁴ Tabersî, Cilt:1, s. 264.

³¹⁵ “O, gökleri ve yeri örneksiz yaratandır. Bir işi yapmak isteyince, ona yalnız “ol” der, o da hemen oluverir.”

³¹⁶ Begavî, Cilt:1, s. 142.

³¹⁷ Tabersî, Cilt:1, s. 265.

³¹⁸ “Şüphesiz biz seni hak ile müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Sen cehennemlik olanlardan sorumlu tutulacak değilsin.”

³¹⁹ Begavî, Cilt:1, s. 143.

TABERSÎ: Nâfi' "وَلَا تَسْأَلْ" nehy-i hazır olarak cezm ile "ت" fetha ile okur. Ebû Ca'fer Bakır, İbn Abbas Ebû Kâsım Belhî den rivayet edilir. Diğerleri ise faili isimlendirmez, haber ile okur.³²⁰

124. Ayet:

وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي³²¹ الظَّالِمِينَ

BEGAVÎ: İbn Âmir kelimeyi Kur'ân'da "إِبْرَاهَامَ" olarak ha harfinin önüne med koyarak okur, diğerleri ise "إِبْرَاهِيمَ" olarak okur.³²² Hamza ve Hafs "عَهْدِي" kelimesinde ى harfini iskân³²³ ile yani عَهْدِي okur. Diğerleri ise fethalı عَهْدِي olarak okurlar.³²⁴

TABERSÎ: İbn Âmir kelimeyi Kur'ân'da إِبْرَاهَامَ olarak ha harfinin önüne med koyarak okur, diğerleri ise "إِبْرَاهِيمَ" olarak okur. Lügatta İbrâhîm kelimesinin إِبْرَاهِيمَ bu şekilde geçtiğini belirtir. Hamza ve Hafs "عَهْدِي" kelimesini "ahdi" şeklinde "ى" sakin harf-i med şeklinde okurlar, diğerleri ise "ahdiye" şeklinde fethalı yani "عَهْدِي" okurlar.³²⁵

³²⁰ Tabersî, Cilt: 1, s. 270.

³²¹ "Bir zamanlar İbrahim'i Rabbi bazı kelimeler ile imtihan etti. İbrahim onların hepsini yerine getirince, Rabbi ona şöyle buyurmuştu: "Ben seni insanlara önder yapacağım" İbrahim'de ona, "Soyumdan da" demişti. Bunun üzerine Allah, "Benim ahdim zalimleri kapsamaz" demişti."

³²² Begavî, Cilt:1, s. 144.

³²³ İskân: Lügatte harfî üç harekeden uzaklaştırmaktır. Bir kelimedede vakf, onun son harfini sâkin kılmaktır. Zira vakfın manası terk etmektir. Kelimenin son harfini iskân ederek vakf yapan okuyucu, onu harekeden uzaklaştırmak suretiyle istirahat imkanına kavuşmuş olur. Temel, s.92.

³²⁴ Begavî, Cilt:1, s. 146.

³²⁵ Tabersî, Cilt:1, s. 275.

125. Ayet:

وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمَّا وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنَّ طَهِّرَا بَيْتِيَ
”لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ“³²⁶

BEGAVÎ: Nâfi’ ve İbn Âmir “وَاتَّخِذُوا” “edinin” kelimesini haber olduğundan dolayı “خ” fethalı mazi olarak “وَاتَّخِذُوا” okumuştur, böylece mana İbrâhîm’e tabi olanların orayı namazgâh edindiğini haber verecek şekilde “خ” harfini üstün olarak okumuş olur. Diğerleri emir olduğundan dolayı “خ” kesreli okunduğunu söylerler.

Medineliler ve Hafs “بَيْتِي” “evimi” kelimesi “ي” fethalı Hac sûresinde de böyle okurlar, Hafs Nuh sûresinde bu okuyuşu devam ettirir.³²⁷

TABERSÎ: Nâfi’ ve İbn Âmir “وَاتَّخِذُوا” “edinin” kelimesinde “خ” harfini fethalı olarak yani kelime ayetin başındaki “جَعَلْنَا” fiiline atfedilerek “خ” harfi fethalı “وَاتَّخِذُوا” olarak okunacak şekilde mazi olarak okumuştur. Diğerleri ise kesralı okur. “خ” kesralı okunması emir olduğundan dolayıdır. Böylelikle sözün birinci bölümünden ayırarak cümleyi cümleye atfetmiştir.³²⁸

126. Ayet:

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ
”فَأُمْتِنُوهُ قَلِيلًا ثُمَّ اضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَنِفسُ الْمَصِيرِ“³²⁹

³²⁶ “Bir zamanlar, biz Kâbe’yi insanlar için toplanma yeri ve güvenli bir alan kılmıştık. Siz de Makam-ı İbrahim’den kendinize bir namaz yeri edinin. İbrahim ve İsmail’e şöyle emretmiştik: “Tavaf edenler, kendini ibadete verenler, rûkû ve secde edenler için evimi tertemiz tutun.””

³²⁷ Begavî, Cilt:1, ss. 146- 148.

³²⁸ Tabersî, Cilt:1, s. 279.

³²⁹ “O zaman İbrahim, “Ya Rab! Bu şehri güvenli bir belde kıl. Halkından Allah’a ve ahiret gününe iman edenleri çeşitli ürünlerle rızıklandır” dedi. Allah’da, “İnkâr edeni bile hayatta az bir süre rızıklandırırım, sonra onu cehennem azabına uğratarım. Ne kötü varılacak yerdir orası!” demişti.”

BEGAVÎ: İbn Âmir “فَأَمَّتْهُ” “onu yaşatırım” hemzeyi dammeli ve hafif olarak yani “فَأَمَّتْهُ” “onu biraz yaşatıp” anlamında okumuştur. Diğerleri müşeddid yani şeddeli olarak okur.³³⁰

TABERSÎ: İbn Âmir, فَأَمَّتْهُ “onu yaşatırım” kelimeyi hafif ve “م” sükûn ile فَأَمَّتْهُ diğerleri ise teşdid ve “م” fetha ile okur. İbn Abbas şâz rivayetle³³¹ ayeti فَأَمَّتْهُ قَلِيلًا ثُمَّ اضْطَرَّ emir sigası biçiminde okur.³³²

128. Ayet:

رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمِنْ دُرِّيْنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ
الرَّحِيمُ³³³

BEGAVÎ: İbn Kesîr “وَأَرِنَا” “bize göster” kelimesinde “ر” sakin “وَأَرِنَا” okur, Ebû Amr ihtilas ile okur yani “ر” harfinin esresini gizli çıkartır, diğerleri kesre ile okur. İbn Âmir ve Ebû bekr bu okuyuşa secdede uyarlar, kelimenin aslı “أَرَيْنَا” dir, hemzeyi düşürürler.³³⁴

TABERSÎ: İbn Kesîr “أَرِنَا” Kur’ân’ın her yerinde “ر” iskân³³⁵ ile okur, İbn Âmir, Âsım’dan Ebû bekr bu okuyuşa secdede uyarlar. Ebû Amr Kur’ân da işba’ yapmadan “ر” kesre ve ihtilas ile yani “ر” harfinin esresini gizlice çıkartarak okur, diğerleri de kesre ile okur.³³⁶

³³⁰ Begavî, Cilt:1, s. 149.

³³¹ İbn Abbas bunu “faydalandır” ve sonra “mahkûm et” şeklinde okumuştur. Adeta İbrâhîm müminlere duada, kafirlerde beddua da bulunmuş gibi olur. Kurtubi, cilt:1, s. 333.

³³² Tabersî, Cilt:2, s. 283.

³³³ “Rabbimiz! Bizi yalnız sana boyun eğen kimseler kıl. Neslimizden yalnız sana boyun eğen Müslümanlar getir. Bizlere ibadetlerimizin yollarını göster. Tövbemizi kabul et. Çünkü sen, tövbelerini çok kabul edensin, çok merhametli olansın.”

³³⁴ Begavî, Cilt:1, s. 151.

³³⁵ Temel, s. 93.

³³⁶ Tabersî, Cilt:1, s. 289.

132. Ayet:

”وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ“³³⁷

BEGAVÎ: Medineliler ve Şam kelimeyi “وَأَوْصَى” “emretti, vasiyet etti” elif ile okur, diğerleri ise müşeddeden “وَوَصَّى” “emretti” anlamında okur. İkisinin lügatta örneği; أَنْزَلَ و نَزَلَ dir. Bunun manası “Âlemlerin Rabbine teslim oldum” önce İbrâhîm oğluna vasiyet etti, sonra Ya’kup oğluna vasiyet etti.³³⁸

TABERSÎ: Medineliler ve Şam “وَأَوْصَى” olarak yani hemzeli ve “ص” harfini tahfîf olarak okur. Diğerleri “وَوَصَّى” olarak “ص” müşedded okur, “emretti, vasiyet etti” anlamına gelir.³³⁹

140. Ayet:

”أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى قُلْ ءَأَنتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللَّهُ وَمَنْ أَظْلَمُ“
”بِمَنْ كُتِبَ شَهَادَةٌ عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ“³⁴⁰

BEGAVÎ: İbn Âmir, Hamza, Kisâî ve Hafs “أَمْ تَقُولُونَ” “Yoksa siz mi diyorsunuz?” ayetteki gibi “ت” ile okur. أَمْ edatı (139. Ayetteki) “أَتَحَاجُّونَنَا” fiilinin başındaki hemze’ye eşittir. De ki: siz mi daha iyi bilirsiniz yoksa Allah mı? Diğerleri ise kelimeyi “ي” ile “أَمْ يَقُولُونَ” “Yoksa onlar mı diyorlar” anlamında okurlar. İbrâhîm ne Yahudi ne Hristiyandı.³⁴¹

TABERSÎ: Ebû Bekir ve İbn Âmir dışındaki Kûfelîler “أَمْ تَقُولُونَ” olarak “ت” ile diğerleri ise “ي” ile “أَمْ يَقُولُونَ” okur. Her iki fiilin başındaki istifhamdan maksat şu

³³⁷ “İbrahim, bu dini kendi oğullarına da vasiyet etti. Yakup da öyle vasiyet etti: “Oğullarım! Allah, sizin için bu dini seçti. Siz de ancak Müslümanlar olarak can verin” dedi.”

³³⁸ Begavî, Cilt: 1, s. 153.

³³⁹ Tabersî, Cilt: 1, s. 295.

³⁴⁰ “Yoksa “İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve torunlar, hepsi Yahudi ya da hristiyan idiler” mi sanıyorsunuz? deki: “Sizler mi daha iyi bileceksiniz, yoksa Allah mı?” Allah tarafından kendisine bildirilen bir gerçeği saklayan bir kimseden daha zalim kimdir? Allah, yapıklarınızdan habersiz değildir.”

³⁴¹ Begavî, Cilt: 1, s. 158.

anlama gelir: “Siz bizimle Allah hakkında mı çekişiyorsunuz yoksa peygamberler sizin dininiz üzere idiler mi diyorsunuz?” bu taktirde yoksa anlamına gelen اَمْ muttasıl olur.³⁴²

143. Ayet:

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعَ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى عَقْبَيْهِ وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضَيِّعَ إِيْمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرُؤُوفٌ رَحِيمٌ³⁴³

BEGAVÎ: Hicazlılar, İbn Âmir ve Hafs “لُرُؤُوفٌ” olarak فعول veznin de muşba³⁴⁴ ile okurlar. Ebû Ca’fer hemzeye meylederek okur. Diğerleri ise فعل vezninde ihtilas ile “لُرُؤُوفٌ” okurlar.³⁴⁵

TABERSÎ: İbn Kesîr, Nâfi’, İbn Âmir, Âsımdan Hafs “لُرُؤُوفٌ” kelimesini رَعُوف vezninde okur, Ebû Ca’fer “لُرُؤُوفٌ” olarak mehmuz olmadan yani hemzesiz okur, diğerleri ise لُرُؤُوفٌ der ve رَعُوفٌ vezninden okur.³⁴⁶

144. Ayet:

قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا³⁴⁷ وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ وَإِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ

³⁴² Tabersî, Cilt:1, s. 305.

³⁴³ “Böylece, sizler insanlara birer şahit (ve örnek) olasınız ve Peygamber de size bir şahit (ve örnek) olsun diye sizi orta bir ümmet yaptık. Her ne kadar Allah'ın doğru yolu gösterdiği kimselerden başkasına ağır gelse de biz, yönelmekte olduğun ciheti ancak; Resûl'e tabi olanlarla, gerisin geriye dönecekleri ayırd edelim diye kible yaptık. Allah imanınızı boşa çıkaracak değildir. Şüphesiz, Allah insanlara çok şefkatli ve çok merhametlidir.”

³⁴⁴ Muşba’: Kıraat âlimlerinin “tul” med ölçüsünden fazla olarak takdir ettikleri bu miktar nisbetinde meddedilen harftir. Temel, s. 129.

³⁴⁵ Begavî, Cilt:1, s. 161.

³⁴⁶ Tabersî, Cilt.1, s. 309.

³⁴⁷ “(Ey Muhammed!) Biz senin çok defa yüzünü göğe doğru çevirip durduğunu (vahiy beklediğini) görüyoruz. (Merak etme) elbette seni, hoşnut olacağın kibleye çevireceğiz. (Bundan böyle), yüzünü Mescid-i Haram yönüne çevir. (Ey Müslümanlar!) Siz de nerede olursanız olun, (namazda) hep o yöne

BEGAVÎ: Ebû Ca'fer, İbn Âmir, Hamza ve Kisâî kelimeyi تَعْلَمُونَ “sizin yaptıklarınızdan” olarak yani “ت” ile okurlar, İbn Abbas şöyle der: “Allah sizin yaptıklarınızdan sevap ve cezalardan gafil de olmadığını bildirmektedir”. Diğerleri ise kelimeyi ye ile يَتَعْلَمُونَ “onların yaptıklarından” okur.³⁴⁸

148. Ayet:

وَلِكُلِّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيُّهَا فَاسْتَبِيحُوا اخْتِيَارَاتِ آيِنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ³⁴⁹

BEGAVÎ: İbn Âmir “مُوَلَّاها” olarak okur. Yani mef’ul sigasıyla okumuştur.³⁵⁰

Bu kıraate göre ayet “Herkesin döndürüleceği bir yönü vardır” şeklinde yorumlanır. Diğerleri ise “yüzünü çeviren” anlamında “هُوَ مُوَلِّيُّهَا” olarak okumuştur.³⁵¹

TABERSÎ: İbn Âmir, Âsım’dan rivayetle Ebû bekir kelimeyi “هُومُوَلَّاها” olarak okurlar, İbn Abbas ve Muhammed bakır’dan rivayet edilmiştir. Diğerleri ise “هُومُوَلِّيُّهَا” olarak okurlar, “yüzünü çeviren” demektir. Böylece iki mefulden biri hazfedilmiştir.³⁵²

TABERSÎ: 149. Ayet:

وَمَنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِنَّهُ لِلْحَقِّ مِنْ رَبِّكَ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ³⁵³

dönün. Şüphesiz kendilerine kitap verilenler, bunun Rabblerinden (gelen) bir gerçek olduğunu elbette bilirler. Allah onların yaptıklarından habersiz değildir.”

³⁴⁸ Begavî, Cilt: 1, s. 163.

³⁴⁹ “Herkesin yöneldiği bir yön vardır. Haydi, hep hayırlara koşun, yarışın! Nerede olursanız olun Allah hepinizi bir araya toplar. Şüphesiz Allah’ın gücü herşeye yetendir.”

³⁵⁰ Begavî, Cilt: 1, s. 164.

³⁵¹ Zemahşeri, s. 556.

³⁵² Tabersî, Cilt: 1, s. 319.

³⁵³ “Her nereden yola çıkarsan çık, yüzünü Mescid-i Haram’a doğru çevir. Şüphesiz ki Rabbinden gelen gerçek bir emirdir. Allah, yaptıklarınızdan asla habersiz değildir.”

BEGAVÎ: Ebû Amr “تَعْلَمُونَ” “sizin yaptıklarınızdan” olarak kelimeyi “ت” ile okur, diğerleri kelimeyi “ي” olarak yani “يَعْلَمُونَ” “onların yaptıklarından” okurlar.³⁵⁴

156. Ayet:

“الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ”³⁵⁵

TABERSÎ: Kisâî bazı rivayetlerde “إِنَّا” kelimesinden “ن” ve “لِلَّهِ” kelimesinden de “ل” imale ile okuduğu söylenir. Diğerleri ise tefhim ile okur.³⁵⁶

158. Ayet:

“إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ”
“اللَّهُ شَاكِرٌ عَلِيمٌ”³⁵⁷

BEGAVÎ: Hamza ve Kisâî “يَطَّوَّعَ” kelimeyi meczum muzari olarak “ي” ile “ت” harfini teşdid ile ve “ع” harfini de cezmlî okurlar. Aynı şekilde لَهُ خَيْرٌ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ şeklinde de okurlar. İlk okuyuşa Ya’kup uyar. Diğerleri ise harfî mazi olarak “ت” ile “ع” fehalî okurlar.³⁵⁸

TABERSÎ: Kûfeliler -Âsım hariç- “مَنْ يَطَّوَّعَ” yani “ت” harfini “ي” ile “و” ve “ط” harfini de şeddeli okurlar. Zeyd, Ruveys ve Ya’kup Kûfelilere uyar. Diğerleri ise “تَطَوَّعَ” olarak mazi fiil olarak okur. Şâz rivayetle Ali, İbn Abbas, Said İbn Cibril ve İbn

³⁵⁴ Begavî, Cilt:1, s. 165.

³⁵⁵ “Onlar, başlarına bir bela gelince, “Biz şüphesiz Allah’a adız ve kesinlikle O’na döneceğiz” derler.”

³⁵⁶ Tabersî, Cilt:1, s. 330.

³⁵⁷ Gerçekten Safa ile Merve, Allah’ın özel ibadet yerlerindendir. Bu sebeple her kim hac ve umre niyetiyle Kâbe’yi ziyaret eder ve onları da tavaf ederse, bunda bir günah yoktur. Her kim de içinden gelerek bir hayır işlerse, şüphesiz Allah onu bilir, karşılığını verir.”

³⁵⁸ Begavî, Cilt:1, s. 175.

Mesud'da “أَلَا يَطُوفُ فِيهَا” olarak okunduğu rivayet edilir. Aslında kelime “يَطُوفُ” olup ت, ط harfine “يَطُوفُ” olarak idgam edilmiştir.³⁵⁹

164. Ayet:

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَخْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ³⁶⁰

BEGAVÎ: Hamza ve Kisâî “الرِّيَّاحِ” “rüzgarlar” kelimeyi “الريح” “rüzgar” olarak “ا” olmadan okur, aynı şekilde Rûm sûresinde kelimeyi de³⁶¹ مبشرات الرياح tekil okurlar. Diğerleri ise Kur’ân’ın her yerinde kelimeyi “ا” ile okur. Yalnız kelimenin başında elif lam takısı olmasına rağmen³⁶² الرِّيحُ الْعَقِيمِ ayetini istisna olarak tekil okudular. Ebû Ca’fer kelimenin başında elif-lam varsa kelimeyi çoğul okumuştur.³⁶³

TABERSÎ: Hamza ve Kisâî kelimeyi tekil olarak “الريح” “rüzgâr” okur, diğerleri ise kelimeyi cemi olarak “الرياح” “rüzgarlar” anlamında okurlar. Ebû Ca’fer Kur’ân’ın her yerinde Zâriyat sûreci hariç kelimeyi çoğul okur. Ebû Amr, Ya’kup, İbn Âmir ve Âsım çoğul olarak okur ancak bu on sûre hariç: A’râf, Hicr, Kehf, Furkân, Neml, Rûm, Fâtır ve Câsiye. Nâfi’ İbrâhîm sûresinde kelimeyi çoğul okumuştur. İbn Kesîr’de Bakara, Hicr, Kehf, Rûm ve Câsiye sûrelerinde kelimeyi tekil olarak okur.³⁶⁴

³⁵⁹ Tabersî, Cilt:1, s. 331.

³⁶⁰ “Şüphesiz, göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde, insanlara fayda sağlayacak şeylerle denizde seyreden gemilerde, Allah’ın gökyüzünden indirip kendisiyle ölmüş toprağı dirilttiği yağmurda, yeryüzünde her çeşit canlıyı yaymasında, rüzgârları değiştirmesinde ve gökle yer arasında yerleştirilen bulutta, bunların hepsinde akıllı bir topluluk için deliller vardır.”

³⁶¹ Rûm, 30/46.

³⁶² Zariyat, 51/41.

³⁶³ Begavî, Cilt:1, s. 178.

³⁶⁴ Tabersî, Cilt:1, s. 339.

165. Ayet:

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يُرَوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ³⁶⁵

BEGAVÎ: Nâfi', İbn Âmir ve Ya'kup "وَلَوْ يَرَى" "keşke bilselerdi" kelimeyi "ت" ile

ile وَلَوْ تَرَى "görseydin" olarak okur, diğerleri ise "ي" ile okur. Şartın cevabı burada gizlidir, onun örneği Kur'ân'da çoktur: "وَلَوْ أَن قُرْآنًا سِيرَتِ بِهِ الْجِبَالُ أَوْ قُطِّعَتْ بِهِ" İfadenin Kur'ânda takdiri şöyledir: "Ya Muhammed sen o zalimleri azabı görecekları azaptan korkup onun ne kadar büyük olduğunu farkedecekleri zaman bir görsen" ve denilir ki: "Ya Muhammed, sen azabı gördükleri ve ondan korktuları zaman zalimlerin halini bir görsen." İbn Âmir "إِذْ يُرَوْنَ" "görecekları" kelimesini "ي" dammeli olarak yani "إِذْ يُرَوْنَ" "kendilerine gösterildiği vakit" anlamında okur, diğerleri ise fethalı olarak okurlar.³⁶⁶

TABERSÎ: Nâfi' İbn Âmir ve Ya'kup "وَلَوْ تَرَى" "görseydin" "ت" ile okunduğunu, diğerleri ise ي ile "وَلَوْ يَرَى" "keşke bilselerdi" okunduğunu söyler. Bütün kıraatçiler ayeti "إِذْ يُرَوْنَ" ye fethalı okur, yalnız İbn Âmir "إِذْ يُرَوْنَ" ye dammeli okur. Ebû Ca'fer ve Ya'kup "وَإِنَّا لِلَّهِ" , وَإِنَّا لِلَّهِ إِنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ , وَإِنَّا لِلَّهِ iki ayrı kelime de hemzeyi kesralı okur. Diğerleri hemzeyi fethalı "وَإِنَّا لِلَّهِ" okurlar.³⁶⁷

168. Ayet:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ³⁶⁸

³⁶⁵ "İnsanlar arasında Allah'ı bırakıp da O'na ortak koşanlar vardır. Onları, Allah'ı severcesine severler. Müminlerin Allah'a olan sevgisi daha kuvvetlidir. Zulmedenler azaba uğrayacakları zaman bütün kuvvetin Allah'ın olduğunu ve Allah'ın azabının pek şiddetli olduğunu bir bilselerdi!"

³⁶⁶ Begavî, Cilt:1, s. 179; Kurtubi, s.441.

³⁶⁷ Tabersî, Cilt:1, s. 344.

³⁶⁸ "Ey İnsanlar! Yeryüzündeki nimetlerimden helal ve temiz olmak şartıyla yiyin. Şeytanın adımlarına uymayın. Çünkü o sizin için apaçık bir düşmandır."

BEGAVÎ: Ebû Ca'fer, İbn Âmir, Kisâî, Hafs ve Ya'kup "حَطَوَات" kelimesin de "ط" damme ile diğerleri sükûn ile "حَطَوَات" "adım" anlamında okur.³⁶⁹

TABERSÎ: Nâfî', Ebû Amr, Hamza ve Ebû Bekr kelimeyi "حَطَوَات" "adım" olarak "ط" sükûn ile diğerleri ise damme ile "حَطَوَات" okur. Ali'den şâz rivayetle "حَطَوَات" hemzeli ve iki damme ile okur. Ebû's- Simâl el- Adevi "حَطَوَات" olarak "ط" ve "خ" harflerini fethalı okur.³⁷⁰

170. Ayet:

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ³⁷¹

BEGAVÎ: Kisâî "بَلْ نَتَّبِعُ" kelimesini "ن" ve "ل" harfine katarak idgam ile okur. Böylece "هل" ve "بل" harflerinin lam'ı ت, ث, ذ, س, ص, ط, ظ harflerine idgam olur.³⁷²

173. Ayet:

إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالْدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنزِيرِ وَمَا أُهْلَ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَحِيمٌ³⁷³

BEGAVÎ: Ebû Ca'fer Kur'an'ın her yerinde "المَيْتَةُ" "haram kıldı" kelimesini müşedded olarak "المَيْتَ" okur. Âsım, Hamza "فَمَنْ اضْطُرَّ" "kim mecbur kalırsa" kelimesinde ن kesralı "فَمَنْ اضْطُرَّ" olarak okur.

³⁶⁹ Begavî, Cilt:1, s. 180.

³⁷⁰ Tabersî, Cilt:1, s. 351.

³⁷¹ "Onlara, "Allah'ın indirdiğine uyun!" denildiği zaman, "Hayır" dediler, "Atalarımızı neyin üzerinde bulduksa, ona uyarız." derler. Ya ataları bir şey anlamayan, doğru yolu seçemeyen kimseler olsalar da mı?"

³⁷² Begavî, Cilt:1, s. 181.

³⁷³ "Allah, size yalnız leş, kan, domuz eti ve Allah'tan başkası adına kesileni haram kıldı. Kim bunlardan yemek zorunda kalırsa, diğerinin hakkına tecavüz etmemek ve zaruret miktarını aşmamak şartıyla, ona günah yoktur. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."

TABERSÎ: Ebû Ca'fer "المَيْتَةُ" Kur'anın her yerinde kelimeyi müşedded okur.

"المَيْتَةُ" kelimesinin aslı "المَيْتَةُ" dir. İkinci "ي" hazfedilmiştir. Hicazlılar, Şam ve Kisâî "فَمَنْ اضْطُرَّ" kelimesini dammeli olarak "فَمَنْ اضْطُرَّ" okur, Ebû Ca'fer "ط" kesralı "فَمَنْ اضْطُرَّ" okur. Diğerleri "ن" kesralı okur.³⁷⁴

177. Ayet:

لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ
وَاتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ
وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ³⁷⁵

BEGAVÎ: Hamza ve Hafs "لَيْسَ الْبِرُّ" kelimesini "ر" nasb ile diğerleri ref ile okur.

"Leyse" edatı "Kane" kabilindendir. Bundan sonra gelen iki marifeden istediğini haber ve isim yapabilirsin.³⁷⁶ Burada Leyse'den sonra "el- birr" kelimesi geldiğinden onu haber yaparak kelimeyi nasb yapmıştır. "أَنْ تُولُوا" "döndürmeniz" isim yapmıştır.³⁷⁷

Nâfi' ve İbn Âmir "لَكِنَّ الْبِرَّ" kelimesini de "ن" harfini hafif olarak, "ر" harfini ref olarak yani "وَلَكِنَّ الْبِرَّ" okur, diğerleri "ن" teşdid "ر" nasb ile okur.³⁷⁸

TABERSÎ: Hafs ve Hamza "لَيْسَ الْبِرُّ" kelime de "ر" nasb ile diğerleri ref ile okur.

İbn Mesud'dan şâz rivayetle "لَيْسَ الْبِرُّ" nasb ile "أَنْ تُولُوا" kelimesi de "ي" ile "أَنْ يُؤَلُّو" okur.

³⁷⁴ Tabersî, Cilt:1, ss. 356-357.

³⁷⁵ "İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı taraflarına çevirmeniz (den ibaret) değildir. Asıl iyilik, Allah'a, ahiret gününe, meleklerle, kitap ve peygamberlere iman edenlerin; mala olan sevgilerine rağmen, onu akrabaya, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, isteyene ve kölelere verenlerin; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, antlaşma yaptıklarında sözlerini yerine getirenlerin ve zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda sabredenlerin tutum ve davranışlarıdır. İşte bunlar, doğru olanlardır. İşte bunlar, Allah'a karşı gelmekten sakınanların ta kendileridir."

³⁷⁶ Kurtubi, s. 484.

³⁷⁷ Begavî, Cilt:1, s. 185.

³⁷⁸ Begavî, Cilt:1, s. 186.

okunduğu rivayet edilir. Nâfi' ve İbn Âmir “ولكنَّ البرَّ” ref ve tahfif ile okur. Diğerleri “ولكنَّ البرَّ”³⁷⁹ nasb ve teşdid ile okurlar.

182. AYET:

³⁸⁰“فَمَنْ خَافَ مِنْ مُوصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ”

BEGAVÎ: Hamza, Kisâî, Ebû Bekir ve Ya'kup “مِنْ مُوصٍ” “vasiyet eden”

kelimesini de و fethalı ص harfini ise teşdid ile “مِنْ مُوصٍ” olarak okurlar.³⁸¹ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا³⁸² ayetlerinde olduğu gibi. Diğerleri “و” sükûn ile “ص” harfini tahfif olarak okurlar.³⁸³ يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ ve ³⁸⁴يَا أُوْدَيْنِ³⁸⁵ ayetlerinde olduğu gibi.

TABERSÎ: Kûfeliler -Hafs ve Ya'kup dışında- “مُوصٍ” teşdid ile diğerleri ise

وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ³⁸⁶ tahfif ile okurlar. Böyle okumalarına sebep şu ayettir:

184. Ayet:

أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامٍ مِسْكِينٍ

³⁸⁷“فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ”

³⁷⁹ Tabersî, Cilt:1, s. 363.

³⁸⁰ “Vasiyet edenin hata etmesinden ve günaha girmesinden endişe eden bir kimse, aralarını düzeltirse ona günah yoktur. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”

³⁸¹ Şura, 42/13.

³⁸² Ankebût, 29/8.

³⁸³ Nisa, 4/11.

³⁸⁴ Nisa, 4/12.

³⁸⁵ Begavî, Cilt:1, s. 194.

³⁸⁶ Tabersî, Cilt:1, s. 373.

³⁸⁷ “Oruç sayılı günlerdedir. Sizden kim hasta, ya da yolculukta olursa, tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutar. Oruca gücü yetmeyenler ise bir yoksul doyumu fide verir. Bununla birlikte, gönülden kim bir iyilik yaparsa o kendisi için daha hayırlıdır. Eğer bilerseniz oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır.”

BEGAVÎ: İbn Abbas'tan gelen meşhur kıraate göre “يُطِيقُونَهُ” “oruç tutmaya güç yetmeyenler de...” kelimesini “ي” dammeli, “ط” fethalı ve tehfif, “و” fethalı ve teşdid olarak yani “zorlukla bu oruca güç yetirenler” anlamında “يُطَوَّقُونَهُ” olarak okur. Medineliler ve Şam “فِدْيَةُ طَعَامٍ مِسْكِينَ” “doyumu fidye” kelimeyi muzaf ile “فِدْيَةُ طَعَامٍ” okur böylece Mâide sûresinde olduğu gibi - كفارة طعام - izafet terkibi şeklinde okunur. Yine “مِسْكِينَ” “yoksul” kelimesini çoğul “مَسَاكِينَ” olarak “yoksullar” okumuşlardır. Diğerleri ise tekil okumuşturlar.³⁸⁸

TABERSÎ: Ebû Ca'fer, Nâfi' ve İbn Âmir kelimeyi “فِدْيَةُ طَعَامٍ” şeklinde yani “فدية” kelimesini “طعام” ye izade ederek, miskin kelimesini de çoğul olarak مَسَاكِينَ okur. Diğerleri ise “فدية” tek bir şekilde, “طَعَامٍ” ref, “مِسْكِينَ” tekil ve mecrur olarak okur. Hamza ve Kisâî kelimeyi “يَطْوَعُ” diğerleri ise “تَطَوَّعَ” okur.³⁸⁹

185. Ayet:

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ³⁹⁰

BEGAVÎ: Ebû Ca'fer “وَالْيُسْرَ” “kolaylık” her iki kelimedede “س” damme ile “م” okur, diğerleri ise sükûn ile okur. Ebû Bekr kelimeyi “وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ” olarak okur, diğerleri ise sükûn ile okur. Ebû Bekr kelimeyi “وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ” olarak okur, diğerleri ise sükûn ile okur.

³⁸⁸ Begavî, Cilt:1, s. 197.

³⁸⁹ Tabersî, Cilt:2, s. 6.

³⁹⁰ “Ramazan ayı, insanlar için bir hidayet rehberi ve hak ile batılı ayırmada doğru yolu göstermek için apaçık delilleri olan Kur'an'ın, yeryüzüne indirildiği aydır. Öyle ise içinizden kim bu aya ulaşırsa onu oruçla geçirsün. Kim de hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutsun. Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez. Bu da sayıyı tamamlamanız ve hidayete ulaştırmasına karşılık Allah'ı yüceltmeniz ve şükretmeniz içindir.”

harfini teşdid ile diğerleri ise harfî tahfîf ile “وَلْيُكْمِلُوا” okur.³⁹¹ Bu ayette olduğu gibi.

الْيَوْمَ اكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ³⁹²

TABERSÎ: Âsım’dan Ebû Bekir ayeti “وَلْيُكْمِلُوا” olarak teşdid ile okur, diğerleri ise “الْيَوْمَ اكْمَلْتُ لَكُمْ” tahfif olarak okur. Böyle okumalarının sebebi bu ayettir: “الْيَوْمَ اكْمَلْتُ لَكُمْ”. Ebû Ca’fer ayette iki kelimeyi de teskil ile “الْعُسْرُ وَالْيُسْرُ” okur. Diğerleri ise tahfif ile okurlar. Her iki okuyuşta “Ta ki o sayılı günleri tamamlayasınız...” anlamı vermektedir.³⁹³

186. Ayet:

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ³⁹⁴

BEGAVÎ: Kâlun dışında Medineliler ve Ebû Amr “أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ” geçildiğinde “ي” ortaya çıkar, diğerleri ise geçse de dursa da “ي” düşer. Böylece kıraatçiler tilavette “ي” harfinin isbatında ve düşmesinde ihtilaf ederler.³⁹⁵

189. Ayet:

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْآهْلِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَى وَأَتُوا³⁹⁶ الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

BEGAVÎ: İbn Kesîr, İbn Âmir, Hamza, Kisâ ve Ebû Bekr “وَالْغُيُوبِ وَالْجُيُوبِ وَ”

الْعِيُونَ kelimelerini kesra ile okur. Diğerleri ise dammeli okurlar. Hamza, İbn Âmir ve

³⁹¹ Begavî, Cilt:1, s. 201.

³⁹² Maide, 4/3

³⁹³ Tabersî, Cilt:2, s. 10.

³⁹⁴ “Şayet kullarım sana beni sorarlarsa, gerçekten ben çok yakınım. Bana dua edince, dua edenin duasına cevap veririm. O zaman, doğru yolu bulmaları için benim davetime uysunlar, bana iman etsinler.”

³⁹⁵ Begavî, Cilt:1, s. 205.

³⁹⁶ “Sana, hilâllerini soruyorlar. De ki: “Onlar insanlar ve hac için vakit ölçüleridir. İyilik, evlere arkalarından girmeniz değildir. Ama iyi davranış, takva sahibi insanın davranışdır. Evlere kapılarından girin. Allah’a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz.””

Kisâi “جيوحن” kelimesin de “ج” kesralı, Ebû Bekr ve Hamza “العين” kelimesinde “غ” kesra ile okur.³⁹⁷

TABERSÎ: İbn Kesîr, İbn Zekvân³⁹⁸, Kisâi البيوت والشيوع kelimeleri ikisi de kardeşdir ve kesre ile okunur yalnız “العيوب” kelimesi hariçtir. Hamza, Hamid ve Yahya kelimeleri kesre ile okurlar, onlarda yalnızca “الجيوب” kelimesini bu şekilde okumazlar. Kâlun ise sadece “البيوت” kelimesini kesra ile okur. Diğerleri ise damme ile okur.³⁹⁹

191. Ayet:

وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ تَقْتُلُوهُمْ وَآخَرُجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ
”حَتَّى يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ فَإِنْ قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ“⁴⁰⁰

BEGAVÎ: Hamza ve Kisâi “الْقَتْلُ” kelimeyi “ا” olmadan okur, manası “Onlardan bazıları sizi öldürmedikçe sizde onları öldürmeyin”. Diğerleri ise “القتال” elif ile okur.⁴⁰¹

TABERSÎ: Hamza ve Kisâi “وَلَا تَقْتُلُوهُمْ ، حَتَّى يُقَاتِلُوكُمْ ، فَإِنْ قَاتَلُوكُمْ” kelimeleri her yerde ا olmadan okur, diğerleri ise cemi olduğundan “ا” ile okurlar. “ا” olmadan okuyanların delili mushafa uymalarıdır, çünkü mushafta elifsiz yazar. “ا” ile okuyanların delili rahman da olduğu gibi elif’in düşürülmesidir.⁴⁰²

³⁹⁷ Begavî, Cilt:1, s. 212.

³⁹⁸ 10 Muharrem 173'te Dımaşk'ta doğdu ve 7 Şevval 242'de orada vefat etti. İbn Zekvân Hişâm b. Ammâr ile İbn Âmir kıraatinin en yetkili kaynağı olmuştur. İbn Mücâhid'in Kitâbü's-Seb'a'sında sonra yedi kıraat konusunda yazılan ve imamların râvilerini iki ile sınırlayan eserlerin hepsinde İbn Âmir'in kıraati için tercih edilen iki râviden biri de İbn Zekvan olmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. İbnü'l Cezerî, Gâyetü'n-Nihâye, Cilt:1, ss. 404-405.

³⁹⁹ Tabersî, Cilt:2, s. 22.

⁴⁰⁰ “Onları nerede yakalarsanız öldürün. Sizi çıkardıkları yerden siz de onları çıkarın. Zulüm ve baskı adam öldürmekten daha ağırdır. Yalnız, Mescid-i Haram yanında olanlar, onlar sizinle savaşmadıkça, siz de onlarla savaşmayın. Sizi öldürmeye çalışırlarsa hemen onları öldürün. Kâfirlerin cezası böyledir.”

⁴⁰¹ Begavî, Cilt:1, s. 214.

⁴⁰² Tabersî, Cilt:2, s. 25.

197. Ayet:

الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ “
”وَتَزُودُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى وَاتَّقُونِ يَا أُولِيَ الْأَلْبَابِ“⁴⁰³

BEGAVÎ: İbn Kesîr ve Basralılar “فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ” ayeti tenvinli ve ref ile “فَلَا” okur, diğerleri ise tenvinsiz ve nasb ile okurlar. “وَلَا جِدَالَ” kelimesi fethalı okunur. Ebû Ca’fer ise kelimeyi tenvinli ve ref ile okur.⁴⁰⁴

TABERSÎ: İbn Kesîr, Ebû Amr ve Ya’kup “فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ” ayeti ref ve tenvinli, “وَلَا جِدَالَ” kelimesini fethalı okurlar. Ebû Ca’fer çoğunluk gibi tenvinli ve ref ile okur, diğerleri ise çoğul ve fethalı okurlar.⁴⁰⁵

208. Ayet:

”يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ“⁴⁰⁶

BEGAVÎ: Hicazlılar ve Kisâî kelimeyi “السِّلْمِ” olarak “س” fetha ile diğerleri ise “س” kesralı olarak okur. En’âm sûresinde de “وَأِنْ جُنَحُوا لِلْسِّلْمِ” kesra ile okurlar. Ebû Bekr ve diğerleri ise fethalı okurlar. Muhammed sûresinde de kesra ile okurlar.⁴⁰⁷

TABERSÎ: Hicazlılar ve Kisâî kelimeyi “فِي السِّلْمِ كَافَةً” olarak “س” harfini fethalı okur, diğerleri ise “س” harfini kesralı okur. Ahfeş şöyle der: “السِّلْمِ” kelimesinde “س”esrelidir çünkü lügatta üç şekilde geçer: السِّلْمِ , السِّلْمِ , السِّلْمِ . “Silm” İslâm anlamındadır. Bir diğer anlamıda barış demektir.⁴⁰⁸

⁴⁰³ “Hac ayları bilinen aylardır. Kim o aylarda hacca başlarsa, artık ona hacda cinsel ilişki, günaha sapmak, kavga etmek yoktur. Siz iyilik yaparsanız, Allah onu bilir. (Ahiret için) azık toplayın. Kuşkusuz azığın en hayırlısı takvadır. Ey akıl sahipleri, bana isyan etmekten sakının.”

⁴⁰⁴ Begavî, Cilt:1, s. 226.

⁴⁰⁵ Tabersî, Cilt:2, s. 35.

⁴⁰⁶ “Ey iman edenler! Hepiniz barış ve güvenliğe (İslâm’a) girin. Şeytanın adımlarına uymayın. Çünkü o, size apaçık bir düşmandır.”

⁴⁰⁷ Begavî, Cilt:1, s. 245.

⁴⁰⁸ Tabersî, Cilt:2, s. 48.

210. Ayet:

409 “هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ وَالْمَلَائِكَةُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ”

BEGAVÎ: Ebû Ca’fer “وَالْمَلَائِكَةُ” hafd⁴¹⁰ ile okur “الْغَمَامِ” kelimesine atıf vardır.

Diğerleri ref ile okur. İbn Âmir, Hamza, Kisâî ve Ya’kup “وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ” ayetinde “ت” kesralı “ت” fethalı yani “تُرْجَعُ” olarak okurlar, diğerleri ise “ج” fetha ile “ت” damme ile okur.⁴¹¹

TABERSÎ: Ebû Ca’fer kelimeyi “وَالْمَلَائِكَةُ” cer ile okur, diğerleri ise ref ile okur.

İbn Âmir, Kisâî ve Hamza kelimeyi ت harfini fethalı olarak “تُرْجَعُ الْأُمُورُ” şeklinde okurlar, diğerleri ise “ت” harfini dammeli okurlar.⁴¹²

213. Ayet:

كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيُحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اختلفوا فيه وَمَا اختلف فيه إِلَّا الَّذِينَ أُوْتُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ بَعِيًّا بَيْنَهُمْ فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اختلفوا فيه مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ⁴¹³

BEGAVÎ: Ebû Ca’fer “لِيُحْكُمَ” kelimesini “ي” damme ile “ك” fetha ile “لِيُحْكُمَ”

okur, diğerleri “ي” fethalı “ك” dammeli olarak okur.⁴¹⁴

⁴⁰⁹ “Onlar, bulut gölgeleri içinde Allah’ın ve meleklerin kendilerine gelmesini ve işin bitirilmesini mi bekliyorlar? Oysaki bütün işler Allah’a döndürülür.

⁴¹⁰ Hafd: lügatte düz yer rahat geçim, indirmek ve eksiltmek demektir. Istılahta, irab çeşitlerinden biri olup, raf’ın zıddıdır. İsimlere kesre hareke kazandıran cer halidir. Nihat Temel, Kıraat ve Tecvid Istılahları, s. 69.

⁴¹¹ Begavî, Cilt:1, s. 241.

⁴¹² Tabersî, Cilt:2, s. 50.

⁴¹³ “İnsanlar tek bir ümmetti. Allah, müjdeciler ve uyarıcılar olarak peygamberler gönderdi ve bununla beraber, insanların anlaşmazlığa düştükleri şeyler konusunda, aralarında hüküm vermek üzere kitapları hak olarak indirdi. Kendilerine apaçık âyetler geldikten sonra o konuda ancak; kitap verilenler, aralarındaki kıskançlık sebebiyle anlaşmazlığa düştüler. Bunun üzerine Allah iman edenleri, kendi izniyle, onların hakkında ayrılığa düştükleri gerçeğe iletti. Allah dilediğini doğru yola iletir.”

⁴¹⁴ Begavî, Cilt:1, s. 244.

TABERSÎ: Ebû Ca'fer kelimeyi “لِيَحْكَمَ” olarak yani “ي” dammeli “ك” fethalı olarak tek okuyandır. Diğerleri ise “ي” fethalı, “ك” damme ile okurlar.⁴¹⁵

Her iki müfessir de genel okuyanların görüşüne göre hükmetmek kelimesini kitaba isnat edilmiştir der. Şu ayetteki gibi ⁴¹⁶ “هَذَا كِتَابُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ” “Bu size gerçekleri söylemekte olan kitabımızdır.”

214. Ayet:

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخِلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسْتَهْزِئِينَ وَالصَّارِعُ يُرْزَلُونَ حَتَّى يَقُولَ “الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصُرُ اللَّهَ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ”⁴¹⁷

BEGAVÎ: Nâfi’ kelimeyi “حَتَّى يَقُولَ” olarak yani “ل” harfini dammeli okur.

Nasb ile okuyanlar gelecek zamanı esas alırlar, ref ile okuyanlar ise şimdiki zaman anlamını esas alırlar. Yalnız bu geçmiş hikâye eden bir şimdiki zaman kipidir.⁴¹⁸

TABERSÎ: Nâfi’ “حَتَّى يَقُولَ” kelimesinde “ل” harfini dammeli olarak tek okur, diğerleri nasb ile okur.⁴¹⁹

219. Ayet:

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْغَفْوُ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ”⁴²⁰

⁴¹⁵ Tabersî, Cilt:2, s. 54.

⁴¹⁶ Câsiye, 45/29.

⁴¹⁷ “Yoksa siz, kendinizden önce geçenlerin başına gelenlerin, hiç sizin de başınıza gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Peygamber ve onunla beraber mü’minler, “Allah’ın yardımı ne zaman?” diyecek kadar darlığa ve zorluğa uğramışlar ve sarsılmışlardı. İyi bilin ki, Allah’ın yardımı pek yakındır.”

⁴¹⁸ Begavî, Cilt:1, s. 245.

⁴¹⁹ Tabersî, Cilt:2, s. 56.

⁴²⁰ “Sana içki ve kumar hakkında sorarlar. De ki: “Onlarda hem büyük günah hem de insanlar için faydalar vardır. Ama günahları faydalarından büyüktür.” Yine sana Allah yolunda ne harcayacaklarını soruyorlar. De ki: “İhtiyaçtan arta kalanı.” Allah, size ayetleri böyle açıklıyor ki düşüneliniz.”

BEGAVÎ: Hamza ve Kisâi “إِثْمٌ كَبِيرٌ” “büyük günah” kelimesini “ث” ile “كَبِيرٌ” “çok günah” olarak okur, diğerleri ise “ب” harfi ile okur. Ebû Amr “العَفْوُ” ref ile diğerleri ise nasb ile okur.⁴²¹

TABERSÎ: Âsım hariç Kûfeliler ise “إِثْمٌ كَبِيرٌ” “çok günah” olarak kelimeyi “ث” harfi ile okur. Diğerleri ise “ب” harfi ile “büyük günah” anlamında okurlar. Ebû Amr “قُلْ الْعَفْوُ” kelimesini de “و” damme ile kelimeyi tek okur. Diğerleri ise nasb ile okur.⁴²²

222. Ayet:

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى فَأَعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ⁴²³

BEGAVÎ: Ebû Bekr rivayeti ile Âsım, Hamza ve Kisâi “حَتَّى يَطْهُرْنَ” “temizlenene kadar” kelimesini ط ve ه harflerini teşdid ile “حَتَّى يَطْهُرْنَ” “tertemiz oluncaya kadar” okur. Diğerleri ise ط dammeli “ط” harfini sükûn ile okur.⁴²⁴

TABERSÎ: Hafs dışında Kûfeliler ise kelimeyi “حَتَّى يَطْهُرْنَ” “tertemiz oluncaya kadar” olarak ط ve “ط” harfini teşdid ile okur, diğerleri tahfif okuyarak “temizlenene kadar” anlamı ile okurlar.⁴²⁵

⁴²¹ Begavî, Cilt:1, s. 253.

⁴²² Tabersî, Cilt:2, s. 65.

⁴²³ “Sana kadınların ay hâlini sorarlar. De ki: “O bir kirliliktir. Ay hâlinde kadınlardan uzak durun. Temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri vakit, Allah’ın size emrettiği yerden onlara yaklaşın. Şüphesiz Allah çok tövbe edenleri sever, çok temizlenenleri sever.”

⁴²⁴ Begavî, Cilt:1, s. 258.

⁴²⁵ Tabersî, Cilt:2, s.71.

229. Ayet.

الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ فَاِمَسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ اَوْ تَسْرِيحٌ بِاِحْسَانٍ وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ اَنْ تَاْخُذُوا بِمَا اَتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا اِلَّا اَنْ يَخَافَا اَلَّا يُقِيْمَا
حُدُوْدَ اللّٰهِ فَاِنْ حِفْظُهُمُ اَلَّا يُقِيْمَا حُدُوْدَ اللّٰهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فَمَا افْتَدَتْ بِهٖ تِلْكَ حُدُوْدُ اللّٰهِ فَلَا تَعْتَدُوْهَا وَمَنْ يَتَعَدَّ
حُدُوْدَ اللّٰهِ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُوْنَ⁴²⁶

BEGAVÎ: Ebû Ca'fer, Hamza ve Ya'kup "إِلَّا أَنْ يَخَافَا" "o ikisi korkarsa" kelimesini "ي" harfini damme ile "يُخَافَا" "o ikisi adına endişe duyulursa" anlamında, diğerleri "ي" harfini fethalı okur.⁴²⁷

TABERSÎ: Ebû Ca'fer "إِلَّا أَنْ يُخَافَا" "o ikisi adına endişe duyulursa" anlamında "ي" harfini damme ile okur, diğerleri "ي" harfini fetha ile "إِلَّا أَنْ يَخَافَا" "o ikisi korkarsa" anlamında okurlar.⁴²⁸

233. Ayet:

وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنْسِمَ الرَّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا
تُكَلِّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا لَا نَضَارَ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَلَدِهِ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ
مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَرْضِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوفِ
وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ⁴²⁹

⁴²⁶ "O boşama iki defadır. Sonrası ya iyilikle tutmak, ya da güzellikle bırakmaktır. Eşlerin, Allah'ın belirlediği ölçüleri koruyamama endişeleri dışında kadınlara verdiklerinizden birşeyi geri almanız, sizin için helâl olmaz. Eğer onlar Allah'ın belirlediği ölçülere uymayacaklar diye endişeye düşerseniz, o zaman kadının bedel vermesinde ikisine de günah yoktur. Bunlar Allah'ın koyduğu sınırlardır. Sakın bunları aşmayın. Allah'ın koyduğu sınırları kim aşarsa, onlar zalimlerin ta kendileridir."

⁴²⁷ Begavî, Cilt:1, s. 271.

⁴²⁸ Tabersî, Cilt:2, s. 84.

⁴²⁹ "Emzirmeyi tamamlamak isteyen babalar için anneler çocuklarını bütün iki yıl emzirirler. Onların (annelerin) yiyeceği, giyeceği, örfü uygun olarak babaya aittir. Hiçbir kimseye gücünün üstünde bir yük ve sorumluluk yüklenmez. -Hiçbir anne ve hiçbir baba çocuğu sebebiyle zarara uğratılmasın- (Baba ölmüşse) mirasçı da aynı şeyle sorumludur. Eğer (anne ve baba) kendi aralarında konuşup anlaşarak (iki yıl dolmadan) çocuğu sütten kesmek isterlerse onlara günah yoktur. Eğer çocuklarınızı emzirtmek isterseniz örfü uygun olarak vereceğiniz ücreti güzelce ödediğiniz takdirde size bir günah yoktur. Allah'a karşı gelmekten sakının ve bilin ki, Allah yapmakta olduklarınızı hakkıyla görendir."

BEGAVÎ: İbn Kesîr ve Basralılar kelimedeki “ر” harfini şeddeli ve ref ile تُضَارُّ لا “zarara uğratılmaz” diğerleri ise “ر” nasb ile “لا تُضَارُّ” olarak okurlar. İbn Kesîr bir diğer kelime “مَا آتَيْتُمْ” ise olarak “آ” uzatmadan okur. Aynı şekilde 430 مَا آتَيْتُمْ مِنْ رَبِّهَا ayetini de “آ” uzatmadan okur, bu şekilde okuyuş manayı güzelleştirdiğini söyler.⁴³¹

TABERSÎ: Basralılar, İbn Kesîr ve Kuteybe “لا تُضَارُّ” kelimedeki teşdid ve ref ile yani “لا تُضَارُّ” okurlar, Ebû Ca’fer vakfetme niyeti ile tahfîf ve sükûn ile okur yani لا تُضَارُّ diğerleri ise teşdid ve fetha ile “لا تُضَارُّ” okur. İbn Kesîr “مَا آتَيْتُمْ” elif-i maksure ile okur, diğerleri “مَا آتَيْتُمْ” olarak uzatarak okur.⁴³²

234. Ayet:

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا
فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ⁴³³

TABERSÎ: Ali’den şâz bir rivayetle kelimenin “يَتَوَفَّوْنَ” olarak “ي” fetha ile okunduğu rivayet edilir.⁴³⁴ Mana: “İçinizden müddetlerini tamamlayanların...” şeklinde olup Hz. Ali’nin kıraatidir.⁴³⁵

⁴³⁰ Rûm, 30/39.

⁴³¹ Begavî, Cilt:1, ss. 278-279.

⁴³² Tabersî, Cilt:2, s. 91.

⁴³³ “İçinizden vefat edenlerin arkada bıraktıkları kadın eşleri, kendilerini dört ay on gün beklerler. Süreleri bitirince artık kendileri için meşru olanı yapmalarında sizin için bir sorumluluk yoktur. Allah her ne yaparsanız hakkıyla haberdardır.”

⁴³⁴ Tabersî, Cilt:2, s. 95.

⁴³⁵ Zemahşeri, s. 748.

236. Ayet:

لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً وَمَتَّعُوهُنَّ عَلَى الْمَوْسِعِ قَدَرُهُ وَعَلَى الْمُقْتَرِ “
436”قَدَرُهُ مَتَاعًا بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ

BEGAVÎ: Hamza ve Kisâî “مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ” kelimeyi “ا” ile Ahzâb sûresinde olduğu gibi مِمَّنْ قَبْلَ أَنْ يَتِمَّاسًا⁴³⁷ okur, 437 ayetin de olduğu gibi Diğerleri ise مِمَّنْ قَبْلَ أَنْ يَتِمَّاسًا⁴³⁷ okur, delili ise 438 بَشَرٍ ayetinin okunuşudur. Ebû Ca’fer, İbn Âmir, Hamza, Hafs ve Kisâî “قَدَرُهُ” kelimesini “د” harfini fethalı okur, diğerleri ise sükûn ile قَدَرُهُ okur. Aynı kelimenin iki kullanımıdır.⁴³⁹

TABERSÎ: Hamza ve Kisâî kelimeyi “تَمَّاسُوهُنَّ” olarak yani “ا” ve “ت” harfinin de damme ile okur. Diğerleri ise kelimeyi “تَمَّاسُوهُنَّ” olarak okur. Ebû Ca’fer, Kûfeliler – Ebû Bekr ve İbn Zekvân dışında- “قَدَرُهُ” bu du Rûm sûresinde de aynı şekilde د harfini fetha ile okur. Diğerleri ise iskân ile yani “قَدَرُهُ” okur. Aynı anlama gelir.⁴⁴⁰

237. Ayet:

وَإِنْ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَوَضَعْنَ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّا أَنْ يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوَ الَّذِي بِيَدِهِ “
441”عُقْدَةُ النِّكَاحِ وَأَنْ تَعْفُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

⁴³⁶ “Kendilerine el sürmeden ya da mehir belirlemeden kadınları boşarsanız size bir günah yoktur. Varlıklı olan gücüne göre, fakir olanda gücüne göre olmak üzere onlara, aklın ve dinin gereklerine uygun olarak müt’a verin. Bu, iyi ve güzel davrananlar üzerine bir borçtur.”

⁴³⁷ Mücadele, 58/3.

⁴³⁸ Al-i İmran, 3/47.

⁴³⁹ Begavî, Cilt:1, ss. 283-284.

⁴⁴⁰ Tabersî, Cilt:2, s. 99.

⁴⁴¹ “Eğer onları kendilerine el sürmeden mehir belirlemiş olarak boşarsanız, belirlediğiniz mehin yarısı onlarındır. Ancak kadının, ya da nikâh bağı elinde bulunanın vazgeçmesi başka. Bununla birlikte, sizin vazgeçmeniz takvaya daha uygundur. Aranızda iyilik yapmayı da unutmayın. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir.”

TABERSÎ: Hasan'dan şâz rivayetle kelimenin “أَوْ يَعْمُوالَّذِي يَدِيدُ” “bağışlamaları” olarak “وَلَا تَنَاسُوا الْفَضْلَ” ayeti de bu şekilde okunduğunu nakleder. Hem “و” hem “ي” harfinin sükûn okunması elif sebebiyledir.⁴⁴²

240. Ayet:

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لَّأَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ
عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَّعْرُوفٍ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ⁴⁴³

BEGAVÎ: Basralılar, İbn Âmir, Hamza ve Hafs, kelimeyi “وصية” nasb ile okur manası: “İçinizden vefat edenler eşlerine...bir vasiyette bulunsunlar...” şeklindedir, diğerleri ise ref ile okur.⁴⁴⁴

TABERSÎ: Medineliler, İbn Kesîr, Kisâî, Ebû bekir “وصية” ref ile okur, diğerleri ise nasb ile okurlar.⁴⁴⁵ Kurtubi bu okuyuşa göre anlamın şu şekilde olacağını söyler: “Eşlerine vasiyette bulunurlar” şeklinde olur. Bunun: "Vasiyette bulunmakla görevlidirler" anlamına gelme ihtimali de vardır. O takdirde "eşlerine" buyruğu sıfat olur.⁴⁴⁶

245. Ayet:

مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْصُطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ⁴⁴⁷

BEGAVÎ: İbn Kesîr, Ebû Ca'fer, İbn Âmir ve Ya'kup “فيضعفه” teşdid ile okur, Ebû Amr Ahzâb sûresinde ona uyar, teşdid okumasının delili “أضْعَافًا كَثِيرَةً” dir. Diğerleri

⁴⁴² Tabersî, Cilt:2, s.102.

⁴⁴³ “İçinizden vefat edip geriye dul eşler bırakan erkekler, eşleri için, evden çıkarılmaksızın bir yıla kadar geçimlerinin sağlamlarını vasiyet etsinler. Ama onlar çıkarılsa, artık onların meşru biçimde kendileri ile ilgili olarak işlediklerinden dolayı size bir sorumluluk yoktur. Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.”

⁴⁴⁴ Begavî, Cilt: 1, ss. 290-291.

⁴⁴⁵ Tabersî, Cilt: 2, s. 106.

⁴⁴⁶ Kurtubi, Cilt: 3, s. 424.

⁴⁴⁷ “Kimdir Allah’a güzel bir borç sunacak o kimse ki, Allah’da o borcu kendisine kat kat ödesin. Allah daraltır ve genişletir. Ancak O’na döndürüleceksiniz.”

TABERSÎ: Nâfi' “عَسَيْتُمْ” “kaçınırsanız” kelimesinde “س” harfini kesreli, diğerleri fethalı olarak okur. Bu zayıf bir kıraattir.⁴⁵²

249. Ayet:

فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي إِلَّا مَنْ
اعْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ فَشَرِبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ
⁴⁵³قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا اللَّهِ كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ

BEGAVÎ: Hicazlılar ve Ebû Amr “غُرْفَةً” kelimesindeki “غ” harfini fetha ile “غُرْفَةً” mastar olarak “avuçlamak” anlamında, diğerleri ise damme ile “bir avuçluk” anlamında mef’ul manasında okurlar. Lügatta ikiside kullanılır.⁴⁵⁴

TABERSÎ: İbn Kesîr, Ebû Amr ve Medineliler kelimedeki “غ” harfini “غُرْفَةً” olarak yani fetha ile diğerleri ise damme ile okur. Nasb ile okuyanların delili mastardır. Mana bir defa alıp içmektir, damme ile okuyanlara göre mana avuçlanarak alınan şey demek olur. Hz. Ali şöyle der: “Avuçlar en temiz kaplardır.”⁴⁵⁵

251. Ayet:

فَهَرَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَفَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ وَآتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ
⁴⁵⁶بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ

⁴⁵² Tabersî, Cilt:2, s. 113.

⁴⁵³ “Tâlût ordu ile hareket ettiğinde şöyle dedi: “Muhakkak Allah sizi bir nehirle imtihan edecektir. Kim ondan içerse benden değildir. Kim onu tatmazsa işte o bendendir. Ancak eliyle bir avuç alan başka.” dedi. İçlerinden pek azı hariç, hepsi nehirden su içtiler. Tâlût ve onunla beraber iman edenler nehri geçince “Bugün bizim Câlût’a ve askerlerine karşı koyacak gücümüz yok.” dediler. Allah’a kavuşacaklarını kesin olarak bilenler (nehri geçenler) ise şu cevabı verdiler: “Allah’ın izniyle büyük bir topluluğa galip gelen nice küçük topluluklar vardır. Allah sabredenlerle beraberdir.”

⁴⁵⁴ Begavî, Cilt:1, s. 301

⁴⁵⁵ Tabersî, Cilt:2, s. 119.

⁴⁵⁶ “Derken, Allah’ın izniyle onları yenilgiye uğrattılar. Davud, Câlût’u öldürdü. Allah, ona egemenlik ve hikmet verdi ve ona dilediğini öğretti. Eğer Allah’ın; insanların bir kısmıyla diğerlerini yok etmesi olmasaydı, yeryüzü bozulurdu. Ancak Allah, bütün âlemlere karşı lütuf sahibidir.”

BEGAVÎ: Medineliler ve Ya'kup kelimeyi "دفاع الله" olarak ا ile okurlar. Hac sûresinde buna örnek هَاهُنَا kelimesidir. Kelimeyi ا ile okurlar, diğerleri ise ا olmadan okurlar.⁴⁵⁷

TABERSÎ: Ebû Ca'fer, Nâfi' ve Ya'kup kelimeyi "دفاع الله" elif ile Hac sûresinde örneği vardır, diğerleri ise ا olmadan okur. Ebû Ali der ki: "دفاع" kelimesi 2 emir taşır. Birincisi fiil olarak mastar olması "كالكتاب واللقاء" gibi. İkincisi fa'il olarak mastar olması gibi delili de şu ayettir: "إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا"⁴⁵⁸

254. Ayet.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ مَا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعَ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ وَالْكَافِرُونَ هُمْ
الظَّالِمُونَ⁴⁵⁹

BEGAVÎ: İbn Kesîr, Nâfi' ve Basralılar kelimenin hepsini fetha ile yani لَا بَيْعَ ayetlerinde لا بَيْعَ فيها ولا تَأْنِيْمٌ⁴⁶¹ ve لا بَيْعَ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ⁴⁶⁰ olarak okurlar, Böylece لَا شَفَاعَةَ de aynı şekilde okurlar. Diğerleri ise kelimenin hepsini tenvinli ve ref olarak okurlar.⁴⁶²

TABERSÎ: İbn Kesîr, Ebû Amr ve Ya'kup "لَا بَيْعَ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ" fetha ile okur, aynı şekilde İbrâhîm sûresi ve Tur sûresindeki kelimeleri fethalı olarak okurlar. Diğerleri ise ref ile okur.⁴⁶³

⁴⁵⁷ Begavî, Cilt:1, s.307.

⁴⁵⁸ Tabersî, Cilt:2, s. 23.

⁴⁵⁹ "Ey inananlar! Hiçbir alışverişin hiçbir dostluğun ve şefaatin olmadığı kıyamet günü gelmeden önce, size rızık olarak verdiklerimizden Allah yolunda harcayın. İnkâr edenler ise zalimlerin ta kendileridir."

⁴⁶⁰ İbrâhîm, 14/31.

⁴⁶¹ Tur, 52/23.

⁴⁶² Begavî, Cilt:1, s. 310.

⁴⁶³ Tabersî, Cilt:2, s. 127.

258. Ayet:

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ “
قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الظَّالِمِينَ”⁴⁶⁴

BEGAVÎ: Hamza “رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ” ayetteki ي harfini iskân ile okur.

قال لَعِبَادِي الَّذِينَ⁴⁶⁷, عَنْ آيَاتِي الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ⁴⁶⁶, حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ⁴⁶⁵ Tıpkı şu ayetlerde olduğu gibi:
, bu ayetleri daha çok örneklendirir.⁴⁶⁹ Bu okuyuşa İbn Âmir ve Kisâf

uyar. Medineliler “أنا” vasılda med ile okur ve bunun isbatı eliftir. Diğerleri ise elifi
hazfeder.⁴⁷⁰

TABERSÎ: Medineliler “أنا أحيي” kelimesinde med ile okurlar elif te onun
isbatıdır. Çoğunluk ise elifi hazfederek okur. “أنا” kelimesinde ن ve hemze onun
aslıdır.⁴⁷¹

259. Ayet:

أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ “
كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتَ مِائَةَ عَامٍ فَانْظُرْ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانْظُرْ إِلَى جَمَازِكَ

⁴⁶⁴ “Allah, kendisine egemenlik verdi diye Rabbi hakkında İbrahim ile tartışanı görmedin mi? Hani İbrahim, “Benim Rabbim diriltir, öldürür” demiş, o da, “Ben de diriltir, öldürürüm” demişti. İbrahim, Muhakkak Allah güneşi doğudan getirir, sen de onu batıdan getir” deyince kâfir şaşırıp kaldı. Zaten Allah, zalimler grubunu hidayete erdirmez.”

⁴⁶⁵ A’raf, 7/33.

⁴⁶⁶ A’raf, 7/146.

⁴⁶⁷ İbrâhîm, 14/31

⁴⁶⁸ Meryem, 19/30.

⁴⁶⁹ Enbiya, 21/83- 105., Sebe, 34/13., Sad, 38/41., Zümer, 39/38., Mülk, 67/28.

⁴⁷⁰ Begavî, Cilt: 1, s. 316.

⁴⁷¹ Tabersî, Cilt: 2, s. 136.

وَلَنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانْظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنْشُرُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ

قَدِيرٌ⁴⁷²

BEGAVÎ: Hamza, Kisâi ve Ya'kup kelimeyi “لَمْ يَتَسَنَّ” “değişmemiş” olarak ها harfini vasl'da hazf ederek okur. Böylece ayetinde olduğu gibi⁴⁷³ diğerleri ise hem vasl'da hem vakf halinde “ها” ile kelimeyi “لَمْ يَتَسَنَّ” “bozulmamış” okur. Hicazlılar ve Basralılar “نُنْشُرُهَا” kelimeyi “ر” ile okur manasında “Allah ölüleri diriltti onlarda dirildiler” olur. Allah şöyle buyurdu:⁴⁷⁴ ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنْشُرْهُ ve⁴⁷⁵ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ Diğerleri ise “ز” harfi ile yani “نُنْشُرُهَا” olarak okurlar.⁴⁷⁶ Hamza ve Kisâi “أَعْلَمُ” mevsul ve meczum formunda emir ile “أَعْلَمُ” okur, diğerleri elif kat-i ile ve م harfini ref ile okurlar.⁴⁷⁷

TABERSÎ: Ebû Amr, İbn Âmir, Hamza ve Kisâi “لَيْتَ” kelimeyi idgam ile “لَيْتَ” olarak, diğerleri açıktan “لَيْتَ” olarak okur. Ebû Amr dışında Iraklılar ve Âsım kelime vasl halde iken ها harfini düşürür yani “لَمْ يَتَسَنَّ” olarak okurlar. En'âm sûresinde olduğu gibi, diğerleri ise ها harfi ile beraber okur. Vasl'da ve vakıfta ها harfi isbatıdır. Hicaz ve Basralılar kelimedeki ilk “ن” ve “ر” harflerinin hareketleri dammeli “نُنْشُرُهَا” okur, Şam ve Kûfeliler'de kelimeyi “ز” harfi ile yani “نُنْشُرُهَا” okur, Âsım'dan

⁴⁷² “Yahut o kimse gibi ki, bir şehre uğramıştı, altı üstüne gelmiş yalnız yatıyordu. “Bunu bu ölümünden sonra Allah nereden diriltecek?” dedi. Bunun üzerine Allah onu yüz sene öldürdü, sonra da diriltti. “Ne kadar kaldın” diye sordu. O, “Bir gün veya bir günden daha az kaldım” diye cevap verdi. Allah şöyle dedi: “Hayır, yüz sene kaldın. Böyle iken yiyeceğine ve içeceğine bak, henüz bozulmamış. Bir de eşeğine bak! (Böyle yapmamız) seni insanlara ibret belgesi kılmamız içindir. (Eşeğin) kemiklerine de bak, nasıl onları bir araya getiriyor, sonra onlara nasıl et giydiriyoruz?” Kendisine bütün bunlar apaçık belli olunca, şöyle dedi: “Artık biliyorum ki; Muhakkak Allah'ın gücü her şeye hakkıyla yeter.””

⁴⁷³ En'âm, 7/90.

⁴⁷⁴ Abese, 80/22

⁴⁷⁵ Mülk, 67/15.

⁴⁷⁶ Begavî, Cilt: 1, s. 320.

⁴⁷⁷ Begavî, Cilt: 1, s. 322.

rivayetle kelimeyi “نَشْرَهَا” olarak “ن” fethalı, “ر” ve “ش” damme ile okur. Hamza ve Kisâi “قال أعلم” kelimesini “م” sakin elif’i mevsul okur, diğerleri ise “أعلم” olarak “م” merfu elif’i maktu okurlar.⁴⁷⁸

260. Ayet:

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ ارْنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى قَالَ أَوَلَمْ تُؤْمِنْ قَالَ بَلَى وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قُلُوبِي قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ
فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلَى كُلِّ جَبَلٍ مِنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ⁴⁷⁹

BEGAVÎ: Ebû Ca’fer ve Hamza kelimeyi “فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ” olarak “ص” kesra ile “Onları kendine iyice alıştır...” anlamında okur, diğerleri ise “ص” damme ile “فَصُرْهُنَّ” “Onları iyice kendine alıştır...” anlamında okurlar. Ebû Bekr rivayeti ile Âsım “جزءًا” kelimeyi mehmuz olarak, diğerleri hemze ve tahfif ile Ebû Ca’fer ise kelimeyi müşedded yani “جزًا” olarak okur⁴⁸⁰.

TABERSÎ: Ebû Ca’fer Hamza, Halef ve Ruveys kelimedede “ص” harfin harekesini kesra ile “فَصُرْهُنَّ” olarak “Onları kendine iyice alıştır...” okur, diğerleri “ص” harekesini damme ile “فَصُرْهُنَّ” “Onları iyice kendine alıştır...” olarak okur. İbn Abbas şâz rivayetle “ص” harekesini kesralı “ر” harekesini teşdid ve fethalı yani “فَصِرْهُنَّ” olarak okur. Akrame şâz rivayetle “ص” harfini fethalı, “ر” ise kesralı ve teşdid فَصِرْهُنَّ olarak okur. Ebû Bekr’den şâz rivayetle Âsım جُزْءًا kelimeyi mehmuz okur, Ebû Ca’fer جزًا müşedded okur, diğerleri ise hemze ve tehif ile okur.⁴⁸¹

⁴⁷⁸ Tabersî, Cilt:2, s. 139.

⁴⁷⁹ “Bir vakit İbrahim, “Rabbim! Bana ölüleri nasıl dirittiğini göster” demişti. “İnanıyor musun?” deyince, “İnandım yalnız kalbimin tatmin olması için” demişti. “Öyleyse, dört kuş al. Onları kendine alıştır. Daha sonra onları parça parça bölüp her bir parçasını bir dağın üzerine bırak. Sonra da onları çağır. Sana uçarak gelirler. Bil ki, şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hikmet sahibidir.””

⁴⁸⁰ Begavî, Cilt:1, s. 324.

⁴⁸¹ Tabersî, Cilt:2, s. 143.

265. Ayet:

وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ اِتِّعَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَتَثْبِيتًا مِّنْ أَنْفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ فَآتَتْ أُكُلَهَا ضِعْفَيْنِ “⁴⁸²فَإِنْ لَّمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطَالَّ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

BEGAVÎ: İbn Âmir ve Âsım بِرَبْوَةٍ kelimesini de “ر” fetha ile okur, Mu’minûn sûresinde geçen “رَبْوَةٍ” kelimesi ile diğerleri ise damme ile “بِرَبْوَةٍ” okur. Nâfi’, İbn Kesîr, Ebû Amr “أَكُلَهَا” kelimesini tahfif ile diğerleri teskıl ile okur.⁴⁸³

TABERSÎ: Âsım ve İbn Âmir kelimeyi “بِرَبْوَةٍ” olarak “ر” harekesini fethalı, diğerleri dammeli “بِرَبْوَةٍ” okur. İbn Abbas’tan şâz rivayetle “ر” kesra okur. İbn Kesîr, Nâfi’ ve Ebû Amr kelimeyi “أَكُلَهَا” tahfif olarak okur, diğerleri ise teskıl ile okur.⁴⁸⁴

267. Ayet:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ “⁴⁸⁵بِأَخْذِيهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ لِلَّهِ عِثْرَ حَمِيدٌ

BEGAVÎ: İbn Kesîr Bezzi’den rivayet ederek kelimeyi “وَلَا تُيَمَّمُوا” olarak yani “ت” harfini damme ile okurlar, diğerleri ise “تَيَمَّمُوا” fethalı olarak okur.⁴⁸⁶

TABERSÎ: İbn Kesîr Kavvas’tan rivayet ederek kelimeyi “وَلَا تُيَمَّمُوا” olarak yani “ت” damme ile okurlar, diğerleri ise تَيَمَّمُوا yani fethalı olarak okur.⁴⁸⁷

⁴⁸² “Allah’ın rızasını kazanmak arzusuyla ve kalben mutmain olarak mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yüksekçe bir yerdeki güzel bir bahçenin durumu gibidir ki, bol yağmur alınca iki kat ürün verir. Bol yağmur almasa bile ona çiseleme yeter. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir.”

⁴⁸³ Begavî, Cilt.1, s. 328.

⁴⁸⁴ Tabersî, Cilt.2, s. 151.

⁴⁸⁵ “Ey inananlar! Kazandıklarınızın iyilerinden ve topraktan sizin için çıkardıklarımızdan Allah yolunda harcayın. Kendinizin göz yummadan almayacağınız kötü şeyleri vermeye kalkışmayın ve bilin ki Allah, her bakımdan zengindir, övülmeye layıktır.”

⁴⁸⁶ Begavî, Cilt: 1, s. 332.

⁴⁸⁷ Tabersî, Cilt:2, s. 154.

Her iki müfessir de İbn Kesîr'in bu okuyuşunun delilini şu şekilde açıklar: Kur'ân'ın her yerinde üç kelime “yemmeme, teyemmeme, ve te'emmeme” fiillerinin hepsi “yöneldi” manasında ortaktır.⁴⁸⁸

269. Ayet:

”يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ“⁴⁸⁹

BEGAVÎ: Ya'kup kelimeyi “يُؤْتَ الْحِكْمَةَ” olarak yani “ت” kesra ile okur, يُوْتِهَ الله

الحكمة den dolayı böyle okurlar. Delili A'meş kıraatidir.⁴⁹⁰

TABERSÎ: Ya'kup kelime de “و من يؤت” harekesini kesralı “و من يؤت” olarak okur, diğerleri harekeyi fethalı okurlar, Anlamı “kime verirlerse” şeklinde okunur. Esre ile okuyanlar ise “Allah kime hikmeti verirse” anlamında okur. Fail Allah'ın ismidir. “Kim” anlamına gelen ise mukaddem ve birinci mefuldür, hikmet ise ikinci mefuldür.

491

271. Ayet:

”إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ وَإِنْ تُخْفُوهَا وَتُؤْثَرُوهَا فَقَدْ خَلَّفْتُ فِيكُمْ مَخِطَاتٍ لَكُمْ وَيُكَفِّرُ عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَاللَّهُ“

”يَمَا تَعْمَلُونَ خَيْرٌ“⁴⁹²

BEGAVÎ: Medineliler – Verş dışında -Ebû Amr ve Ebû Bekr kelimeyi “فَنِعِمَّا”

olarak “ع” sakın “ن” kesra ile, İbn Âmir Hamza ve Kisâî “ع” kesra “ن” fetha ile “فَنِعِمَّا”

İbn Kesîr, verş rivayeti ile Nâfi', Ya'kup ve Hafs iki harfide kesra ile فَنِعِمَّا okur. Hepsî lügatta sahihtir. Nisa sûresinde de böyledir. İbn Kesîr, Basralılar ve Ebû Bekir “يُكَفِّرُ”

kelimeyi “ر” ref ve “ن” ile “نُكَفِّرُ” okurlar, İbn Âmir ve Hafs kelimeyi “ر” ref ve “ي”

⁴⁸⁸ Zemahşeri, s. 824.

⁴⁸⁹ “Allah hikmeti dilediğine verir. Kime hikmet verilmişse, mihakkak ona çokça hayır verilmiş demektir. Bunu ancak temiz akıl sahipleri anlar.”

⁴⁹⁰ Begavî, Cilt: 1, s. 334.

⁴⁹¹ Tabersî, Cilt:2, s. 158.

⁴⁹² “Sadakaları açıktan verirsiniz ne güzel! Fakat onları gizleyerek fakirlere verirsiniz bu, sizin için daha hayırlıdır ve günahlarımızın bir kısmına da keffaret olur. Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.”

ile “يُكْفَرُ” okurlar, Medineliler, Hamza ve Kisâi “ر” cezmi ve “ن” ile نُكْفَرُ okurlar.

Bunların hepsi lügatta sahihtir ve böylece Nisa sûresinde de geçer.⁴⁹³

TABERSÎ: İbn Âmir ve Kûfeliler – Âsım hariç- kelimeyi “ن” ve harekesini de fethalı “فَعِمًا” olarak okurlar. Medineliler – Verş dışında- Ebû Amr ve Yahya kelime de “ن” kesralı “ع” sakin olarak okur, diğerleri ise “ن” ve “ع” harekesini kesralı “نِعِمًا” olarak okur. Böylece Nisa sûresini de “نِعِمَّا يَعِظُكُمْ” olarak okurlar. Medineliler ve Kûfeliler –Âsım hariç- “وَيُكْفَرُ” kelimeyi nun ve “ر” cezmi ile نُكْفَرُ okurlar, İbn Âmir ve Hafs “ي” ve “ر” ref ile يُكْفَرُ okurlar, diğerleri de “ن” ve ref ile نُكْفَرُ okurlar.⁴⁹⁴

273. Ayet:

لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أَحْصُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ يَحْسِبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُمْ
”بِسِيمِهِمْ لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ إِحْقَاقًا وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ“⁴⁹⁵

BEGAVÎ: Ebû Ca’fer, İbn Âmir, Âsım ve Hamza kelimeyi “يَحْسِبُهُمْ” “onları zanneder” olarak “س” fetha ile diğerleri ise س kesra ile “يَحْسِبُهُمْ” okur.⁴⁹⁶

TABERSÎ: Hamza, Âsım, Ebû Ca’fer, İbn Âmir Kur’ân’ın her yerinde “س” fethalı “يَحْسِبُهُمْ” “onları zanneder” olarak okur, diğerleri ise س harfi kesreli olarak okurlar.⁴⁹⁷

⁴⁹³ Begavî, Cilt:1, ss. 335-336.

⁴⁹⁴ Tabersî, Cilt:2, s. 160.

⁴⁹⁵ “Sadakalar kendilerini Allah yoluna vakfeden, yeryüzünde dolaşmaya güç yetiremeyen fakirler içindir. İffetlerinden dolayı, bilmeyen onları zengin sanır. Sen onları yüzlerinden tanırsın. İnsanlardan yüz­süzce istemezler. Siz hayır olarak ne verirsiniz, şüphesiz Allah onu bilir.”

⁴⁹⁶ Begavî, Cilt:1, s. 337.

⁴⁹⁷ Tabersî, Cilt:2,s. 64.

279. Ayet:

⁴⁹⁸“فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ”

BEGAVÎ: Hamza, Ebû Bekr rivayeti ile Âsım kelimeyi “فَإْذَنُوا” olarak med ile “آمنو” vezninde okur. Diğerleri “فَأْذَنُوا” olarak “ذ” fethalı maksur olarak okur.⁴⁹⁹

TABERSÎ: Âsım rivayeti ile İbn Galib, Bercemî ve Hamza kelimeyi فَاذْنُوا olarak yani ذ harfini kesralı ve kelimeyi med ile okur. Diğerleri “فَأْذَنُوا” fethalı olarak okur. Şâz rivayetle kıraatçiler şu şekilde okur: “لَا تُظْلَمُونَ وَلَا تَظْلِمُونَ”⁵⁰⁰

280. Ayet:

⁵⁰¹“وَإِنْ كَانَ دُؤُوسٌ فَغَنَظَةٌ إِلَى مَيْسَرَةٍ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ”

BEGAVÎ: Ebû Ca’fer “عُسْرَةٍ” “darda kalmış” kelimeye “س” harfini damme ile “عُسْرَةٍ” olarak, فَغَنَظَةٌ kelimesini haber sigasında emir ile okur, Nâfi’ “س” harfini damme ile “مَيْسَرَةٍ” okur, diğerleri “س” harfini fetha ile “مَيْسَرَةٍ” Mücahid muzaf olduğundan “س” harfini damme ile مَيْسَرٍ olarak okur. Âsım “أَنْ تَصَدَّقُوا” “sadaka olarak bağışlamanız” kelimesinde “ص” harfini tahfif ile diğerleri ise teşdid ile “تَصَدَّقُوا” “sadaka olarak bağışlamanız” okurlar. Her iki okuyuşla aynı anlamı verirler⁵⁰²

TABERSÎ: Ebû Ca’fer kelimeyi “عُسْرَةٍ” olarak “س” damme ile okur, diğerleri “عُسْرَةٍ” iskân ile okur. Zeyd ها ye muzaf olduğundan س damme ile “مَيْسَرَةٍ” okur, mücahidde bu şekilde rivayet eder. Âsım kelimeyi “تَصَدَّقُوا” olarak “ص” tahfif ile

⁴⁹⁸ “Eğer böyle yapmazsanız, Allah ve Resûlü tarafından size savaş açıldığınızı biliniz. Eğer tövbe edecek olursanız, sermayeleriniz sizindir. Böylece siz ne başkalarına haksızlık etmiş olursunuz, ne de başkaları size haksızlık etmiş olur.”

⁴⁹⁹ Begavî, Cilt:1, s. 345.

⁵⁰⁰ Tabersî, Cilt:2, s. 171.

⁵⁰¹ “Eğer borçlu sıkıntı içinde ise, eli bollaşınca kadar süre verin. Şayet bilerseniz, sadaka olarak bağışlamanız, sizin için daha hayırlıdır.”

⁵⁰² Begavî, Cilt.1, s. 345.

diğerleri “ص” harfini teşdid ile okur. İki kıraatte de asıl olan birinde hafif okumak diğerinde ise iki “ت” den birisini diğerinden idgam ile düşürmektir.⁵⁰³

281. Ayet:

⁵⁰⁴“وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ”

BEGAVÎ: Basralılar kelimedeki harfini “ت” fethalı okur “تُرْجَعُونَ” yani “تُرْجَعُونَ إِلَى اللَّهِ” gibi, diğerleri “ج” fethalı “ت” dammeli okur “تُرْجَعُونَ” yani “تُرْجَعُونَ إِلَى اللَّهِ” olduğu gibi.⁵⁰⁵

TABERSÎ: Ebû Amr ve Ya’kub kelime de “ت” harfini fethalı okur, diğerleri ise “ت” harfi dammeli okurlar.⁵⁰⁶

282. Ayet:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَيْتُمْ بِدِينٍ إِلَى آخِلٍ مُسَمًّى فَاكْتُبُوهُ وَلْيَكْتُب بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَلَا يَأْب كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسَ مِنْهُ شَيْئًا فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُمْلَئَ هُوَ فَلْيُمْلِلِ وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِ وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى وَلَا يَأْب الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا وَلَا تَسْمُرُوا أَنْ تَكْتُبُوهُ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَى آخِلِهِ ذَلِكَمْ أَفْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَى أَلَّا تَرْتَابُوا إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا وَأَشْهِدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ وَلَا شَهِيدٌ وَإِنْ تَفْعَلُوا

⁵⁰⁷“فَإِنَّهُ فُسُوقٌ بِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ”

⁵⁰³ Tabersî, Cilt:2, s. 172.

⁵⁰⁴ “Öyle bir günde rezil olmaktan sakının ki, o gün hepiniz Allah’ın huzuruna çıkarılacaksınız. Sonra her kişiye kazandığı amellerin karşılığı verilecek ve onlara asla haksızlık yapılmayacaktır.”

⁵⁰⁵ Begavî, Cilt:1, s. 347.

⁵⁰⁶ Tabersî, Cilt:2, s. 173.

⁵⁰⁷ “Ey inananlar! Belli bir vâde için birbirinize borç verdiğiniz zaman bunu yazın. Aranızda bir kâtip onu adaletle yazsın. Kâtip, Allah’ın kendisine öğrettiği şekilde yazmaktan kaçınmasın, (her şeyi olduğu gibi dosdoğru) yazsın. Üzerinde hak olan (borçlu) da yazdırsın ve Rabbi olan Allah’tan korkup sakınsın da borçtan hiçbir şeyi noksan bırakmasın. Eğer borçlu, akli ermeyen veya zayıf bir kimse ise, ya da yazdıramıyorsa, velisi adaletle yazdırsın. Şahitliklerine güvendiğiniz iki erkeği; eğer iki erkek

BEGAVÎ: “ر” “فَتَذَكَّرُ” اَنْ تَضِلَّ احَدَهُمَا فَتُذَكِّرُ” ayetinde Hamza kesra ile اِنْ okur. “فَتَذَكَّرُ” harfini ref ile “فَتُذَكِّرُ” okur. İbn Kesîr ve Basralılar “فَتَذَكَّرُ” muhaffif, diğerleri müşeddid “فَتُذَكِّرُ” okur. Bu okuyuş şekli lehçe farklılığından kaynaklanmaktadır. Mânâyâ etkisi yoktur.

508 İslâm haberi nasb ile ismi zamir okur. 508

TABERSÎ: Hamza kelimeyi “اِنْ تَضِلَّ” olarak hemzeyi kesra ile okuyan tektir, diğerleri hemzeyi fetha ile okur. İbn Kesîr, Ebû Amr ve Kuteybe فَتَذَكَّرُ kelimeyi nasb ve tahfîf ile okur, Hamza “فَتُذَكِّرُ” yani ref ve teşdid ile okur, diğerleri ise “فَتَذَكَّرُ” kelimeyi nasb ve teşdid ile okurlar. Âsım kelimeyi “بِحَاذِرَةٍ حَاضِرَةٍ” olarak nasb ile okuyan tek kişidir, diğerleri ref ile بِحَاذِرَةٍ حَاضِرَةٍ okur. Ebû Ca'fer “وَلَا يُضَارُّ” kelimesini de “ر” teşdid ve teskin ile okur, diğerleri ise “ر” olarak “وَلَا يُضَارُّ” nasb ve teşdid ile okur. 509

283. Ayet:

وَاِنْ كُنْتُمْ عَلَى سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَانٌ مَّقْبُوضَةٌ فَاِنْ اَمِنْ بَعْضُكُمْ بِبَعْضٍ فَاَلْيَدُ الَّتِي اَوْثَقْتُمْ بِهَا اَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللّٰهَ رَبَّهُ وَلَا
510 تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَاِنَّهٗ اَتَمَّ قَلْبُهُ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ

olmazsa, bir erkek ve iki kadını şahit tutun. Bu, onlardan biri unutacak olursa, diğerinin ona hatırlatması içindir. Şahitler çağırıldıkları zaman (gelmekten) kaçınmasınlar. Az olsun, çok olsun, borcu süresine kadar yazmaktan bıkmayın. Bu, Allah katında adalete daha uygun, şahitlik için daha sağlam, şüpheye düşmemeniz için daha elverişlidir. Yalnız, aranızda hemen alıp verdiğiniz peşin ticaret olursa, onu yazmamanızdan ötürü üzerinize bir günah yoktur. Alış-veriş yaptığınız zaman da şahit tutun. Yazana da şahide de bir zarar gelmesin. Eğer aksini yaparsanız, bu sizin için günahkârca bir davranış olur. Allah'a karşı gelmekten sakının. Allah size öğretiyor. Allah her şeyi hakkıyla bilendir.”

508 Begavî, Cilt:1, ss. 351-352.

509 Tabersî, Cilt:2, s. 175.

510 “Eğer yolculukta olur da bir kâtip bulamazsanız, o zaman borç karşılığı alınmış rehinler yeterlidir. Eğer birbirinize güvenirseniz kendisine güvenilen kimse üzerindeki emanetini ödesin ve Rabbi Allah'tan sakınsın. Bir de şahitliği saklamayın. Kim şahitliği gizlerse, şüphesiz onun kalbi günahkârdır. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla bilendir.”

BEGAVÎ: İbn Kesîr ve Ebû Amr kelimeyi “فُرْهَن” “rehin” olarak “هـ” ve “ر” damme ile okur. Diğerleri ise “فُرْهَان” “rehinler” olarak ا ile uzatarak okur. Örneğin “بغل” kelimesi “بغال” olarak, “جبل” kelimesi de “جبال” olarak okunur.⁵¹¹

TABERSÎ: İbn Kesîr ve Ebû Amr kelimeyi فُعْلُ vezninde فُرْهَن olarak okur, diğerleri ise فَعْلان veznin de فُرْهَان olarak okurlar.⁵¹²

284. Ayet:

لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنْ تُبْدُوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ⁵¹³

BEGAVÎ: Ebû Ca'fer, İbn Âmir, Âsım ve Ya'kup kelimelerdeki “ي” ve “ر” harflerini ref ile “فَيَغْفِرُ” “bağışlar” ve “يُعَذِّبُ” “azap eder” olarak okur, diğerleri ise cezm ile “فَيَغْفِرُ” ve “يُعَذِّبُ” okur. Başlangıç ref iledir sıra ile cezm gelir.⁵¹⁴

TABERSÎ: İbn Âmir, Âsım, Ebû Ca'fer ve Ya'kup فَيَغْفِرُ – يُعَذِّبُ kelimeleri “ي” ve “ر” harflerini ref okur. Diğerleri kelimeleri cezm ile يُعَذِّبُ ve فَيَغْفِرُ okur. Cezm ile okuyanın şartın cevabı olmasıdır.⁵¹⁵

285. Ayet:

آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلُّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ⁵¹⁶

⁵¹¹ Begavî, Cilt:1, s. 352.

⁵¹² Tabersî, Cilt:2, s. 181.

⁵¹³ “Göklerde ve yerde olan her şey Allah’ındır. Siz içindeki şeyleri açığa vursanız da, gizleseniz de Allah sizi, onunla hesaba çeker. Sonra dilediğini affeder, dilediğine azap eder. Allah’ın gücü her şeye hakkıyla yeter.”

⁵¹⁴ Begavî, Cilt:1, s. 356.

⁵¹⁵ Tabersî, Cilt:2, s. 183.

⁵¹⁶ “Peygamber, Rabbi tarafından kendisine ne indirildi ise ona iman etti, mü’minler de (iman ettiler). her biri Allah’a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler ve şöyle dediler: “Onun

BEGAVÎ: Hamza ve Kisâî kelimeyi “كِتَابَهُ” olarak tekil okur. Bu okuyuş ayete “kitabına” mânâsı verir. Kur’ân ‘da birdir mânâsı cem’dir. Tekil ile cins kastedilir. Tek bir lafız ile zikredilir. Diğerleri “كُتِبَ” olarak cemi “kitaplarına” anlamında okurlar.⁵¹⁷

TABERSÎ: Kûfeliler – Âsım hariç- kelimeyi “وَكِتَابَهُ” olarak okurlar, diğerleri ise cemi olarak “وَكُتِبَ” olarak okurlar. Ya’kup kelimeyi “لَا يُفَرِّقُ” olarak yani “ي” ile okur, diğerleri “ن” ile okur.⁵¹⁸

2.2. BEGAVÎ VE TABERSÎ KIRAATLERİNİN ŞEMA İLE MUKAYESESİ

2. AYET:

”ذَٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ“

Begavî		Tabersî	
İbn Kesîr Ebû Ca’fer İbn Kesîr Hamza Kisâî	فِيهِ	İbn Kesîr Hafs	فِيهِ

3. AYET:

”الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ“

Begavî		Tabersî	
Ebû Amr Verş Ebû Ca’fer	يُؤْمِنُونَ	Ebû Ca’fer Âsım Ebû Bekr Ebû Amr Nâfi’ Kisâî Hamza	يُؤْمِنُونَ

peygamberlerinden hiç birini ayırt etmeyiz.” Şöyle de dediler: “İşittik ve itaat ettik. Ey Rabbimiz! Senden bağışlama dileriz. Sonunda dönüş yalnız sanadır.”

⁵¹⁷ Begavî, Cilt. 1, s. 356.

⁵¹⁸ Tabersî, Cilt:2, s. 83.

6. AYET:

”إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ“

Begavî		Tabersî	
İbn Âmir Âsim Hamza Kisâî	أَنذَرْتَهُمْ	Âsim Hamza Kisâî Hicaz Ebû Amr Kisâî	ءَأَنذَرْتَهُمْ

7. AYET:

”خَتَمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَعَلَى سَمْعِهِمْ وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ“

Begavî		Tabersî	
Ebû Amr Kisâî	أَبْصَارِهِمْ	Âsim El hasan	غِشَاوَةٌ
		Ebû Amr Kisâî	أَبْصَارِهِمْ

9. AYET:

”يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يُخَادِعُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ“

Begavî		Tabersî	
İbn Kesîr Nâfi' Ebû Amr	وَمَا يُخَادِعُونَ	Nâfi' İbn Kesîr Ebû Amr	وَمَا يُخَادِعُونَ

10. AYET:

”فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ“

Begavî		Tabersî	
İbn Âmir Hamza	فَزَادَهُمُ اللَّهُ	İbn Âmir Hamza	فَزَادَهُمُ اللَّهُ
		Kûfeliler	يَكْذِبُونَ

11. AYET:

”وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ“

Begavî		Tabersî	
Kisâî	قِيلَ	Kisâî	قِيلَ

13. AYET:

”وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ قَالُوا قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ“

Begavî		Tabersî	
Kûfeliler İbn Âmir	السفهاء ألا	Kûfeliler İbn Âmir	السفهاء ألا

14. AYET:

”وَإِذَا لَفِئُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا إِلَى شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ“

Begavî		Tabersî	
Ebû Ca'fer	مُسْتَهْزِئُونَ	Bazı Okuyucular	مُسْتَهْزِئُونَ
		Hicazlılar	خَلَوِي

16. Ayet:

”أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهَدَىٰ فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ“

Begavî		Tabersî	
-		Yahya b. Ya'mer	اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ

19. AYET:

”أَوْ كَصَيِّبٍ مِّنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ
بِالْكَافِرِينَ“

Begavî		Tabersî	
Ebû Amr Kisâî	الكَافِرِينَ	Hasan	ظُلُمَات
		Ebû Amr Kisâî	الكَافِرِينَ

20. AYET:

”وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ“

Begavî		Tabersî	
İbn Âmir Hamza	قَادَر	-	

22. AYET:

”الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ
”أَنذَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ“

Begavî		Tabersî	
-		Çoğunluk	جَعَلَكُمْ

26.AYET:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةٌ فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ

Begavî	Tabersî
-	İbn Kesîr لَا يَسْتَحْيِي

28. AYET:

”كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ“

Begavî	Tabersî
Ya'kup تَرْجِعُونَ	Ya'kup تَرْجِعُونَ

29.AYET:

”هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ“

Begavî	Tabersî
Ebû Ca'fer Ebû Amr Kisâi Kâlun وهو وهي	-

30.AYET:

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ

Begavî	Tabersî
Hicazlılar Basralılar إِنِّي أَعْلَمُ	-

31.AYET:

”وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ“

Begavî	Tabersî
-	Medineliler Basralılar هَؤُلَاءِ

33.AYET:

قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ

Begavî	Tabersî
-	İbn Âmir أَنْبِئْهُمْ

34.AYET:

”وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ“

Begavî		Tabersî	
Ebû Ca'fer	للملائكة اسجدوا	Ebû Ca'fer	للملائكة اسجدوا

36.AYET:

”فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ“

Begavî		Tabersî	
Hamza	فَأَزَلَّهُمَا	Hamza	فَأَزَلَّهُمَا

37.AYET:

”فَتَلَقَّى آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ“

Begavî		Tabersî	
İbn Kesîr	آدم	İbn Kesîr	آدم كَلِمَاتٍ

38.AYET:

”قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبَعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ“

Begavî		Tabersî	
Ya'kup	فَلَا خَوْفٌ	Ya'kup	فَلَا خَوْفٌ

40.AYET:

”يَا بَنِي إِسْرَٰئِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ“

Begavî		Tabersî	
Ebû Ca'fer	إِسْرَائِيلَ	Hasen Zührî Ameş İsa b. Ömer	إِسْرَائِيلَ
		Ahfeş	إِسْرَائِيلَ

48.AYET:

”وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ“

Begavî		Tabersî	
İbn Kesîr Ya'kup	لَا تُقْبَلُ	Mekkeliler Basralılar	لَا تُقْبَلُ

49.AYET:

وَإِذْ يَجْعَلُكَ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكَ سُوءَ الْعَذَابِ يُدَبِّحُونَ أَبْنَاءَكَ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكَ وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكَ عَظِيمٌ

Begavî	Tabersî	
-	İbn muhaysın	يُدَبِّحُونَ أَبْنَاءَكُمْ

50.AYET:

”وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَحْرَ فَأَجْعَلْنَاكُمْ وَاعْرَفْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ“

Begavî	Tabersî	
-	Zührî	وَإِذْ فَرَقْنَا

51.AYET:

”وَإِذْ وَاعَدْنَا مُوسَى أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ“

Begavî		Tabersî	
Basralılar	وَاعَدْنَا	Basralılar Ebû Ca'fer	وَاعَدْنَا
İbn Kesîr Hafs	اتخذتم	İbn Kesîr Hafs Bercemî Ruveys	اتخذتم

54. AYET:

وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ فَتُوبُوا إِلَى بَارِيكُمْ فَاقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ مِنْ دُونِ الْعِجْلِ فَطَبَّاعُوا عَلَيْهِمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

Begavî	Tabersî	
-	Ebû Amr	بَارِيكُمْ

58.AYET:

وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ” وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ

Begavî		Tabersî	
Medineliler Nâfi'	يُغْفَرُ	Ebû Ca'fer Nâfi'	يُغْفَرُ
İbn Âmir	تُغْفَرُ		
Ya'kup	تُغْفَرُ		

61.AYET:

وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نَصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِئُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصِلَهَا قَالَ أَرَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ اهْبِطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مِمَّا سَأَلْتُمْ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلِيلَةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَآؤُوا بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ

Begavî	Tabersî	
-	Medineliler	النَّبِيِّينَ

62.AYET:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَى وَالصَّابِئِينَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

Begavî	Tabersî	
Medineliler	الصَّابِئِينَ وَ الصَّابِئُونَ	Nâfi'

67.AYET:

”وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقَرَةً قَالُوا أَتَتَّخِذُنَا هُزُؤًا قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ

Begavî	Tabersî	
Hamza	هُزُؤًا	Hamza
Hafs	هُزُؤًا	Hafs

74.AYET:

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

Begavî	Tabersî	
İbn Kesîr	يَعْمَلُونَ	İbn Kesîr

78.AYET:

”وَمِنْهُمْ أُمِّيُونَ لَا يِعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِيَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ

Begavî	Tabersî	
Ebû Ca'fer	أَمَانِيَّ	Ebû Ca'fer Şeybe Hasan

81.AYET:

”بَلَىٰ مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

Begavî	Tabersî	
Medineliler	خطيئته	Medineliler

83.AYET:

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَآئِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ
”حُسْنًا“ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ وَأَنتُمْ مُّعْرِضُونَ

Begavî		Tabersî	
İbn Kesîr Hamza Kisâî	لَا يَعْبُدُونَ	İbn Kesîr Hamza Kisâî	لَا يَعْبُدُونَ
Hamza Kisâî Ya'kup	حَسَنًا	Hamza Kisâî	لِلنَّاسِ حَسَنًا

85.AYET:

ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِّنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِمْ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَإِنْ يَأْتُوكُمْ أُسَارَىٰ
تُفَادُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا
”خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

Begavî		Tabersî	
Âsim Hamza Kisâî	تَظَاهَرُونَ	Kûfeliler	تَظَاهَرُونَ
Hamza	أَسِيرٌ تَقْدُهُمْ	Hamza	أَسْرَى تَقْدُهُمْ
Medineliler Âsim Kisâî Ya'kup	تَفَادُوهُمْ	İbn Kesîr İbn Âmir Ebû Amr	أُسَارَى تَقْدُوهُمْ
		Ebû Amr Hamza Kisâî	أُسَارَى

87.AYET:

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ أَفَكُلَّمَا
”جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَى أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ

Begavî		Tabersî	
İbn Kesîr	الْقُدُسُ	İbn Kesîr	الْقُدُسُ

88.AYET:

”وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ“

Begavî		Tabersî	
İbn Abbas El – A’rec	غُلْفٌ	Ömer	غُلْفٌ
		Meşhur kıratçiler	غُلْفٌ

90.AYET:

”بِسْمَا اشْتَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ أَنْ يَكْفُرُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ بَعْدَ أَنْ يُنَزِّلَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ فَبَاؤُوا بِغَضَبٍ عَلَى غَضَبٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ“

Begavî		Tabersî	
Mekkeliler Basralılar	يُنَزِّلُ	Ebû amr	يُنَزِّلُ

98.AYET:

”مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ“

Begavî		Tabersî	
İbn Kesîr	جِبْرِيلَ	İbn Kesîr	جِبْرِيلَ
Hamza Kisâî Ebû Bekr	جِبْرِيلَ	Hamza Kisâî Ebû Bekr	جِبْرِيلَ
Ebû Amr Ya’kup Hafs	مِيكَالَ	Basralılar	مِيكَالَ
Nâfi’	مِيكَالَ	Medineliler	مِيكَالَ

102.AYET:

”وَاتَّبِعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَاطِينُ عَلَى مُلْكٍ سُلَيْمَانَ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السَّحَرَ وَمَا أَنْزَلَ عَلَى الْمَلَائِكَةِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ“

Begavî		Tabersî	
İbn Abbas Hamza Kisâî	وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ	İbn Âmir Hamza Kisâî	وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ
İbn Abbas Hasan	الْمَلَائِكَةِ		

106.AYET:

”مَا نُنْسِخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ“

Begavî		Tabersî	
İbn Âmir	ما نُنْسِخْ	İbn Âmir	ما نُنْسِخْ
İbn Kesîr Ebû Amr	نُنْسَأُهَا	İbn Kesîr Ebû Amr	نُنْسَأُهَا

116.AYET:

”وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ“

Begavî		Tabersî	
İbn Âmir	قَالُوا	İbn Âmir	قَالُوا

117. AYET:

”بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ“

Begavî		Tabersî	
İbn Âmir	فَيَكُونُ	İbn Âmir	فَيَكُونُ

119.AYET:

”إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ“

Begavî		Tabersî	
Nâfi' Ya'kup	وَلَا تُسْأَلُ	Nâfi'	وَلَا تُسْأَلُ

124. AYET:

”وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ“

Begavî		Tabersî	
İbn Âmir	إِبْرَاهِيمَ	İbn Âmir	إِبْرَاهِيمَ
Hamza Hafs	عَهْدِي	Hamza Hafs	عَهْدِي

125. AYET:

”وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنَّ طَهِّرَا بَيْتِيَ”
”لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ“

Begavî		Tabersî	
Nâfi' İbn Âmir	وَاتَّخَذُوا	İbn Âmir Nâfi'	وَاتَّخَذُوا
Medineliler Hafs	بَنِي		

126.AYET:

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ "فَأُمْتِنُوهُ قَلِيلًا ثُمَّ اضْطَرُّهُ إِلَى عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ"

Begavî		Tabersî	
İbn Âmir	فَأُمْتِنُوهُ	İbn Âmir	فَأُمْتِنُوهُ

128. AYET:

"رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ وَارِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ"

Begavî		Tabersî	
İbn Kesîr	أَرِنَا	İbn Kesîr	أَرِنَا

132.AYET:

"وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ"

Begavî		Tabersî	
Medineliler Şam	وَأَوْصَى	Medineliler Şam	وَأَوْصَى

140.AYET:

أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى قُلْ عَآئِشُمْ أَعْلَمُ أَمْ اللَّهُ وَمَنْ أَظْلَمُ "بِمَنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ"

Begavî		Tabersî	
İbn Âmir Hamza Kisâi Hafs	أَمْ تَقُولُونَ	Kûfeliler İbn Âmir	أَمْ تَقُولُونَ

143.AYET:

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ "عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعِ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضَيِّعَ إِيْمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرُؤُوفٌ رَحِيمٌ"

Begavî		Tabersî	
Hicazlılar İbn Âmir Hafs	لِرُؤُوف	İbn Kesîr Nâfi' İbn Âmir Hafs	لِرُؤُوف
Ebû Ca'fer	لِرُؤُوف	Ebû Ca'fer	لِرُؤُوف

144.AYET:

قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا
”وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ وَإِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ“

Begavî		Tabersî	
Ebû Ca'fer İbn Âmir Hamza Kisâî	تَعْلَمُونَ	-	

148.AYET:

”وَلِكُلٍّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيَهَا فَاسْتَبَيُّوا الْخَيْرَاتِ آيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ“

Begavî		Tabersî	
İbn Âmir	مُوَلَّاها	İbn Âmir Ebû Bekr	مُوَلَّاها

149.AYET:

”وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِنَّهُ لِلْحَقِّ مِنْ رَبِّكَ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ“

Begavî		Tabersî	
Ebû Amr	يَعْلَمُونَ	-	

156.AYET:

”الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ“

Begavî		Tabersî	
-		Kisâî	إِنَّا لِلَّهِ

158.AYET:

إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ
”شَاكِرٌ عَلِيمٌ“

Begavî		Tabersî	
Hamza Kisâî	وَمَنْ يَطَّوِّعُ	Kûfeliler	مَنْ يَطَّوِّعُ

164.AYET:

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرَى فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَخْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

Begavî		Tabersî	
Hamza Kisâi	الريح	Hamza Kisâi	الريح
Ebû Ca'fer	الرَّيح	Ebû Ca'fer	الرَّيح
-		Ebû Amr Ya'kup İbn Âmir Âsim	الرياح

165.AYET:

وَمَنْ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرُونَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ

Begavî		Tabersî	
Nâfi' İbn Âmir Ya'kup	ولو ترى	Nâfi' İbn Âmir Ya'kup	ولو ترى
İbn Âmir	إِذْ يُرَوْنَ	İbn Âmir	إِذْ يُرَوْنَ
Ya'kup Ebû Ca'fer	إِنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ	Ya'kup Ebû Ca'fer	إِنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ

168.AYET:

”يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ“

Begavî		Tabersî	
Ebû Ca'fer İbn Âmir Kisâi Hafs Ya'kup	خطوات	Nâfi' Ebû Amr Hamza Ebû Bekr	خطوات
		Hz ali	خطوات

170.AYET:

”وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ“

Begavî		Tabersî
Kisâi	بِ نَتَّبِعُ	-

173.AYET:

”إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهْلَ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ”
”عَفُورٌ رَحِيمٌ“

Begavî		Tabersî	
Ebû Ca'fer	الميتة	Ebû Ca'fer	الميتة
Âsim Hamza Ebû Amr	فمن اضطر	Hicazlılar Şam Kisâi	فمن اضطر
Ebû Ca'fer	فمن اضطر	Ebû Ca'fer	فمن اضطر

177.AYET:

”لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ“
وَأَتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ
”وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالصَّرَاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ“

Begavî		Tabersî	
Hamza Hafs	ليس البر	Hafs	ليس البر
Nâfi' İbn Âmir	ولكن البر	Nâfi' İbn Âmir	ولكن البر

182.AYET:

”فَمَنْ خَافَ مِنْ مُوصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ“

Begavî		Tabersî	
Hamza Kisâî Ebû Bekr Ya'kup	من موصٍ	Kûfeliler Ya'kup	موصٍ

184.AYET:

”أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ“
”فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ“

Begavî		Tabersî	
İbn Abbas	يُطَوَّقُونَهُ	-	
Medineliler Şam	مساكين	Ebû Ca'fer Nâfi' İbn Âmir	مساكين
-	-	Hamza Kisâî	يَطَوَّعُ

185.AYET:

”شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ“

Begavî		Tabersî	
İbn Kesîr	الْقُرْآنُ	-	
Ebû Ca'fer	العُسْرُ و اليُسْرَ	Ebû Ca'fer	العُسْرُ و اليُسْرَ
Ebû Bekr	ولتكمّلوا	Ebû bekr	ولتكمّلوا

186.AYET:

”وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ“

Begavî		Tabersî	
Medineliler	أجيب دعوة الداع	-	

189.AYET:

يَسْتَأْذِنُكَ عَنِ الْآهْلِ فَلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجَّ وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ اتَّقَى وَأَتُوا
”الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ“

Begavî		Tabersî	
İbn Kesîr İbn Âmir Hamza Kisâî Ebû bekr	البيوت	İbn Kesîr İbn zekvan Kisâî	البيوت

191.AYET:

وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ تَقْتُلُوهُمْ وَآخِرُجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجُوهُمْ وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ
”حَتَّى يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ فَإِنْ قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ“

Begavî		Tabersî	
Hamza Kisâî	وَلَا تَقْتُلُوهُمْ حَتَّى يُقَاتِلُوكُمْ فَإِنْ قَتَلُوكُمْ	Hamza Kisâî	وَلَا تَقْتُلُوهُمْ حَتَّى يُقَاتِلُوكُمْ فَإِنْ قَتَلُوكُمْ

197.AYET:

الْحَجُّ أَشْهَرُ مَعْلُومَاتٍ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ
”وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى وَاتَّقُوا يَا أُولِي الْأَلْبَابِ“

Begavî		Tabersî	
İbn Kesîr Basralılar	فلا رفث ولا فسوق	İbn Kesîr Ebû Amr Ya'kup	فلا رفث ولا فسوق
Ebû Ca'fer	جدال	Ebû Ca'fer	جدال

208.AYET:

”يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السَّلَامِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ“

Begavî		Tabersî	
Hicazlılar Kisâî	السَّلَام	Hicazlılar Kisâî	في السَّلَام كافة

210.AYET:

”هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ وَالْمَلَائِكَةُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ“

Begavî		Tabersî	
Ebû Ca'fer	والملائكة	Ebû Ca'fer	والملائكة
İbn Âmir Hamza Kisâi Ya'kup	تَرْجَعُ الْأُمُور	İbn Âmir Kisâi Hamza	تَرْجَعُ الْأُمُور

213.AYET:

كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيُحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا ائْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

Begavî		Tabersî	
Ebû Ca'fer	لِيُحْكَمَ	Ebû Ca'fer	لِيُحْكَمَ

214. AYET:

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخِلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّى يَقُولَ ”الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصُرُ اللَّهَ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ“

Begavî		Tabersî	
Nâfî'	حتى يقول	Nâfî'	حتى يقول

219. AYET:

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنْفَعَةٌ لِلنَّاسِ وَإِنَّهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ ”الْعَفْوُ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ“

Begavî		Tabersî	
Hamza Kisâi	إِثْمٌ كَثِيرٌ	Kûfeliler	إِثْمٌ كَثِيرٌ
Ebû Amr	قل العفو	Ebû Amr	قل العفو

222.AYET:

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَدْنَىٰ فَاغْتَرِلُوا الْبَسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ ”حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ“

Begavî		Tabersî	
Âsım Hamza Kisâi	حتى يطهّر	Kûfeliler	حتى يطهّر

229. AYET:

الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ فَإِمْسَاكَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٍ بِإِحْسَانٍ وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا بِمَا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يُخَافَا إِلَّا يَقِيمَا “
خُدُودَ اللَّهِ فَإِنْ حِفْتُمْ إِلَّا يَقِيمَا خُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ تِلْكَ خُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا وَمَنْ يَتَعَدَّ
“خُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ”

Begavî		Tabersî	
Ebû Ca'fer Hamza Ya'kup	إِلَّا أَنْ يُخَافَا	Ebû Ca'fer Hamza	إِلَّا أَنْ يُخَافَا

233. AYET:

وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنَمِّ الرِّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا
تُكَلِّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَلَدِهِ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ
مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَزِضِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوفِ
“وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ”

Begavî		Tabersî	
İbn Kesîr Basrahîlar	لاتضار	Basrahîlar İbn Kesîr Kuteybe	لاتضار
		Ebû Ca'fer	لاتضار
		İbn Kesîr	ماأتيتم

234. AYET:

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا
“فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ”

Begavî		Tabersî	
-		Ali	يَتَوَفَّوْنَ

236. AYET:

لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً وَمَتَّعُوهُنَّ عَلَى الْمَوْسِعِ قَدَرُهُ وَعَلَى الْمُقْتِرِ
“قَدَرُهُ مَتَاعًا بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ”

Begavî		Tabersî	
Hamza Kisâi	ما لم تمسوهن	Hamza Kisâi	تماسوهن

Ebû Ca'fer İbn Âmir Hamza Kisâî Hafs	قَدَرِه	Ebû Ca'fer Kûfeliler İbn zekvan	قَدَرِه
--	---------	---------------------------------------	---------

237. AYET:

وَإِنْ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّا أَنْ يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوَ الَّذِي بِيَدِهِ “عَقْدَةُ النِّكَاحِ وَأَنْ تَعْفُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

Begavî	Tabersî	
-	Hasan	أو يعفو الذي بيده
	Ali	ولانتاسو

240. AYET:

وَالَّذِينَ يَتُوقُونَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرِ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي “مَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَعْرُوفٍ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

Begavî	Tabersî	
Basralılar İbn Âmir Hamza Hafs	وصية	وصية
	Medineliler İbn Kesîr Kisâî Ebû bekr	

245. AYET:

”مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْصُطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ“

Begavî	Tabersî	
İbn Kesîr Ebû Ca'fer İbn Âmir Ya'kup	فيضعفه	Ebû Amr Nâfi' Hamza Kisâî
Ya'kup İbn Âmir Âsim Ya'kup	أضعافاً كثيرة	Âsim
		İbn Kesîr Ebû Ca'fer
		İbn Âmir Ya'kup

258. AYET:

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَيُمِيتُ “
قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الظَّالِمِينَ”

Begavî		Tabersî	
Hamza	رَبِّي الذِّ	Medineliler	أَنَا أُحْيِي
Medineliler	أَنَا أُحْيِي		

259. AYET:

أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ “
كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتَ مِائَةَ عَامٍ فَانْظُرْ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانْظُرْ إِلَى حِمَارِكَ
وَلَنَجْْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانْظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنْشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوها حَمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيرٌ”

Begavî		Tabersî	
Hamza Kisâi Ya'kup	لَمْ يَتَسَنَّ	Irak Âsim	لَمْ يَتَسَنَّ
Hicazlılar Basralılar	نُنْشِزُهَا	Hicazlılar Basralılar	نُنْشِزُهَا
Hamza Kisâi	أَعْلَمُ	Hamza Kisâi	أَعْلَمُ

260. AYET:

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى قَالَ أَوْمِئْ تُؤْمِنُ قَالَ بَلَى وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قُلُوبِي قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ “
فَصَبْرُهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلَى كُلِّ جَبَلٍ مِنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

Begavî		Tabersî	
Ebû Ca'fer Hamza	فَصَبْرُهُنَّ	Ebû Ca'fer Hamza Halef Ruveys	فَصَبْرُهُو
		İbn abbas	فَصَبْرُهُو
Âsim	جُزْءًا	Âsim	جُزْءًا
Ebû Ca'fer	جُزْءًا	Ebû Ca'fer	جُزْءًا

265. AYET:

وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَتَنْبِيئًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ فَآتَتْ أُكُلَهَا ضِعْفَيْنِ “
”فَإِنْ لَمْ يُمْصِبْهَا وَابِلٌ فَطُلَّ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ”

Begavî		Tabersî	
İbn Âmir Âsim	برئوة	Âsim İbn Âmir	برئوة
Âsim İbn Kesîr Ebû Amr	أكلها	İbn Kesîr Nâfi' Ebû Amr	أكلها

267. AYET:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا مِنْ طَبَائِطِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ
”بِأَخْذِيهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفِيٌّ حَمِيدٌ“

Begavî		Tabersî	
İbn Kesîr	ولا تُيَمَّموا	İbn Kesîr	ولا تُيَمَّموا

269. AYET:

”يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ“

Begavî		Tabersî	
Ya'kup	يؤت الحكمة	Ya'kup	وَمَنْ يُؤْت

271. AYET:

إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ وَإِنْ تُخْفَوْهَا وَتُؤْتَوْهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَيُكَفِّرُ عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
”خَبِيرٌ“

Begavî		Tabersî	
Medineliler	فَنِعْمًا	Medineliler Ebû Amr Ya'kup	فَنِعْمًا
İbn Âmir Hamza Kisâî	فَنِعْمًا	İbn Âmir Kûfeliler	فَنِعْمًا
İbn Kesîr Nâfi' Ya'kup Hafs	فَنِعْمًا	Medineliler Kûfeliler	ونكفر
		İbn Âmir Hafs	يُكَفِّرُ
İbn Kesîr Basralılar Ebû Bekr	نُكْفِرُ		

İbn Amr Hafs	يُكْفَرُ
Medineliler Hamza Hafs Kisâî	تُكْفَرُ

273. AYET:

لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أَحْصَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ يَحْسِبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُمْ
”بِسِمَائِهِمْ لَا يَسْتَقْلُونَ النَّاسَ إِحْقَاقًا وَمَا تَنْفَعُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ“

Begavî		Tabersî	
Ebû Ca'fer İbn Âmir Âsım Hamza	يَحْسِبُهُمْ	Hamza Âsım Ebû Ca'fer İbn Âmir	يَحْسِبُهُمْ

279. AYET:

”فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَ لَا تُظْلَمُونَ“

Begavî		Tabersî	
Hamza Âsım	فَأْذَنُوا	Âsım Hamza	فَأْذَنُوا

280. AYET:

”وَإِنْ كَانَ دُوْ عُسْرَةٌ فَنظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ“

Begavî		Tabersî	
Ebû Ca'fer	عُسْرَةٌ	Ebû Ca'fer	عُسْرَةٌ
Nâfi' Mücahid	مَيْسَرَةٌ	Zeyd	مَيْسَرَةٌ
Âsım	تَصَدَّقُوا	Âsım	تَصَدَّقُوا

281. AYET:

”وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ“

Begavî		Tabersî	
Basralılar	تُرْجَعُونَ	Ebû Amr Ya'kup	تُرْجَعُونَ

282. AYET:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدِينٍ إِلَى آخِلٍ مُسَمًّى فَاكْتُبُوهُ وَلْيَكْتُبَ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسَ مِنْهُ شَيْئًا فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُمْلَئَ هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِ وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى وَلَا يَأْبَ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا وَلَا تَسْنَمُوا أَنْ تَكْتُبُوهُ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَى آخِلِهِ ذَلِكَمْ أَفْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَى أَلَّا تَرْتَابُوا إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا وَأَشْهِدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ وَإِنْ تَفَعَّلُوا فَإِنَّهُ يُسْوَءُ بِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

Begavî		Tabersî	
Hamza	إِنْ تَضِلَّ	Hamza	إِنْ تَضِلَّ
İbn Kesîr Basralılar	فتذكر	İbn Kesîr Ebû Amr Kuteybe	فتذكر
		Hamza	فتذكر
Âsım	تجارة حاضرة	Âsım	تجارة حاضرة
		Ebû Ca'fer	ولا يضار

283. AYET:

وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَى سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَانٌ مَقْبُوضَةٌ فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي أُؤْتِمِنَ أَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا تَكُنْتُمْوا الشَّاهِدَةَ وَمَنْ يَكُنْهَا فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ

Begavî		Tabersî	
İbn Kesîr Ebû Amr	فُرْهُنٌ	İbn Kesîr Ebû Amr	فُرْهُنٌ

284. AYET:

لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنْ تُبْدُوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

Begavî		Tabersî	
İbn Âmir Ebû Ca'fer Âsım Ya'kup	فَيَغْفِرُ يُعَذِّبُ	İbn Âmir Âsım Ebû Ca'fer Ya'kup	فَيَغْفِرُ يُعَذِّبُ

285. AYET:

أَمَرَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلُّ آتَمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ

Begavî		Tabersî	
Hamza Kisâi	كِتَابِهِ	Kûfeliler	كِتَابِهِ
		Ya'kup	لَا يُفَرِّقُ

SONUÇ

“Tabersî ve Begavî Tefsirinde Bakara Sûresinin Kıraat Açısından İncelenmesi” adlı çalışmamızla ilgili şunları söyleyebiliriz:

Müfessirlerin tefsirlerini Bakara Sûresi özelinde kıraat açısından inceledik. Begavî, tefsirinde toplam 93 ayette kıraat konusuna yer vermiş ve kıraat farklılıklarına genellikle tefsirinin son bölümünde değinmiştir. Bazen okuyuştaki farklılığın sebebinden bahsetmiş, bazen de sadece okuyuştaki farklılığı vermekle yetinmiştir. Tabersî ise toplamda 98 ayette kıraat konusuna değinmiştir. Tabersî, tefsirinde her bir konu için ayrı bir başlık açmış, “kıraat” başlığı altında farklılıklara temas etmiştir. Tabersî, Begavî’nin aksine, tefsirinde en başta kıraat farklılığına değinmiştir.

Begavî ve Tabersî’nin kıraat konusuna ortak değindikleri ayet sayısı 86’dır. Bu ortak değindikleri ayet sayısı içerisinde 35 ayette kıraat farklılığını naklederken aynı kıraat imamlarını ve aynı okuyuşu nakletmişlerdir. Diğer ayetlerde ise, okuyuşlar aynı olsa da müfessirler farklı kişilerden de nakillerde bulunarak birbirlerinden ayrılmışlardır.

Tabersî, bu sûrede Begavî’nin değinmediği 12 ayette kıraat farklılıklarına ayrıca değinmiştir. Bu ayetler içerisinde İbn Kesîr, İbn Âmir gibi imamların okuyuşlarına yer vermiş, Yahya b. Ya’mer, İbn Muhaysın, Ali ve Zührî gibi şaz kıraatleri de ele almıştır.

Begavî’nin kıraatleri naklederken atıfta bulunduğu kaynak, onlu sistem içerisinde yer alan kıraatlerdir. On kıraat imamı içerisinde yalnız Kûfe kıraat imamı Halef’ten nakilde bulunmamıştır. Onlu sistemin dışarısında kalan “şaz kıraat” olarak adlandırılan kıraatlere yer vermemiştir. Bakara sûresi içerisinde sadece iki defa şaz kıraati geçmiştir. Tabersî ise şaz kıraatlere oldukça yer vermiştir. Sahih kıraatleri naklederken aynı ayette şaz kıraatlere de ayrıca yer vermiştir.

Begavî, tefsirinde kıraatleri naklederken, okuyuşları sahih kabul ettiği on kıraat imamına, râvîlerine, sahâbeye ve tâbiûna atıfta bulunmuştur. Bazen de bulundukları şehir isimlerine atıfta bulunarak kıraate yer vermiştir. Örneğin: Medine Ekolü, Basra Ekolü, Kûfe Ekolü...Tabersî ise on dört kıraat imamına yer vermiştir. Râvilerine, sahâbeye, tâbiûn’a ve şehir isimlerine atıfta bulunmuştur. Begavî’nin tefsirinde şehir

isimlerini kullanarak kıraate atıfta bulunduğu ayet sayısı Tabersî'ye göre fazladır. Tabersî'de Şîî âlimlerine atıfta bulunarak Begavî'den ayrılmıştır.

Her iki müfessirimizin de tefsirinde izlediği ortak yöntemlerden birisi de kıraat farklılıklarının kime ait olduğunu belirtmeden “cumhur” ya da “meşhûr” kelimelerini kullanarak kıraat farklılığını nakletmeleridir. Bu tâbirleri kullanmalarının sebebi çoğunluğun tercih ettiği okuyuşu müfessirlerimizinde tercih etmiş olmasıdır. Çoğunluğun tercih ettiği okuyuşu ya da kendi tercih ettikleri okuyuşun delilini, Arap dili kurallarından delil getirerek yaptıkları da görülmüştür.

Diğeri ise ayetin okunuşunu delillendirmede, Arap şiirinden delil getirerek tercih edilen okuyuşu, Arap şiiri ile kuvvetlendirerek nakletmeleridir. Her iki müfessirimizde şiirlere atıfta bulunarak kıraati nakletmişlerdir. Bu izledikleri yöntemle Arap dili ve kıraat arasındaki bağa önem verdiklerini görmekteyiz.

Bu çalışmamız ile biri Sünnî diğeri Şîî olan müfessirlerin kıraat konusuna bakış açılarını görmüş bulunmaktayız. Her iki tefsirde kıraat açısından zengin veriler bulunmaktadır. Bu durum bize müfessirlerin kıraat konusunda ne kadar yetkin olduğunu göstermektedir. Kıraat âlimlerinin Kur'ân ayetlerinde ne gibi değişiklik meydana getirdiğini, okuyuş üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu görmek isteyen herkes için faydalı bir çalışma olacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

Akdemir, M. Atilla. **Kıraat İlmî Eğitim ve Öğretim Metotları**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2015.

Altıkulaç, Tayyar. “Kisâî”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, 2002 Cilt: 26, ss. 69-70.

Altıkulaç, Tayyar. “Ebû Ca’fer”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, 1994, Cilt: 10, s. 116.

Altundağ, Mustafa. “Sahih Kıraatlerin Arap Lehçeleriyle İlişkisi Üzerine”, **Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, İstanbul, 2001, Sayı: 20, s. 23.

Altuntaş, Halil - Muzaffer Şahin. **Kur’ân-ı Kerîm Meâli**, Dini Yayınlar, Ankara, 2010.

Apaydın, H. Yunus. “Nehiy”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 2006, Cilt: 32, s. 544-546

Âsım Efendi (1819), **Kamus Tercemesi**, İstanbul, 1304-1305.

Bakırcı, Saffet. “Meâlimü’t-Tenzîl”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, Ankara, 2003, Cilt: 28, s. 204.

Begavî, Ebû Muhammed Muhyissünne el-Hüseyn b. Mes’ûd b. Muhammed el-Ferrâ el-Begavî. **Meâlimü’t-tenzîl**, Beyrut 1417.

Birişik, Abdulhamit. **Kıraat İlmî ve Tarihi**, Emin Yayınları, Bursa, 2018.

Birişik, Abdulhamit. “Kıraat”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, 2002, Cilt:25, s. 426.

Çakır, Recep. **el-Begavî ve Hadis İlmindeki Yeri**, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 1999.

Çelik, Abdülkerîm. “**Râzi’nin Mefâtihu’l-Gayb Adlı Tefsiri Tabersî’nin Mecmau’l- beyân fî Tefsirinde Takıyye Kavramı**”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2015.

Çetin, Abdurrahman. **Kur’ân Okuma Esasları**, Emin Yayınları, Bursa, 2012.

Çollak, Fatih. “Revm”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, 2008, Cilt:35, s. 32.

Dani, Ebu Amr Osman b. Said. **Kitabu’t-Teysir fi’l-Kıraati’s-Seb’a**, Beyrut 1996.

Demirci, Muhsin. **Kurân Tarihi**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997.

Demirci, Muhsin. **Tefsir Usulü**, İstanbul İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2008.

Dumlu, Ömer. **Tefsir Usûlü**, Tıbyan Yayıncılık, İzmir, 2017.

Düzenli, Muhittin. Begavî’nin Kitabı’l –Mesâbih Adlı Eserinin Kadim Bir Nüshası ve Diğer Nüshalarla Mukayesesi, **Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi**, Samsun, 2014, Cilt:14, Sayı:3, s. 258.

Eroğlu, Ali. **Begavî, Hayatı ve Tefsirindeki Metodu**, Bılmamış Doktora Tezi Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1987.

Eroğlu, Ali. **el-Kifâye Fi’l-Kıraâ Li’l-Begavî**, Kültür Eğitim Vakfı Yayın Evi, Erzurum, 2002.

Güngör, Mevlüt. “Begavî”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, 1992, Cilt: 5, s. 340.

Hamevî, Yâkût. **Mu‘cemü’l-Büldân**, Tahran 1965.

Hatipoğlu, İbrahim. “Şerhu’s-Sünne”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 2010, Cilt: 38, ss. 569-570.

İbn Cezerî, Şemsüddin Muhammed b. Muhammed. **Gayetü’n-Nihâye fî tabakâtî’l-kurrâ**, nşr. G. Bergstraesser, Dârü’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, 1982.

İbn Cezerî, Şemsüddin Muhammed b. Muhammed. **Müncidü’l-Mukrîn ve Mürşidü’t-Talibîn**, Beyrut, 1980.

İbn Cezerî, Şemsüddin Muhammed b. Muhammed. **en-Neşr fî’l-Kırââtî’l-‘aşr**, Dârü’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, 2002.

İbn Mücâhid, Ebû Bekr Ahmed b. Mûsâ el-Abbas et-Temimî. **Kitâbü’s-Seb’a fî’l-Kırâ’ât**, nşr. Şevki Dayf, Dârü’l-Meârif, Kahire, 1972.

İsfahânî, Ebü’l-Kasım Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal Râgıb. **Müfredâtü elfâzi’l-Kur’ân**, nşr. Safvan Adnan Dâvûdi, Darü’l-kelam, Dımaşk, 1992.

Kafesoğlu, İbrahim. “Selçuklular”, **MEB İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, 1964, Cilt: 10, s. 371.

Karaçam, İsmail. **Kıraat İlminin Kur’ân Tefsirindeki Yeri ve Mütevâtir Kıraatlerin Yorum Farklılıklarına Etkisi**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1996.

Kaya, Aykut. **Meğazi’nin Kur’ân Tefsirine Kaynaklığı**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009.

Kaya, Osman. “Kur’ân’ın Yedi Harf Üzere İndirilmesi ve Ahrufu’s-Seb’a, **Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 8, Sayı:2, 2004, ss. 223-224

Kefevî, Ebü’l-Bekâ Eyyûb b. Mûsâ el-Hüseynî. **el-Külliyât**, nşr. Adnan Derviş Muhammed el-Mısırî, Müessesetu’r-Risâle, Beyrut, 1993.

Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el- Kurtubî. **El-Câmi’ li Ahkâmi’l – Kur’ân**, Buruc Yayınları, İstanbul, 1997.

Memedov, Ramiz. **Tabersî’nin Mecmâ’u’l-beyân Tefsirinde Hz. Peygamber’i İkaz Eden Ayetler**, Yüksel Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006.

Narol, Süleyman. **Şîî Bir Müfessir olarak Tabersî’nin İtikadi Konularına İlişkin Görüşleri**, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2004.

Öz, Mustafa. “Tabersî”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, 2010, Cilt:39, s. 324.

Özgel, İshak. “Büyük Selçuklular Döneminde Tefsir İlmi ve Müfessirler”, **Dilbilimleri Akademik Dergisi**, Isparta, 2005, Cilt: 5, Sayı: 2, s. 33.

Saylan, Nesrişah. **Kıraat Açısından Begavî Tefsiri**, Basılmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 2015.

Suyutî, Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekir. **Tabakâtü’l-Huffâz**, Dâru’l-Kütübî’l İlmiyye, Beyrut, 1983.

Suyutî, Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekir. **El-İtkân fî Ulûmi’l-Kur’ân**, thk. Merkezü’d-Dirâsâtî’l-Kur’âniyye, Beyrut, 1427/2007.

Şentürk, Mustafa. **İbn Atıyye el-Endülüsi ile Tabersî'nin Kur'ân'a Yaklaşımları**, Basılmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2008.

Taberânî, Ebu'l Kâsım. **Mucemu'l-Kebîr**, Mektebetül İbn Teymiyye, Kahire.

Tabersî, Ebû Alî Emînüddîn el-Fazl b. el-Hasen b. el-Fazl et-Tabersî. **Mecmâ'u'l-Beyân**, Beyrut, 1415.

Taşköprizâde, İsameddin Ahmed Efendi. **Miftâhu's-Sa'âde ve Mişbâhu's-Siyâde fi Mevzû'at'i'l-Ulûm**, nşr. Abdülvehhâb Ebü'n-Nûr-Kâmil Kâmil Bekrî, Darü'l-Kütübi'l-Hadîse, Kahire, 1968.

Temel, Nihat. **Kıraât ve Tecvîd İstılahları**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2018.

Tetik, Necati. **Başlangıçtan IX. Hicri Asra Kadar Kıraat İlminin Ta'limi**, İşaret Yayınları, İstanbul, 1990.

Tural, Hüseyin. , “İsâ b. Ömer es Sekaî”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, 2000, Cilt: 22, s. 485.

Yağmur, Oğuzhan Şemsettin. **Kelami Tefsir Metinleri**, Tibyan Yayıncılık, İzmir, 2020.

Yılmaz, M. Kazım. “Mecmâ'u'l-beyân”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, 2003, Cilt: 28, s. 257.

Zemahşeri, Ebü'l-Kâsım Mahmud b. Ömer b. Muhammed el- Hârizmî. **El Keşşâf an Hakâiki Gavâmizi't-Tenzîl**, Dâru'l-Kitâbî'l- Arabî, Beyrut, 1407.

Zürkânî, Muhammed Abdülazîm. **Menâhilü'l-İrfân fî Ulûmi'l-Kur'ân**, Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1417.

